

EĞİTİMEBAKİŞ

EĞİTİM - ÖĞRETİM ve BİLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

Yıl: 19 / Sayı: 57 / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2023 ISSN: 1305-1202

TÜRKİYE'DE DEPREM SÜRECİNDE EĞİTİM

- › **Deprem Bölgesindeki Çocukların Psikolojik Durumları** Arş. Gör. Emre DEMİRTAŞ
- › **Deprem Döneminde Eğitim Danışmanlık Hizmetleri** Melike Gürbüz ÜNALAN
- › **Deprem Gerçeğine İş Ahlakı ve Eğitim Penceresinden Bakmak** Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN
- › **Deprem Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yürütmüş Olduğu Psiko-Sosyal Destek Süreci "Anadolu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Derneği Örneği"** Gamze ŞAHİN
- › **Deprem Sürecinde Yürütülen Online Eğitim Faaliyetleri: Acil Durumda Eğitimin Devamlılığı** Enver TÜRKSOY
- › **Deprem Küçük Mağdurları Çocuklar ve Afet Eğitimi** Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM
- › **İnsan Hakları İhlallerinin ve Yoksulluğun Temel Sebepleri** Ramazan BALKİS
- › **Tarihsel Süreçte Deprem Derin İzleri ve Eğitime Yansımaları** Neslihan TUFAN
- › **6 Şubat Depremlerinin Eğitime Etkisi** Sümeyye Ayyüce ŞAHİN DEMİR / Übeyit Berk DEMİR
- › **Mehmet Akif İnan'ın Naatı: Olağanüstüler** Hıdır YILDIRIM

Yayın türü

Yaygın süreli

Sahibi

Eğitim-Bir-Sen adına

Ali YALÇIN

Genel Başkan

Sorumlu yazı işleri müdürü

Muammer KARAMAN

Genel Başkan Yardımcısı

Editör

Doç. Dr. Ridvan KARABULUT

Editör yardımcısı

Dr. Öğr. Üyesi Enver TÜRKSOY

Grafik tasarım

Ertan GÜLDİBİ

Baskı, tarihi ve adeti

Semih Ofset, 2 Kasım 2023

Adet: 8.000

İdare yeri

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze
Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16
Altındağ/Ankara-TÜRKİYE

Telefon no : (0.312) 231 23 06

Bürocell : (0.533) 741 40 26

Faks : (0.312) 230 65 28

Web adresi : www.ebs.org.tr

E-posta : ebs@ebs.org.tr

www.egitimebakis.org

Eğitim-Bir-Sen'in ücretsiz yayınıdır.
Parayla satılamaz.

Kurumlara ve eğitim çalışanlarına dağıtımı
il ve ilçe teşkilatlarımız tarafından yapılmaktadır.

EĞİTİMEBAKİŞ

EĞİTİM - ÖĞRETİM ve BİLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

Yıl: 19 / Sayı: 57 / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2023 ISSN: 1305-1202

İÇİNDEKİLER

Deprem Bölgesindeki Çocukların Psikolojik Durumları Arş. Gör. Emre DEMİRTAŞ	5
Deprem Döneminde Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Melike Gürbüz ÜNALAN	17
Deprem Gerçeğine İş Ahlâkı ve Eğitim Penceresinden Bakmak Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN	22
Deprem Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yürütmüş Olduğu Psiko-Sosyal Destek Süreci "Anadolu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Derneği Örneği" Gamze ŞAHİN	31
Deprem Sürecinde Yürütülen Online Eğitim Faaliyetleri: Acil Durumda Eğitimin Devamlılığı Enver TÜRKSOY	35
Deprem Küçük Mağdurları Çocuklar ve Afet Eğitimi Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM	42
İnsan Hakları İhlallerinin ve Yoksulluğun Temel Sebepleri Ramazan BALKİS	49
Tarihsel Süreçte Deprem Derin İzleri ve Eğitime Yansımaları Neslihan TUFAN	55
6 Şubat Depremlerinin Eğitime Etkisi Sümeyye Ayyüce ŞAHİN DEMİR / Übeyit Berk DEMİR	63
Mehmet Akif İnan'ın Naatı: Olağanüstüler Hıdır YILDIRIM	68

DEPREM BİZE DERS OLSUN

Muammer KARAMAN
Genel Başkan Yardımcısı

Deprem, önceden fark edilen veya yaşandığında zararı en aza indirilme imkânı olan afetlerden farklı olarak, öncesinde tahmin edilemeyen, buna mukabil hasarı en fazla olan afettir. Cumhuriyetin ikinci yeni yüzyılına girmeye hazırlanırken, 11 ilimizi neredeyse yerle bir eden Kahramanmaraş merkezli deprem, millet olarak hepimizi, her şeyimizi sarsan bir afet oldu. Depremlerde sadece evler, sokaklar, şehirler değil, şehirlerle birlikte anılar, hayatlar, hayaller yıkılır, yıkıldı. İnsanlar yuvalarını, ailelerini, hayatlarını kaybettiler. Babalar evlatsız, anneler çocuksuz, çocuklar annesiz kaldı, aileler dağıldı. Göçler başladı. Kayıp sadece zenginliklerin, refahın yitilmesiyle sınırlı kalmadı. Onlarla birlikte sevgiler, hayaller, anılar, umutlar da enkaz altında kaldı.

Korona salgınından sonra ekonomi ve eğitimde ikinci büyük darbeyi bu depremle yaşadık. Okullar yıkıldı, öğrenci ve eğitim çalışanlarından binlercesi öldü ya da yaralandı. Açık alanlar, çadırlar, konteynerler, gemiler, okula, dersliği dönüştürüldü. Gerek duyulduğu ölçüde yine uzaktan eğitim devreye sokuldu. Bütün bu dayanışmayı, gerçek bir millet ve devlet olmanın kararlı ruhu, şuuru ve birliği ile yaptık. Evet depremde evler, şehirler yıkılır ama asıl yıkılmaması gereken insani değerlerdir. Yıkılan evler tekrar inşa edilir ama insani değerleri yıkılmış bir toplum için başka felakete de gerek yoktur. Bu açıdan son deprem karşısında devlet ve millet olarak ortaya koyduğumuz yüksek düzeyli destek ve dayanışma, tüm dünyanın takdirini celbetmiştir.

Her felakette olduğu gibi kuşkusuz tahribattan en fazla mağdur olanlar çocuklardı. Değişik eğitim ve olgunlaşma seviyelerine göre öğrenciler, okul öncesinden üniversiteye kadar farklı sorun ve sıkıntılar yaşamıştır, yaşamaktadır. Aileleri yanında okullarını, öğretmenlerini, okul arkadaşlarını kaybeden çocuklarımızın mağduriyetini katlanmaz kılan asıl trajedi yaşanan büyük yoksunluklardır. Çocuklarımızın çoğu eğer hayatlarını kaybetmediyse bir uzuvlarını, düşlerini, hayallerini, imkânların yitirdiler. Bu eksiklik ve yoksunluğun onlarda hayata, insana ilişkin derin travmalara yol açtığı muhakkaktır. Anne kucagında, anne ocağında veya arkadaş çevresinde hayata ve dünyaya alışmakta olan çocuklar, ansızın tabiatın hayatı ve her şeyi sarsan, yıkan, yok eden şiddetiyle yüzleştiler. Korkunç ve korkulu safhalarıyla birlikte can ve mal kayıpları açısından depremin yol açtığı kayıp ve yıkımlar, maruz kalan herkeste hazin talihsizliğe, kalıcı fiziki hasarlar yanında özellikle de çocuklarda tedavi ve telafisi imkânsız travmalara yol açmıştır, açmaktadır. Stres ve uyku bozukluğu, korku, güvensizlik, dikkatsizlik ve konsantre olamama, depresyon, anksiyete, aşırı hüznün ve keder, gerginlik, mutsuzluk, umutsuzluk, çaresizlik duygusu hatta zaman zaman intihar düşüncesi, depreme maruz kalanlarda sıklıkla gözlenen psikolojik semptomlar olmaktadır.

Travmatik etkilerin psikolojik izleri, ömür boyu sağlıklı bir kişilik oluşumunu engelleyici veya geciktirici sebebe dönüşebilmektedir. Çocuklarımızın ailelerine, arkadaşlarına, topluma, hayata, varlığa bakışıyla bir-

likte benliği, kimliği, bütün bir varlığı yön değiştirmektedir. Hazin birer trajedi olarak yaşananlar, kendi varlığımızdan hayatın amaç ve anlamına kadar birçok ontolojik sorgulamaya yol açabilmektedir. Bu çocukların henüz oluşmamış, oturmuşmamış akıl ve zekâ kudreti, bu zorluğun üstesinden gelecek güç ve imkândan zaten yoksundur. Çoğu durumlarda hükümetlerin bile altında kalıp çöktüğü afet ve enkazların altından, deşil çocukların, her toplumun bile kalkması kolay olmamaktadır. Hayatın ve varlığın gerçeğiyle bu ölçüde ağır bir sınanmayla karşılaşan çocuklarımızın, psikolojilerini onarıp tekrar hayata en sağlıklı yolla bağlama çalışmalarında, eğitime ve eğitimcilere hayati ölçüde önemli görevlerin düştüğü tartışmasızdır.

Eğitim odaklı olarak konunun en önemli ve stratejik yanı, testi kırıldıktan sonra çareler aramak yerine uzun erimli, köklü, kuşatıcı bir yaklaşımla hayat, insan ve dünya tasavvurumuzu bilime, ahlak ve değerlerimize uygun ve geleceğe dönük olarak tanzim etmektir. Anlık, günü kurtarıcı tedbirlerle hem felaketlerin önünü alamaz hem de kendimizi kandırmaktan öte gitmeyen çözümlerle yarınlarımızı güvenli bir şekilde inşa edemeyiz. Asli amaçlarından biri de insanı hayata ve dünyaya hazırlamak olan eğitim faaliyetinde, afetler karşısında ne yapacağını bilen insanlar yetiştirmek, tartışmasız önceliklerimizden olmalıdır. Varoluşun idame yasasına ters veya duyarsız girişimler sebebiyle, tabiatın doğal işleyişi ve devinimi bizim için afete ve fesada dönüşür, dönüşmektedir. Bütün bu bilgi ve tecrübelerden yararlanarak müfredatımız, afet öncesi ve sonrasında çocuklarımıza destek vermeyi, onları ruh ve psikoloji olarak her duruma hazırlamayı önceleyen sağaltıcı içerikle düzenlenmelidir. Ayrıca önleyici bir milli hazırlık programı kapsamında, eğitim kadrolarıyla birlikte ilgili diğer kurum ve kuruluşların birbirini tamamlayıcı entegrasyonu da son derece stratejik önemdedir.

Ülkemizin deprem kuşağı veya bölgesinde olması, depremle yaşama gerçeğinden hareketle, felaketlere karşı bilgilendirme ve bilinçlenmeden başlamak üzere her bakımdan hazırlıklı olmayı zorunlu kılmaktadır. Kabul etmek lazım ki, geçmiş acı tecrübeler sonrasında gelişmiş ve donanımlı sağlık altyapı imkânlarımız

yanında, AFAD ve Kızılay gibi yardım örgütlerimiz, yeni anlayışla etkin, yaygın, dinamik, organize olmasaydı, acımız sonuçsuz çaresizliğimizle ikiye katlanacaktı.

Deprem hususunda çok şey söylendi, söylenebilir. Ancak biz burada meseleye eğitimi ilgilendiren bir açıdan bakacağız. 11 bölgede, 15 milyon insanımızı, bütün bir ekonomimizi, sosyal, siyasal ve eğitim hayatımızı doğrudan etkileyen ve millet olarak hepimizi üzen böyle bir felaketi konu etmemek olmazdı. Bu duyarlık ve düşüncelerle deprem ve eğitim gündemiyle hazırladığımız bu sayımızın daha doyurucu, derinlikli araştırma ve çalışmaların başlangıcı olmasını umuyor, diliyoruz. 'Deprem bize ders olsun' diyor, bu sayımız gibi, evvela entelektüel ve akademik tecrübesün kayıtlarına geçmesiyle de önem arz edecek başka sayılarda buluşmayı diliyoruz.

MİLLET OLMAK

 Ali YALÇIN
Genel Başkan

Millet olmak bir duygudaşlık işidir. Bir coğrafyada gelişen ve o coğrafyada yaşayanların bütününe ya da bir kısmını ilgilendiren bir hadiseye hep birlikte sevinen yahut o coğrafyada yaşayanların bütününe ya da bir kısmını etkileyen bir hadiseye hep birlikte üzülen halk topluluğuna millet denir. Bir milleti oluşturan insanlar arasındaki bağlar ne denli güçlü, milleti harekete geçiren duygular ne denli derin, milli reflexler ne denli hızlı, milli davranışlar ne denli içten olursa o millet varlığını korumak ve sürdürmekte o denli kararlı, milli çıkarlarını korumakta o denli iradeli, milli duyarlılıklarını aşındırmadan geleceğe taşımakta o denli gayretli olur. Millet olmak, tarihsel, tabii, sınanmış, pekişmiş bir süreçtir.

Modern çağ, üç asrı aşan bir zamandır, maddi gelişimle birlikte teşekkül ettirdiği ve maddi kültürün bir eklentisi olarak sunduğu protatip, özenli bir hayat tarzını tüm insanlığa modernizm etiketiyle dayatmış, bu hayat tarzı türlü vasıtalarla dünyanın her yerine ulaştırılmış, milli benlik, milli değerler, milli kültür günbegün aşındırılmıştır. Globalleşme, küreselleşme denilen kavram, “Geleneklerin ve kültürlerin kaynaştığı başka bir dünya doğmaktadır.” denilerek masum bir ambalaja alınıyor olsa da aslında globalleşme, elinde güçlü kültürleme vasıtası olan milletlerin kültürlerinin hakim kültür olarak dünyayı kuşattığı, kültürlerin ve geleneklerin kaynaştığı değil, zayıf olanların arada kaynadığı bir süreçtir. Bu sürecin nihai hedefi, bütün coğrafyalarda, tüm dillerin, dinlerin, kültürlerin, geleneklerin Batılılaştığı, Amerikanlaştığı bir dünya kurmaktır. Sonuçta özlenen, Amerikan dizilerindeki hayat tarzını tüm insanlığa benimsetmektir. Prof. Dr. Mehmet Kaplan, “Kültür, bir topluluğu, bir cemiyeti, bir milleti millet yapan ve onu diğer milletlerden farklı kılan hayat tezahürlerinin tümüdür” der. Kültürler ortadan kalktığında aslında milletler de ortadan kalkacaktır.

Batı'nın coğrafi keşiflerle zenginleşmesi, bu zenginliğin bir Sanayi Devrimi'ni doğurması Batı'yı cazip kılmış ve atak yapamayan toplumlarda Batılılaşma kavramını doğurmuştur. Geride kalmışlık karşısında Batılılaşmayı kurtarıcı olarak gören ve yönünü Batı'ya çeviren milletlerin milli değerlerinin yanı sıra özünü dini öğretinin oluşturduğu medeniyet değerleri de bu aşındırmadan payını almış, toplumsal değerlerin bireyi ve toplumsal hayatı düzenleme ve denetleme işlevi gücünü yitirdikçe yitirmiş, toplumu ayakta tutan bütün değerler adeta folklorik birer öge haline dönüştürülmüş, birey öne çıkarılarak, bireysel kontrol/otokontrol dışında bir değer skalası bırakmamaya çabalanmıştır.

Dünyada globalleşmeye isyan glokallaşma adı altında kendisini göstermiştir. “Bizi biz yapan değerleri koruma” şeklinde tezahür eden glokalleşme ile iletişim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerle etkisinden kaçınılamaz görünen globalleşme ile olan ilişkileri düzenleme, ancak bununla birlikte kendi değerlerini de muhafaza etmek için azami çaba göstermek kast edilmektedir. Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan'ın bu konudaki değerlendirmesi tam da buna işaret etmektedir: “Glokalleşme global davranıp, lokal kalmasını bilmektir. Başka bir deyişle, global düşünürken, lokalliği yitirmemektir. Bunun için herkesin kendi kültürünü çok derinden kavrayarak, diğer kültürleri de içselleştirmesini bilmesi gerekir. (...) Globalleşme Doğu'dan Batı'ya bütün ülkelere, bütün kültürlere meydan okuyor. Ülkeler, ya globalleşmeye teslim olacak, lokal kültürlerini bütünüyle yitirecekler ya da glokalleşerek, sınırların ortadan kalktığı bir dünyada, diğer lokal kültürlerle rekabet etmesini öğrenecekler.”

Bir milletin kökleri ne kadar derinlerde ve köklerinin beslendiği saha ne kadar genişse o milletin milli varlığını koruma ve sürdürme gücü o kadar fazladır. Bunun

en önemli örneği Türk milletidir. Bunun şahidi de tarih kitaplarıdır. Mehmet Akif, yüzyıl başında milletimizin tarihte nasıl bir milli tavır ortaya koyduğunu şöyle dile getirir: “Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz: / Gelmişiz, dünyaya milliyet nedir öğretmişiz! / Kapkaranlıkken bütün afakı insanıyyetin, / Nur olup fişkırmışız tâ sinesinden zulmetin”

Milli hasletlerin, yaklaşık iki asırdır süren Batılılaşma serencamı ile aşındırıldığı, bizi biz yapan değerlerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı hep düşünülür ve dile getirilir. Ancak çok önemli dönemeçlerde hep birlikte gördük ki, milletimizin hasletleri yalnızca küllenmiştir, özü mahfuzdur, külü üflendiğinde cevher alev almakta, ısıtmakta, aydınlatmakta, hayat vermektedir. 15 Temmuz’da milli varlığın tehlikeye girdiğini gören milletimizin her bir ferdi İstiklal Marşı’mızdaki, “Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım; / Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.” mısralarının sırrını hayata geçirmiş ve yurduna alçakları uğratmamıştır. Demek ki Batılılaşmanın, globalleşmenin tahribatı kabukta kalmış, özü tahrip edememiş, öz daima sürgün vermeye, fişkırmaya hazır halde vaktini beklemiştir.

Millet oluşumuzun ve millet olma idrakini muhafaza ettiğimiz yakın zamandaki diğer bir göstergesi de 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan ve 11 ilimizi etkileyen deprem felaketi karşısındaki milli duyarlılığımız olmuştur. “Doğuda bir Müslümanın ayağına diken batsa, Batıdaki Müslümanın onun acısını yüreğinde duyması gerekir.” mısradakınca, dünyadaki pek çok ülkeden, hele Avrupa ülkelerinin çoğundan daha büyük bir coğrafyayı ve nüfusu etkileyen bir deprem felaketinin yaralarının sarılması için milli bir seferberlik ilan edilmiş olması ve milletimizin her bir ferдинin elindeki bütün imkanlarıyla yaraları sarmaya koşması, bizim globalleşmenin bizi bizden uzaklaştıran ve başkalaştıran olumsuz tesirlerinden çok da etkilenmediğimizi, milli hasletlerimizi muhafaza etmekte başarılı olduğumuzu ortaya koymuştur.

Acıların paylaşılması acıyı yaşayan için katlanmayı kolaylaştırırken süreçteki dayanışma milletin birbirine daha sıkı sarılmış muhkem bir millet haline gelmesine de vesile olur. Deprem felaketinin büyüklüğü, devletin elindeki imkanların yeterli olmayacağı, milletin de omuzunu bu yükün altına uzatmasının zaruretini göstermiştir. Acılar paylaşılmış, maddi ve manevi imkanlar depremezdelelerin istifadesine sunulmuştur. Devletimiz, hiçbir boşluğa meydan vermeden süreci başından itibaren akılselimle yönetmiş, gerekli düzenlemeleri yapmış ve gerekli ted-

birleri almıştır. Bilhassa eğitim alanında depremin psikolojik etkisine maruz kalan ve yakınlarını kaybettiği için yakın ilgi ve desteğe ihtiyaç duyan öğrencilerin bu süreçte yalnız bırakılmaması ve psikolojik ve sosyal desteğin sağlanması yönündeki tedbirler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından vakit kaybetmeden alınmıştır.

Memur-Sen Konfederasyonu olarak biz de 270 kişilik Memur-Sen Arama Kurtarma Ekibimizle ilk andan itibaren deprem bölgesinde aksiyon aldık. Önce can dedik. Canları kurtarmaya çabaladık. Ardından acil ihtiyaçlara yönelik Kadın Komisyonumuz ve Mehmet Akif İnan Vakfımız işbirliğiyle 10 bin adet ‘kadın hijyen paketi’ hazırlatarak İHH ve bölgedeki teşkilatlarımız kanalıyla ihtiyaç sahiplerine ulaştırdık. “Türkiye Tek Yürek” kampanyasına 10 milyon lira nakit ve 500 çadır bağışladık. Bütün teşkilatlarımız kendileri de yöresel kampanyalarla temin ettikleri yardımları deprem bölgesindeki ihtiyaç sahiplerine ulaştırdılar. Bu süreç milli hasletlerin öne çıktığı, duyguların boşaldığı, göz yaşlarının döküldüğü, gerek yardım alan gerek yardım eden açısından maddiyatın hiçbir kıymetinin olmadığını anlaşıldığı bir süreç olarak gelişti. 6 Şubat 2023 depremi, 50 binden fazla canımızı toprağa verdiğimiz, büyük maddi zararlara uğradığımız ancak millet olduğumuzu yeniden hissettiğimiz, sınırsız dayanışma, yardımlaşma ve acıları paylaşma ile bizi biz yapan değerleri muhafaza ettiğimizi aynelyakin gördüğümüz bir deprem hadisesi oldu. Cenâb-ı Hak milletimizi beterinden muhafaza eylesin.

Son olarak Eğitim-Bir-Sen, Mehmet Akif İnan Vakfımız işbirliği ile Hatay ilimizde 4 derslikli, bütün sair müstemilatı da bulunan bir konteynır anaokulu yaptırma kararı almış ve gerekli protokoller imzalanarak anaokulunun inşaatı başlamıştır. İnşallah çok kısa sürede inşası, kurulumu tamamlanacak olan bu “Emek Anaokulu”muzla eğitim hizmetinin aksamadan yürütülmesinde biz de bir nebze katkı sunmuş olacağız. Eğitim-Bir-Sen, tüm varlığıyla depremin acılarını hissetmiş, bu milletin özünden neşet etmiş bir kuruluş olduğunu dün olduğu gibi bugün de göstermiş, gelecekte de bu inanç ve duyguyla hareket edeceğine ilişkin kararlılığını ortaya koymuştur.

Millet olmak, bütün kişi ve kurumlarıyla iyi günde, kötü günde aynı hissiyatı taşımak, aynı duygularla hareket etmek ve aynı duygularla geleceğe güven içerisinde, güçlü ve tutkun bir milletin fertleri olarak ilerlemek demektir. Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen ailesi bu milletin hisli bir ferdidir.

DEPREM BÖLGESİNDEKİ ÇOCUKLARIN PSİKOLOJİK DURUMLARI

Arş. Gör. Emre DEMİRTAŞ
19 Mayıs Üniversitesi Öğretim Elemanı

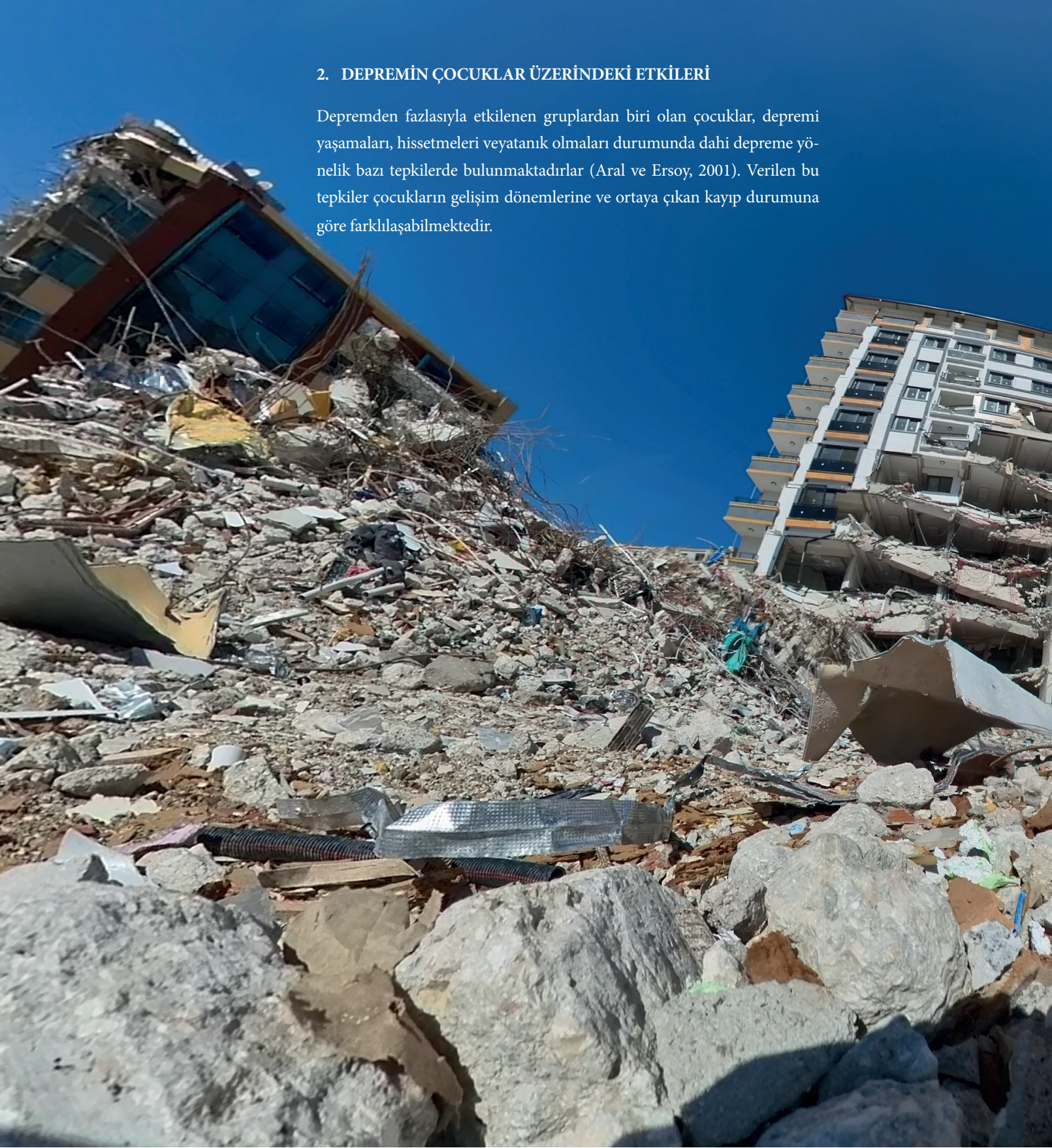
1. GİRİŞ

Deprem durumu etki edeceği bölge ve şiddet yönünden öngörülebilir olmayan hem can hem de mal kaybına sebebiyet veren bir doğa olayı olarak tanımlanmaktadır. Geçmiş yıllarda pek çok doğa olayı ortaya çıkarak insanlar üzerinde derin izler bırakmıştır. Toplumun bir parçası olan çocuklar da deprem felaketinden etkilenen masum canlılardır. Sayısız çocuk deprem felaketi gibi doğal afetle karşı karşıya kalarak etkilenmektedir. Çocukluk döneminde bu durumların yaşanması farklı biçimlerde fiziksel ve psikolojik hasarların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir (Karabulut ve Bekler, 2019). 6 Şubat 2023 yılında meydana gelen deprem felaketinde deprem bölgesindeki diğer bireyler gibi çocuklar da fiziksel sağlık problemleri ve psikolojik sorunlar karşı karşıya kalmıştır. Yapılan bir araştırmada birinci derece deprem bölgesinde yaşayan 6 ve 7. Sınıf öğrencilerinin Türkiye'nin deprem bölgesi olduğunu bilmelerine rağmen afet planı konusunda gereken bilgiye sahip olmadıkları ortaya konmuştur. Ayrıca deprem sırasında gerçekleştirilmesi gereken davranışların ve deprem çantasında bulunması gereken materyalleri bilmedikleri görülmüştür (Mermer vd., 2018).

“ Geçmiş yıllarda pek çok doğa olayı ortaya çıkarak insanlar üzerinde derin izler bırakmıştır. Toplumun bir parçası olan çocuklar da deprem felaketinden etkilenen masum canlılardır. Sayısız çocuk deprem felaketi gibi doğal afetle karşı karşıya kalarak etkilenmektedir. ”

2. DEPREMİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Depremden fazlasıyla etkilenen gruplardan biri olan çocuklar, depremi yaşamaları, hissetmeleri veyatanık olmaları durumunda dahi depreme yönelik bazı tepkilerde bulunmaktadır (Aral ve Ersoy, 2001). Verilen bu tepkiler çocukların gelişim dönemlerine ve ortaya çıkan kayıp durumuna göre farklılaşabilmektedir.

2.1 Fiziksel Etkileri

Sağlık kavramı sadece hastalık olarak değil fiziksel, ruhsal ve sosyal yönlerden de iyi olma durumu olarak açıklanmaktadır. Çocukluk döneminde şahit olunan doğal afetlerin travmatik etkileri ile sağlık durumu etkilenmektedir (Hensley ve Varela, 2008). Deprem felaketini yaşayan çocukların sağlık durumları araştırıldığında kas sistemi sorunlarının mevcut olduğu, sorunum sıkıntılarının ortaya çıkması bakımından riskli grupta yer aldıkları, sindirim sistemlerinde bozulmalar olduğu ve uyku problemleri yaşadıkları belirtilmiştir (Felix vd., 2016).

2.2 Sosyal Etkileri

Deprem felaketi ile sosyal düzenin sekteye uğraması ve insanların kendilerini güvende hissedememeleri sebebiyle güvenli görülen bölgelere göç edilmeye başlanır. Bu göç hem isteğe göre hem de zorunlu olarak meydana gelebilir (Ekici ve Tuncel, 2015). Yaşamlarını sürdürdükleri yeri bırakmak zorunda kalan çocuklar yeni yaşam ortamlarına alışmakta sorunlar yaşayabilirler. Bunların yanı sıra eğitim hayatı sekteye uğrar ve çalışmak zorunda kalan ergenler akademik hayatlarında başarısızlıklarla karşı karşıya kalabilirler (Kaştan, 2015; Sönmez, 2022).

2.3 Davranışsal Etkileri

Çocukların içinde buldukları gelişim basamaklarına göre depreme yönelik tepkileri farklılaşmaktadır. Oyun döneminde olan bir çocuğun yaşam şartları değişince uyum sorunları, güven problemleri ve oyuncu yaşamlarını aktarma gibi durumlar yaşayabilirler. Ayrıca travma kaynaklı kekemelik ve konuşma bozuklukları ortaya çıkabilir (Sönmez, 2022). Okul dönemi çocuklarında ise olayların farkında olduklarından daha gerçekçi tavırlarla depresyon veya psikolojik rahatsızlıklar ortaya çıkabilir. Ergenlik döneminde olanlar için de arkadaşların etkisi fazla olduğundan arkadaş çevresine ait bir kayıp yaşandığında depresyon ve stres bozukluğu durumları ile karşı karşıya kalabilirler (Karabulut ve Bekler, 2019).

2.4 Psikolojik Etkileri

Deprem felaketi sonrası bireylerde sıklıkla ortaya çıkan psikolojik sorunların başında travmatik stres bozukluğu ile depresyon gelmektedir. Ancak bu durumların yanı sıra anksiyete, aşırı yas yaşama gibi tepkiler de görülebilmektedir (Sönmez, 2022). Post travmatik stres bozukluğu, çocuğun ya da farklı bir kişinin ölüm riski ile karşı karşıya kalması, fiziksel şiddete uğraması ve yaralanma olması durumlarında ortaya çıkabilmektedir. Depresyon ise duygusal bir karmaşanın içine girmektir. Devamlı gerginlik yaşamak, mutsuz olmak, umutsuzluk, intihar düşüncesine sahip olmak ve uyku bozuklukları gibi davranışlarla kendini gösterir (Dong, 1994). Anksiyete de otonom sinir sisteminin aktive olması ile terleme, titreme, kızarma ve huzursuzluk gibi durumlarla kendini göstermektedir (Demiriz ve Ulutaş, 2003).

3. DEPREM SONRASI ÇOCUKLARDA GÖRÜLEN TEPKİLER VE PSİKOLOJİK SORUNLAR

Deprem felaketinin ardından gözlenen psikolojik problemler kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar bulunmaktadır. Çin'de meydana gelen 8.0 büyüklüğündeki depremde binlerce insan hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır. Pek çok okul yıkılmış ve çocukların evlerini, ailelerini kaybettikleri hem fiziksel hem de psikolojik bakımdan etkilendikleri belirtilmiştir. Tian ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada hasar almış ve yıkılmış okullarda eğitim almış ergen öğrencilerde bulunan post travmatik stres bozukluğu yaygınlığı araştırılmıştır. Çalışmadaki ergenlerin çoğu yaralı, engelli, evini kaybetmiş ve çevresindekilerin ölümünü görmüş ergenlerdir. Depremin üzerinden 3 yıl geçtikten sonra gerçekleştirilen bu çalışmada ergenlerin hala uyku problemleri, irkilme, çaresiz hissetme ve konsantre olamama gibi durumların bulunduğu ifade edilmiştir. Dutta ve arkadaşları (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Şilide meydana gelen 8.8 büyüklüğündeki depremden etkilenen çocukların deneyimleri ile psikososyal işlevsellikleri araştırılmıştır. Depreme maruz kalma düzeyine göre hafif, orta ve

şiddetli şekilde kategoriler oluşturulmuş olup depreme şiddetli maruz kalan çocuklarda psikososyal bozuklukların daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir. Türkiye’de 1999 yılında yaşanan 7.4 ve 7.2 büyüklüğündeki Marmara depremlerinden 3 yıl geçtikten sonra gerçekleştirilen bir çalışmada ise kızların erkeklere oranla depremden daha çok etkilendikleri ve travmatik stres bozuklukları yaşayarak depresif özellikler sergiledikleri belirtilmiştir (Bal ve Jensen, 2007; Tanhan ve Kardaş, 2014).

4. DEPREM SONRASI ÇOCUKLARIN TEPKİLERİNİ ETKİLEYEN ETMENLER

Deprem felaketi, çocukların gelişim dönemlerini tam olarak tamamlayamamasına neden olabildiğinden çocuklar deprem durumunda fazla etkilenen grup içerisinde yer almaktadır. Çocukların deprem felaketinden etkilenme seviyeleri gelişim dönemleri ile bağlantılı olarak değişebilmektedir. Ayrıca bazı etmenler de çocukların deprem felaketinden etkilenmesinde önemlidir. Bu etmenler aşağıda açıklanmıştır.

4.1. Ailenin Tepkileri

Çocuklar açısından aileler, tüm sorunlarla başa çıkabilir, yenilmez ve etkilenmez bir karakterdir. Ne yaşanırsa yaşansın çocuklar ailelerini sağlam görmek istemektedirler. Fakat deprem felaketinde aileler de endişe duyabilmekte ve çaresiz kalabilmektedir. Bütün bu durumlar çocukların aileye bakış açılarını zedelemektedir. Çocukların ailelerini çaresiz görmesi ve tehlikede hissetmesi, olumsuz tepkilerin oluşması ve farklılaşmasına neden olabilmektedir (Aral ve Ersoy, 2001; Özgölet ve Utkucu, 2021).

4.2. Kayıp Derecesi

Çocukların sahip olduğu kayıp derecesi, kaybettikleri insanların yakınlığı ile ilgilidir. Çocukların ebeveynlerinden birinin kaybını yaşaması büyük olumsuzluklara neden olabilmektedir. Ayrıca aileden birinin kaybına ek olarak evin yıkılması gibi durumlar da çocuklarda travmaya sebebiyet verme ihtimali taşımaktadır (Aral ve Ersoy, 2001). Deprem neticesinde hem yetişkinlerin hem de çocukların başta güvenlik olmak üzere temel ihtiyaçları tehdit edilmektedir (Çalış, 2023). Çocukların

ailelerinden, çevrelerinden veya arkadaşlarından birinin ölümünü görmüş olması gelişim dönemlerine göre değişse de genel tepki olarak travma sonrası stres bozukluklarının görüleceği, psikolojik sorunların kendini göstereceği ve davranış bozukluklarının başlayabileceği ortak bir kanıdır. Çocuklar, aileden ya da yakınlarından birini kaybedecekleri korkusu yaşayarak ebeveynlerden ayrılamama gibi tepkiler ortaya koyabilmektedir. Ergenler de saldırganlık ve öfke gibi davranışlar sergileyebilmektedirler (Ünver ve Karakaya, 2019). Çocukların sergilediği bu davranışlar aile içerisindeki krizin artmasına sebep olmaktadır (Karakuş, 2013).

4.3. Aile Dinamikleri

Aile içinde şiddet durumu, ailenin parçalanması, ihmal edilme veya istismar durumlarının yaşanması deprem felaketine karşı verilen tepkiler üzerinde de etki sahibi olmaktadır. Bu durumlara maruz kalmış ailelerde iletişim problemleri yaşanacağından çocukların depremden etkilenme seviyeleri artacaktır. Önceden yaşanan çatışmalar ve iletişimsizlikler karşılıklı duyguların anlaşılmasını, ifade eksiklikleri ve tepkilerin sertleşmesine neden olacağından çocukların etkilenme düzeylerinde artış olacaktır (Aral ve Ersoy, 2001).

4.4. Psikososyal Destek

Deprem felaketinde aileler ve aile içindeki çocuklar psikolojik desteğe gereksinim duyabilmektedir. Bu destek çocukların tepkileri üzerinde de etkisini gösterecektir. Verilen psikososyal destekler ile insanların karşılaştıkları kriz durumuna karşı onlara sunulan hizmet anlatılmaktadır. Bu destek kapsamında hem ailelere hem de çocuklara deprem felaketinden daha az etkilenmeleri sağlanabilmektedir. Psiko-sosyal destek deprem felaketinde kişilerin yalnız hissetmemelerini ve travmalarını atlatabilmelerini kolaylaştırmayı hedeflemektedir (Altun, 2016).

5. DEPREM SONRASI GÖRÜLEN PSİKOLOJİK BOZUKLUKLARIN ÖNLENMESİ

Afet psikolojisi, toplumu hedef alan müdahale durumları ile ilgilenen, stres tepkilerinin normalleşmesine

yönelik bir yaklaşımdır. Afet durumları sonrasında verilen psiko-sosyal destek; yaşanan travmaya bağlı olarak ortaya çıkabilecek olan psikolojik bozuklukların giderilmesini, afete maruz kalan kişilerin adaptasyon sürecini kolaylaştırmayı ve hızlandırmayı amaçlamaktadır (Kılıç vd., 2008).

Afet durumu sonrasında gereksinimlerin saptanarak değerlendirilmesinin ardından en geç 7 gün sonrasında psiko-sosyal destek hizmetlerinin sunulması önerilmektedir (Kızılay, 2008). Bu durumla birlikte psiko-sosyal destek sürecinin yalnızca afet sonrası belirli bir dönemle sınırlı olmaması gerekmektedir.

Afet sonrası verilen psiko-sosyal destek hizmetlerinde sivil toplum kuruluşları ve sosyal hizmet uzmanları görev alarak psiko-sosyal destek tekniklerini kullanmaktadır. Bununla birlikte olumsuz etkilerle maruz kalan afetzedelere sosyal faaliyetler, etkinlikler ve eğitimler ile yeni beceriler kazandırılabilir. Aynı zamanda bireysel psikolojik danışmanlık hizmetleri de sosyal müdahaleler bünyesinde devam ettirilmeli, psikolojik bozukluk durumu tespit edilen çocuk veya yetişkinler ilgili birimlere yönlendirilmelidir (Kızılay, 2008).

Deprem afetine maruz kalan çocuklar ile oyun aracılığı ile daha etkili iletişim kurulabilmekte ve çocukların duygularını daha rahat ifade edebilmeleri için akranları ile hikayeler paylaşarak oyun terapisi tekniklerinin kullanımı tavsiye edilmektedir (Triasari vd., 2020).

6. ÇOCUK MERKEZLİ AFET YÖNETİMİ

Çocuk merkezli afet yönetimi, ilk olarak mevcut afet yönetim planlarının temel ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Çocuk merkezli afet yönetimi sürecini diğer afet yönetim süreçlerinden ayıran nokta, afet yönetimlerinin risk yönetimi ve kriz yönetimi kısımlarında literatürde ifade edildiği şekliyle toplumun en kırılgan bölümünü oluşturan çocukların her türlü gereksinimlerinin giderilerek afet sonrası olumsuz etkileri en aza indirmeyi amaçlamasıdır. Yapılan araştırmalar afet süreçlerinde çocukların yetişkinlere göre daha fazla etkilendiğini göstermektedir (Akhter, 2015).

Çocuk merkezli afet yönetiminin genel özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir;

- Çocukların yaş aralıkları ve cinsiyetlerine uygun olmalıdır.
- Afetin yaşandığı ülke içerisindeki kültürel farklılıklara karşı esnek olmalıdır.
- Çocukların kırılabilirliklerini, zayıflıklarını ve altın- da yatan sebepleri karşılar nitelikte olmalıdır.
- Çocuk merkezli afet yönetimi planı geliştirilirken çocukların istek ve görüşlerine önem verilmelidir.
- Afet yönetimi süreci içerisinde çocukların ne şekilde aktif rol alabilecekleri, eğitim sistemleri içerisine entegrasyonu ve ebeveynlerinin bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Gereken önlemler ve bilgilendirmeler çocuk-ai- le-okul iş birliği ile uzmanların koordinatörlüğünde yürütülmelidir (ADPC, 2007; CCC, 2015; Schreiber, 2014).

Çocuk merkezli afet yönetiminde risk yönetimi üç aşamada ele alınmaktadır, bu aşamalar sırasıyla;

- Hazırlık Aşaması
- Zarar Azaltma Aşaması
- Önleme Aşaması

Çocuk merkezli afet yönetiminde kriz yönetimi süreçleri de üç aşamada ele alınmaktadır. Bu aşamalar ise sırasıyla;

- Acil Yardım Aşaması
- İyileştirme Aşaması
- Yeniden İnşa Aşaması

6.1. Hazırlık Aşaması

Afetlere karşı çocukların hazırlanması, afetleri tanıması, afet sırası veya sonrasında neler yapılacağına dair bilgi sahibi olması afetler meydana gelmeden önce gerekmektedir. Toplumun ve özellikle çocukların afetlere karşı hazır tutulmalarında birçok meslek grubuna sorumluluk düşmektedir. Afetlere karşı hazır olmak özellikle yıkıcı etkiye sahip afetlerin zararını en az

düze indirgeyebilmekte, hazırlık aşamasının ihmali ise maddi ve manevi ciddi hasarlar oluşturabilmektedir (Akhter, 2015).

6.2. Zarar Azaltma Aşaması

Yaşanan afetlerin toplum üzerindeki olası zararlarını en aza indirmek amacıyla sivil toplum kuruluşları ile yerel kurumların daimî şekilde belirli aralıklarla paylaşımlarda bulunması gerekmektedir. Özellikle eğitim kurumlarının afet zararlı etkilerini azaltmadaki yönü ön plana çıkarılması gerekmektedir. Çocukların afet öncesi hayatındaki rutinlerine dönebilmeleri adına psikolojik ve fiziksel destekli etkinlikler düzenlenmesi, çocukların sosyal aktiviteler ile duygularını paylaşma imkânı sunulması gerekmektedir.

6.3. Önleme Aşaması

Önleme aşaması çocuk merkezli afet yönetiminde afetlere hazırlık sürecinin ilk basamağını oluşturmaktadır. Önleme aşamasında ilk olarak afetlerin yıkıcı etkilerini önlemek adına gerekli önlemlerin belirlenmesi gerekmekte ve ikincil tehlikelere yönelik alınabilecek önlemler saptanmalıdır. Çocukların afet sürecinde bakımlarının eksikliği ve düzensizliği olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Özellikle beslenme yetersizliği gibi durumlar bebeklerde ölüme sebep olabilirken çocuklarda ise gelişimlerinin geri kalmasına veya ölüme sebep olabilmektedir. Çocuk merkezli afet yönetiminin önleme aşamasına yönelik başlıca yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilmektedir;

- Afet sırası ve sonra çocukların maruz kalabilecekleri tehlikeler öngörülerek doğal çevredeki veya binadaki önlemler alınmalıdır.
- Hijyen eksikliği gibi durumlar afet sonrası bulaşıcı hastalıkların afetzedeler arasında yayılmasına sebep olabilmektedir. Bu durumdan çocuklar yetişkinlere göre daha fazla etkilenebilir. Bu sebeple hijyen unsurlarına yönelik gereksinimler karşılanmalıdır.
- Afet sonrası çocukların çevre ve aile yapılarında meydana gelebilecek değişimler (göç, ikincil evlilikler, ebeveyn kayıpları) için adaptasyon süreçlerinin olumlu yönde seyretmesine yönelik önlemler alınmalıdır (Akhter, 2015; Elangovan, 2014).

6.4. Acil yardım Aşaması

Afetin izlerinin ve yaralarının henüz daha yeni bu olduğu bu süreçte arama kurtarma ve enkaz kaldırma gibi işlemlerin dikkatle uygulanması gerekmektedir. Çocukların enkaz vb. gibi yerlerden kurtarılmasında çocukların zayıf ve kırılabilir yapıları göz önünde bulundurulmalıdır. Çocukların maruz kalabilecekleri olası risk ve zararları en aza indirmek için acil yardım aşamasına yönelik yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilmektedir;

- Kurtarma sonrasında çocukların ebeveynlerine en kısa sürede ulaşılması gerekmektedir.
- Ebeveynlerinden ayrı kalmış bebek veya 2-5 yaş aralığındaki çocukların beslenme ihtiyaçları önce-

den hazır hale getirilmiş stoklardan en kısa sürede karşılanmalıdır.

- Deprem gibi afetlerin yaratmış olduğu karmaşa ve kaos ortamlarında kaçırılma, istismar veya taciz gibi durumlardan savunmasız olan çocukların korunması için ilgili ekipler özenle seçilmeli ve koordine edilmelidir (CCC, 2015; APC, 2007; Schreiber, 2014).

6.5. İyileştirme Aşaması

Arama kurtarma ve acil yardım süreçlerinin ardından afete maruz kalmış birey ve çocukların yaşamlarını devam ettirebilmeleri adına geçici barınma merkezleri oluşturulmalıdır. Bu süreç içerisinde çocuklar maruz kaldıkları durumu yeni yeni anlamlandırabilmektedirler. İyileştirme aşaması bünyesinde çocukların afetin

olumsuz etkilerinden korunumu sağlamaya yönelik yapılması gerekenler aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir;

- Afetin yaşandığı bölge içerisinde geçici güvenli eğitim ortamları ve okullar yapılarak eğitimin kesintiye uğramaması sağlanmalıdır.
- Afet durumdan önce, afet anında ve afet sonrasında çocuklara karşı korumacılık artırılmalıdır.
- Toplum içerisinde ve medyatik platformlarda bilgilerin doğru şekilde aktarılması ve erişimi sağlanmalıdır.
- Afet sonrası karşılaşılabilen travma sonrası stres bozukluğu gibi durumlara yönelik çocuk ve ailenin psikolojik destek alması sağlanmalıdır.
- İyileştirme aşamasında çocuklar başıboş ve ilgisiz bırakılmamalıdır. Düşüncelerini, duygularını ve ruh dünyalarını yansıtacak faaliyetler düzenlenmelidir (Akhter, 2014; Kan, 2016; Kılıç, 2003).

6.6. Yeniden İnşa Aşaması

İyileştirme aşamasının ardından afet durumuna maruz kalan çocuk ve aileleri yerleştirildikleri konutlarda yeni hayatlarına adapte olmaya çalışmaktadır. Özellikle afetzede çocukların fizyolojik ve psikolojik sorunlarının tedavi süreci uzun yıllar alabilmektedir. İnsanlarda güven duygusunun yeniden oluşturularak huzurun tekrar sağlanabilmesi adına birtakım duygulara yönelik iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır (Gibbs, 2015). Çocuk merkezli afet yönetiminin yeniden inşa aşamasında yapılması gerekenler aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir;

- Çocuklar afet sonrasında kendilerini ilgilendiren karar alma süreçlerinde rol almalıdırlar.
- Afet bölgesindeki alt yapı güçlendirilmeli, çocuklara kazandırılması gereken öz bakım becerileri altyapı yetersizlikleri sebebiyle sekteye uğramamalıdır.
- Güvenli oyun alanları, emniyetli yollar ve geçiş alanları oluşturulmalıdır.
- Sağlık hizmetleri, rehabilitasyon ve eğitimin kesintisiz şekilde devam ettirilmesi sağlanmalıdır (Li, 2015).

7. DEPREM SONRASI ÇOCUKLARA YÖNELİK NELER YAPILMALI, NASIL YAKLAŞILMALI

Deprem gibi afetler çocukların algılamakta güçlük çektikleri ve günlük rutinlerinin değişime uğramak zorunda kaldıkları durumlardır. Bu sebeple deprem durumuna maruz kalan çocukların deprem sonrası adaptasyonlarının sağlanabilmesi için özel çabalar sarf edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda toplumun ilgili kurum ve kişilerince gerçekleştirilmesi gereken birtakım adımlar bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir (Ataç ve Özsever, 2021; Doğan ve Kırkıncıoğlu, 2020; Karabulut ve Bekler, 2019; Sapsağlam, 2019; Usta ve Yükseler, 2021; Vural vd., 2022):

- Türkiye'nin bir deprem bölgesi olduğu ve hayatımızın her anında deprem felaketi ile karşılaşılabileceği göz önünden ayrılmamalıdır. Bu doğrultuda çocuklar için gelişim alanları ve gelişim düzeylerine uygun açıklamalar yapılarak çocuklara deprem bilinci kazandırılmalıdır.
- Deprem felaketinin ardından çocuklarda travma sonrası stres bozukluğu gibi durumların yaşanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sebeple çocuklara bu süreci anlatmaları, oyunlaştırma ve resim yaptırma teknikleri ile travma sonrası stres bozukluğu için olumlu yönde uyaranlar sağlanmalıdır.
- Deprem felaketi sonrası deprem bölgesinde ekipler koordine bir şekilde hızlı müdahale planlarında bulunmalıdır. Bu doğrultuda çocuk gelişimcilerin, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların ve sağlık profesyonellerinin alanda görevlendirilmesi önem taşımaktadır.
- Toplum ve eğitim kurumları olarak çocuklara içinde buldukları kaos ortamından bir nebze de olsa uzaklaşmalarını mümkün kılacak etkinlikler yaptırılarak çocukların aktif rol almaları sağlanmalıdır.
- Hem deprem felaketini yaşamış hem de buna medyatik kanallar aracılığıyla tanıklık etmiş tüm çocuklarda ajitasyon oluşturabilecek programlardan kaçınılması gerekmektedir.
- Çocukların mümkün olduğunca deprem öncesi rutinlerine dönebilmeleri adına faaliyetler yürütülmelidir. Çocuklar birlikte birtakım etkinlikler

yapılarak veya oyunlar oynanarak bu süreç desteklenebilmektedir.

- Çocuklar için beslenme olanakları sağlanmalı ve belirli bir düzen oluşturulması önerilmektedir.
- Ergenlik çağında bulunan çocuklar için akranları ile bir araya gelme veya yalnız kalma isteklerine saygı gösterilerek daha anlayışlı bir tutum sergilemek gerekebilmektedir.
- Ebeveynler mümkün olduğunca kaygı ve stres durumlarına engel olmaya çalışarak bu durumun çocuğun üzerinde olumsuz tepkiler oluşturacağını farkında olmaları gerekmektedir. Ebeveynler hissettikleri duyguları aşırıya kaçmadan çocukları önünde yaşamalıdır.

8. SONUÇ

Deprem afeti, toplumun her kesiminden ve her yaş grubundan bireyi etkilese de çocuklar üzerindeki yıkı-

cı etkileri daha üst düzeyde olabilmektedir. Çocukların içerisinde buldukları gelişim dönemlerine göre değişmekle birlikte deprem sonra çeşitli davranışsal veya duygusal problemler açığa çıkabilmektedir. Bu durumlar ile karşılaşıldığında çocuklarının tepkilerinin normal ve anlayışla karşılanması gerekmektedir. Bununla birlikte ebeveynlerinin kendi tepkilerini kontrol etmesi ve çocuklarının eski günlük rutinlerine dönmelerini sağlamaya yönelik çalışmalar bu süreçte çocukların yaşayabilecekleri olumsuz durumları en aza indirgeyebilmektedir. Bu süreçler içerisinde her durumda mutlaka çocukların için oyunun ne kadar önemli olduğu unutulmamalı ve çocukla ailesinin psikososyal destek alması sağlanmalıdır.

Sonuç olarak ülkemizin tümünü gerek maddi gerek manevi olarak etkileyen deprem gibi felaketler sonrası birlikte ve koordine bir şekilde hareket edilmesi gerekmektedir. Bu süreçler içerisinde özellikle çocukların öznel iyi oluş düzeylerinin sağlanabilmesi önemli sorumluluklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akhter S.R. Sarkar R.K. Dutta M. Khanom R. Akter N. Chowdhury R. Sultan M. (2015) "Reprint of IssueswithFamiliesandChildren in a Disaster-Context: A qalitativePerspectivefromRuralBagladesh" *InternationalJournal of Disaster Risk Reduction*, 14 (2), s.140-149.
- Altun, F. (2016). Afetlerde psikososyal hizmetler: Marmara ve Van depremleri karşılaştırmalı analizi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8-9), 183-197.
- Aral, N. ve Ersoy, Ş. (2001). Deprem ve çocuk. *Yaşadıkça Eğitim*, 70, 2-7.
- AsianDisasterPreparedness Center(2007) " *Module 6: CommunityDisaster Risk ReductionImplementationSession 7 Child FocusedDisaster Risk Reduction*" 16th CommunityBasedDisaster Risk Management Course.
- Ataç, M. ve Özsever, G. (2021). Depremden etkilenen çocuk ve ergenlerin ruhsal durumu ve hemşirelik yaklaşımı. *JournalEmergencyAidandDisasterScience*, 1(1), 22-27.
- Bal A, Jensen B. Post-traumaticstressdisordersymptomclusters in Turkishchildandadolescenttraumasurvivors. *Eur Child AdolescPsychiatry*, 16(7):449-57. Availablefrom: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-007-0618-z>
- Children in a ChangingClimate (2017) " *Implementation of The Post 2015 Framework ForDisaster Risk Reduction*"GuidelinesForMemberStatestoSafeguardChildren'sRightsandWellBeing, s.2-4.
- Çalış, S. (2023). İş sağlığı ve güvenliğinden yaşam güvenliğine. S. Tepe (Ed.). *Sağlık Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği*. (ss.63-75). Ankara: Akademi-yen Kitabevi.
- Demiriz S, Ulutaş İ. (2003). 9 12 Yaş Çocuklarının Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ege Journal of Education*. 3(1):1-9. Availablefrom: <https://dergipark.org.tr/en/pub/egeefd/issue/4922/67329>
- Doğan, F. ve Kırkıncioğlu, M. (2020). Okul öncesi çocuklarda (4-6 yaş) deprem, yangın ve tahliye konusunda durum tespitinin yapılması. *ISG Akademik* 2(2), 145-159.
- Dong Q, Yang B, Ollendick TH. (1994).FearsInChineseChildrenandAdolescentsandTheirRelations-ToAnxietyandDepression. *Journal of Child PsychologyandPsychiatry*, 35 (2): 351-363.
- Dutta A, Peña F, Holcomb JM, Leiva L, Squicciarini AM, Canenguez KM, et al. (2022).Earthquake-exposure, adverse childhoodexperiences, andpsychosocialfunctioning in Chileanchildren: *A longitudinalstudy*. *J TraumaStress*, 35(4):1177-88. Availablefrom: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jts.22826>
- Ekici S, Tuncel G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1):9- 22. Availablefrom: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/307113>
- Elangovan A.R. KasiS.(2014) "PsychosocialDisasterPreparednessfor School ChildrenbyTeachers" *InternationalDisaster Risk Reduction*, 12, s. 119-120.
- Felix E, Kaniasty K, You S, Canino G. (2016).Parent-Child RelationshipQualityandGender as Moderators of theInfluence of HurricaneExposure on PhysicalHealthAmongChildrenandYouth. *J Pediatr Psychol*, 41(1):73-85. Availablefrom: <https://academic.oup.com/jpepsy/articlelookup/doi/10.1093/jpepsy/jsv038>
- Gibbs L. Block K. Harms L. Macdougall C. Baker E. Ireton G. Forbes D. Richardson J. WatersE. (2015) "Childrenand Young People'sWellbeing Post-DisasterSafetyandStabilityare Critical" *InternationalJournal of Disaster Risk Reduction* 15(2) s. 195-198.
- Hensley L, Varela R. E. (2008). PTSD Symptom-sandSomaticComplaintsFollowingHurricane Katrina: The Roles of TraitAnxietyandAnxietySensitivity. *Journal of Clinical Child & AdolescentPsychology*, 37(3):542-52. Availablefrom: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15374410802148186>
- Kan K. (2016) " *ProtectionforLives of MothersandChildrenbyUtilizingRegionalSupports in theEvent of a*

- Natural Disaster*” 11th International Conference of The International Institute of Infrastructure Resilience and Reconstruction, Cilt 218, s. 195-199.
- Karabulut, D., ve Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. *Doğal Afet Çevre Dergisi*, 5(2), 368-376. <https://doi.org/10.21324/dacd.500356>
- Karakuş, U. (2013). Depremi yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin deprem algılarının metafor analizi ile incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 97-116.
- Kaştan Y. (2015). Türkiye’de Göç Yaşamış Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Problemler. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4):216. Available from: <http://dergipark.gov.tr/doi/10.20860/ijoses.22228>
- Kılıç E. Z., Kılıç C, Yılmaz S. (2008). Is Anxiety Sensitivity a Predictor Of PTSD in Children and Adolescents? *J Psychosom Res.* 65 (1): 81-86. doi. org/10.1016/j.jpsychores.2008.02.013.
- Kılıç E.Z. Güven H.D. Sayıl I.(2003) “The Psychological Effects of Parental Mental Health on Children Experiencing Disaster: The Experience of Bolu Earthquake in Turkey, *Family Process*, 42 (4) 486,492-494.
- Kızılay. *Afetlerde Psikososyal Uygulama Rehberi*. Ankara: Kızılay Yayınları, 2008.
- Li S. Wu C.S.T. Wong H.T. (2015). School Safety and Children Health in a Post-Disaster Community: Implications to Collaborative Care and Service Learning in School Health” *Journal of Acute Disease*, 5 (1) s. 49-50.
- Mermer G, Dönmez RO, Daghan S. (2018). The evaluation of the education for earthquake preparation addressed to middle school students. *J Pak Med Assoc*; 68(12).
- Özgölet, B.M. ve Utkucu, M. (2021). *Deprem’in yıkıcı etkisiyle başa çıkmada etkili olan etkenler*. Academic Platform <https://www.acperpro.com/papers/articles/ISHAD2021ID38.pdf> (Er. Tar. 2.3.2023).
- Sapsağlam, Ö. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarında doğal afet farkındalığı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 283-295.
- Schreiber M. Shields S. Formanskiş S. Cohen J.A. Sims L.V. (2014) “Code Triage: Integrating the National Children’s Disaster Mental Health Concept of Operations” *Across Health Care Systems* 15 (4), s.324-330.
- Sönmez, M. B. (2022). Deprem’in psikolojik etkileri, psikolojik destek ve korkuyla baş etme. *TOTBİD Dergisi*. 21(3):337-43. Available from: https://dergi.totbid.org.tr/uploads/pdf_1160.pdf
- Tanhan F, Kardeş F. (2014). Van Depremi’ni Yaşayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Travmadan Etkilenme ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*.4(1).
- Tian Y, Wong TKS, Li J, Jiang X. (2014). Posttraumatic stress disorder and its risk factors among adolescent survivors three years after an 8.0 magnitude earthquake in China. *BMC Public Health*, 14(1).
- Triasari L, Yusuf A, Sestu Retno D.A, Triyana P.D, Abidin Z. (2020). Play Therapy to Reduce Traumatic Stress in Earthquake-Affected Children in North Lombok, West Nusa Tenggara. *International Journal of Nursing and Health Services*, 3(1), 133-140. doi.org/10.35654/ijnhs.v3i1.209.
- Usta, E ve Yükseler, M. (2021). Afetlerde sosyal medya kullanımını ve etik ikilemler: İzmir Seferihisar depremi örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(2), 249-269.
- Ünver, H. ve Karakaya, I. (2019). Çocuk ve ergen psikiyatrisinde özelleşmiş bir travma polikliniği deneyimi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22, 298-303.
- Vural, A.M., Boztepe Taşkiran, H., Türkoğlu, S., Sarı, M., Maral, T., Keskin, R.K., Koparan, E., Yüncüoğlu, B., Gülnar, M., Şahin, H., Ünlü, T.T. ve Ağca, M.E. (2022). İnternet gazetelerinde depremin haberleştirilmesi. Türkiye’nin en çok ziyaret edilen haber sitelerinde deprem içerikli haberlerin risk iletişimi bağlamında analizi. *Yeni Medya*, 13, 25-54.

DEPREM DÖNEMİNDE EĞİTİM DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

 Melike Gürbüz ÜNALAN
Çocuk Gelişimi Uzmanı

Deprem, öncesinde tahmin edilebilmesi mümkün olmayan en fazla hasar verici afettir. Konu hakkında araştırma yapan uzmanlar her ne kadar yere basan tahminler yürütse de henüz tam anlamıyla yeri ve zamanı bilenememektedir (Abay ve Abay Çelik, 2023). Depremi öngörülemezliği, alınacak önlemlerin maliyetleri, uzun zaman gerektirmesi gibi nedenlerden kaynaklı depreme karşı hazırlığı önemli ölçüde güçleştirmektedir. Depremlerle alakalı alınacak büyük çaplı tedbirler yalnızca devlet ve yerel yönetimler aracılığı ile alınabilir. Ancak büyük çaplı ve çok hasar verici depremlerde yalnızca devlet ve kamu kuruluşlarının yardım ve desteği yeterli olmamaktadır. Bu aşamada, yine yönetim tarafından denetlenebilen sivil toplum kuruluşlarının, deprem esnasında toplum yararına yaptığı faaliyetleri çok kıymetlidir (Duruel, 2023).

Bunun yanında yine devlete bağlı eğitim danışmanlık hizmetleri de deprem ve sonrası dönemde toplulukların ve bireylerin depremle başa çıkma becerilerini geliştirmelerine ve bu zorlu süreçte desteklenmelerine yardımcı olabilmektedir (Abay Alyüz, 2013). Bu yazıda deprem döneminde eğitim danışmanlık hizmetlerinin sunabileceği hizmet ve katkıları başlıklar altında ele alabiliriz.

- 1) **Bilinçlendirme ve Eğitim:** Deprem öncesi, sırası ve sonrası yapılacaklar hakkında toplumun bilinçlenmesine yardımcı olmak, insan gücünün yeterli olduğu alanlarda güvenli emniyet sahalrı oluşturmak toplumun psikolojik iyi oluşlarını yükseltmeyi sağlayabilmektedir (Aydemir, 2021). Eğitim danışmanları, toplumda farkındalık oluşturmak adına: Sosyal hizmet uzmanları, çocuk gelişim uzmanları, psikologlar, tıbbi destek ekibi, eğitimciler: Afet öncesi hazırlık eğitimleri, afet sırası ve sonrası için yeniden yapılanmaya hazırlık çalışmaları ve afet risklerinin en aza indirmeye yönelik faaliyetlerde bulunabilirler. Ayrıca diğer paydaş kurumlarla etkili iletişim halinde olup multidisipliner bir takım çalışması yapılmasına olanak sağlayabilmektedir (Ceyhan, 2023).

Danışmanlık hizmetlerinin pozitif etki eden bir tarafı da ise etki ettiği kitlenin küçük yaşlardan oluşabilmesidir. Bir diğer ifade ile danışmanlık hizmetleri küçük yaşlardan itibaren alınabildiğinden afetlere karşı bilinçlendirme çalışmaları çok küçük yaşta başlayabilmektedir. Çocuklar bu sayede toplumda olup bitenden en doğru şekilde bilgi sahibi olarak kendilerine düşen büyük veya küçük sorumluluklar hakkında doğru bilgiye sahip olabilirler. Bu yol ile eğitim danışmanları, çocukların doğal yaşam içerisinde empati gibi önemli yaşam becerileri kazanmasında büyük rol üstlenebilmektedirler.

- 2) **Deprem Psikolojik Desteği:** Doğal afetlerin geride bıraktığı en uzun süreli problemler hiç şüphesiz, toplumun genelinde kalan psikolojik etkilerdir. Bu etkiler, yas sürecindeki duygusal boşalmalar, ana- baba özlemi, engel durumlarının etkileri, maddi durumların kötüleşmesi vb. durumlar olabilmektedir. Doğal afetler sonrası kendini gösteren psikolojik, ekonomik ve sosyal problemleri çözebilmek için bireylerin sosyal desteğe ihtiyacı olduğu bilinen bir gerçektir. (Abay ve Abay Çelik, 2023). Deprem gibi büyük doğal afetler, toplum üzerinde çok büyük psikolojik yansımalara sebep olabilir. Bu aşamada

depremden etkilenmiş bireylere, psiko-sosyal destek sunulması çok kıymetlidir (Lassa, 2018). Ayrıca Sivil Toplum Kuruluşu içerisinde yer alan danışmanlık hizmetleri afetin bireyler üzerinde oluşturabileceği travma, stres ve vefat sonrası yas süreci gibi konularda destek sağlayarak toplumun ruh sağlığını korumada aktif rol oynamaktadır (Duruel, 2023).

Bu aşamada danışmanlık hizmetlerinin görev ve sorumlulukları ön plana çıkmaktadır. Burada bilinmesi gereken, afetin gerçekleştiği ilk zamanlarda bireylerin veya toplumun direkt olarak iyileşmesini, normalleşmesini beklemek yerine günlük yaşamlarına dönebilmelerini desteklemek olmalıdır. Bunu gerçekleştirecek kişilerin ise bu iletişimsel bilgi ve beceriye sahip olması gerekmektedir (Abay ve Abay Çelik, 2023). Deprem sonrası bireylere çok erken dönemde ve yetecek seviyede verilen psiko-sosyal destek müdahaleler, bireyin geçici olarak içinde bulunduğu yıkıcı ruh halinin kalıcı olmasını büyük ölçüde engelleyebilmektedir. Psikososyal desteğin ilk aşaması ise psikolojik ilk yardım olarak ifade edilir. Psikolojik ilk yardım, profesyonellerce olağandışı durumlarda bireyde oluşan etkilerin azaltılması yönünde gerçekleştirilen psikolojik desteklerdir (Yıldız ve Akkoyun, 2023).

Kahramanmaraş depremi ele alındığında, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinde yer alan çocuk gelişimci ve psikologlar depremin yaşandığı ilk zamanlarda bu yaklaşımı temel alarak hareket etmişlerdir. Danışmanlık süresince, çocuk ve yetişkin bireyler: Yaş, cinsiyet, etkilenim düzeyleri ele alınarak hayata yeniden adapte olunabilmesi için çalışmalar yürütmüşlerdir. Bunu yaparken mesleki becerilerini ön plana çıkararak multidisipliner çalışmaya gayret etmiş hem akut dönemde hem de sonrası dönem için terapi programı oluşturmuşlardır. Bunun yanında eğitim danışmanlık hizmetlerinin yetersiz kaldığı ruh sağlığı problemlerinin tespiti durumunda gerekli psikiyatr yönlendirmeleri yapılarak kişilerin doğru terapi hizmetleri alması sağlanmıştır.

- 3) **Aileler için Rehberlik:** Çocuklarla çalışan yardım çalışanlarının içinde yer alan uzman ve gönüllülerin; çocuklarla kurulacak iletişim yöntemlerini ve çocuğun içinde bulunduğu yaşın gelişimsel özelliklerini çok iyi bilerek hem çocuğa hem de aileye destek sağlaması çok önemlidir. İlk aşamada çocuğun güvenini kazanarak çocuğu çevresindeki bireylerin takibiyle birlikte bu bireylere çocuk ile nasıl ilgilenmesi gerektiği konusunda bilgi verilmesi gerekmektedir (Demircioğlu vd., 2019). Çocuklar yıkıcı durumlar karşısında gelişim durumlarına göre olumlu veya olumsuz çok çeşitli tepkiler gösterebilmektedir. Aileyi bu tepkiler karşısında: nasıl, ne zaman ve ne derece tepki vereceği konusunda bilgilendirmek davranışın kalıcılığını önlemek adına çok değerlidir (World Health Organization 2013).

Danışmanlık hizmetleri ise genellikle ailelerin kolaylıkla ulaşabileceği konum ve iletişimsel unsurlara sahiptir. Bu kolaylıklar ailenin deprem gibi afetlerde ruh sağlığına kolay ulaşım imkanı tanımıştır. Kahramanmaraş depremi ele alındığında danışmanlık hizmetleri çok aktif hareket etmiş ve şehir dışından gelen aileler için kolay ulaşılabilen bir hizmet rolü üstlenmişlerdir. Aileler hem kendi psikolojik ruh sağlığı hem de çocuklarının psikolojik ruh sağlığı konusunda bilgi sahibi olmuş ve neler yapmaları gerektiği konusunda ayrıntılı bilgilendirilmişlerdir. Bu aşamada tüm tüm ruh sağlığı hizmetleri genellikle ücretsiz sunulmuş ve halkın maddi olarak hizmetlere ulaşımı kolaylaştırılmıştır. Bu maddi kolaylık ailelerin, daha fazla hizmet almasını sağlayarak hem kendilerinin hem de çocuklarının daha hızlı bir şekilde normal hayata dönebilmesini kolaylaştırmıştır.

Danışmanlık hizmetlerinin deprem sonrası dönemde bir diğer katkısı ise ailelerin buluşma noktası olmasıdır. Burada depremden etkilenen pek çok aile bir araya gelmiş ve birbirlerine destek olarak destek ve terapi sürecine devam etmişlerdir. Danışmanlık hizmetleri bu buluşmalarda

öncülük ederek ebeveynlerin birbirleriyle çocukların da akranlarıyla temas etmesine sağlamıştır. Özellikle çocukların uzmanlar eşliğinde akranlarıyla vakit geçirmesi, oyunlar oynaması duygusal boşalmalarını kolaylaştırmış ve uyum süreçlerine çok yardımcı olmuştur.

- 4) **Okullar için Hazırlık:** Hart ve arkadaşlarına (2018) göre psikolojik ilk yardım konusunda bilinçlendirilme çalışmaları okullarda verilmedi. Bu afetlerin yaşamın bir parçası olduğu bilinci çocuğa yansıtılır ve çocuklar bu olağanüstü durumlarda nelerle karşılaşabileceklerini veya nasıl davranacaklarını önceden güven sağladığı bir ortam olan okulda öğrenme fırsatına sahip olmuş olur. Avusturalya Psikoloji Derneği (2013) ise psikolojik ilk yardım eğitim ve uygulamaların okullarda daha rahat bir ortamda öğretilbileceğini savunmaktadır. (Özbilgin vd, 2023), Okullarda, afet öncesi, sırası ve sonrası yapılacaklarla alakalı eğitimler verilmesinin öğrencilerin farkındalıklarının artması, deprem hazırlığı ve sonrası kurtarma çalışmaları konusundaki becerilerinin gelişmesinde büyük katkı sağlayacağını düşünmektedirler.

Eğitim danışmanlık hizmetlerinin okullara bu konuda rehberlik etmesi, öğretmen ve öğrencilerin deprem konusu hakkında en doğru bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Kahramanmaraş depremi ele alındığında eğitim danışmanlık hizmetlerinin okullarda faaliyetlerinin çok kısıtlı olduğu görmekteyiz. Bu durumdan ders çıkararak, eğitim danışmanlık hizmetlerinin okulları bilinçlendirme hizmetlerinde daha aktif yer alması gerektiğinin altını çizmemiz gerekmektedir. Okullara verilen deprem öncesi, sırası ve sonrası eğitimler hem öğretmenleri hem de öğrencilere doğru bilgi ileteceğinden, onların aile ve çevresine ulaştırılması çok daha kolay olacaktır. Okul yönetici, öğretmen, öğrenci ve yardımcı personellerden oluşan çok etkin kurumlar olduğu için toplumun bilinçlendirilmesi için oldukça kritik bir öneme sahiptir.

- 5) **Toplumsal Dayanışma ve İletişim Becerileri:** STK'lar gibi eğitim danışmanlık merkezleri de toplum temelli afet yönetimini benimsemektedir. Bu yaklaşımın amacı ise afet öncesi, sırası ve sonrası toplumun her bir bireyini ve bileşenini her türlü risk durumuna karşı bilinçlendirmektir (Luna, 2014).

Danışmanlık merkezleri toplumsal dayanışma ve iletişim becerilerini geliştirmek için çeşitli girişimlerde bulunabilmektedirler. Bunlardan biri de eğitimlerdir. Kendi konumunda veya topluma ulaşabileceği konumlara giderek oradaki bireyleri afetler hakkında bilinçlendirmeyi hedefleyebilmektedirler.

Şahin ve Demirbilek (2023) yaptıkları çalışmada sosyal medyanın afet ve kriz süreçlerinde çok etkin şekilde kullanıldığını ortaya çıkarmışlardır. Kahramanmaraş depremi ele alındığında özellikle psikolojik ilk yardım konusunda toplumun bilgilenmesine yardımcı olmak amacıyla sosyal medya başta olmak üzere pek çok doğru bilgi çalışmaları yürütülmüştür. Konu hakkında içerikler üretilmiş, videolar çekilmiş, bilgilendirme yazıları hazırlanmıştır. Bunun yanında yurt ve okullara seminerler düzenlenerek depremden etkilenen ailelerle veya depremedelerle birlikte yaşayan, okuyacak olan çocuklara eğitimler verilmiştir. Bu eğitimlerin içeriğini ise; psikolojik destek ve yurdundan ayrılmak zorunda kalan insanlarla nasıl iletişim kurmalı? Nasıl onların ruh sağlığına destek olabiliriz? Gibi toplumun birlikte hareket etmesi gereken önemli konular oluşturmuştur.

- 6) **Kriz Yönetimi:** Kriz, bir topluluğun gelecek hedeflerini veya yaşamını tehlike altına atan acil şekilde tedbir ve uygulama yapılması gereken, önleme mekanizmalarının işe yaramadığı toplumda genellikle stres ve gerilim oluşturan durumlardır (Can 1997). Bu tanıma bakıldığında depremin de bir kriz durumu olduğu görülmektedir (Demirtaş, 2000).

Kriz durumlarında yönetim bütün paydaşlarını devreye sokar ancak yetişemediği noktalarda yine devletin gözetiminde kalmak kaydı ile sivil toplum kuruluşları veya diğer özel kuruluşlar devreye girebilmektedir. Bu aşamada üstlenilen rol çok kıymetlidir çünkü yöneticilerin yetişemediği ve bilgi sahibi olmadığı konularda alan uzmanları mesleki tecrübeleri ile duruma daha hızlı müdahale edebilmektedirler.

Kahramanmaraş depremi ele alındığında çok büyük bir kriz yönetimine ihtiyaç duyulduğu bilinmektedir. Bu durumda eğitim ve danışmanlık hizmetleri uzman oldukları konularda yönetim veya toplumda ileri gelen liderler ile hızlı ve etkili bir şekilde iletişime geçmişler ve koordineli şekilde hareket edebilmişlerdir. Eğitim danışmanlık hizmetleri içeriğinden dolayı daha çok eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinde aktif rol oynamış ve bunu geniş kitlelere ulaştırmayı başarmıştır.

- 7) **Topluluk Katılımı:** Eğitim danışmanlık hizmeti içerisinde yer alan sosyal hizmet uzmanları, acil durumlarda toplumu desteklemek, bireysel ve toplumsal hakları korumak ve savunmak, bunu yaparken etik ve profesyonel davranmaya gayret eden yüksek donanıma sahip bir meslek dalıdır (Dominelli, 2014)

Bunları gerçekleştirebilmek için ise yine toplumun tüm bireylerini faaliyete geçirmek önemlidir. Bu aşamada eğitim danışmanlık hizmetleri sahip olduğu geniş bağlantılarla toplumu bir araya getirerek dayanışma veya yardımlaşma faaliyetlerini gerçekleştirebilir veya var olan faaliyetlerin hızlanmasına yardımcı olabilmektedir. Kahramanmaraş depremi göz önüne alındığında eğitim danışmanlık hizmetleri bireyleri ve kuruluşları bir araya getirerek çok hızlı faaliyetler planlamış ve uygulamışlardır.

Yukardaki başlıklar incelendiğinde deprem döneminde uygulanan eğitim danışmanlık hizmetlerinin topluma pek çok açıdan olumlu katkıları olduğu görülmektedir. Bu nedenle özellikle deprem öncesi bilinçlenme açısından aktif şekilde

faaliyetlerini sürdürmesine devam edilmelidir. Bunun yanında Kahramanmaraş depreminde ve sonrasında sağlığı psikolojik ilk yardımlar pek çok aileye dolayısıyla topluma katkı sağlamıştır. Sahip olduğu geniş etki alanı sayesinde kriz yönetiminin kısa sürede toparlanmasını sağlamış ve toplumun etkin katılımı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. ve Abay Çelik, Z. E. (2023). Deprem sonrası ortaya çıkan sorunlar ve sosyal destek ağlarının rolü. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 4(1), 91-103.
- Abay Alyüz, S. B. (2018). *Sosyal sermaye, sosyal ağlar ve sosyal destek ilişkisi-Sultanbeyli ve Kadıköy'de sosyal hizmet merkezine başvuranlara ilişkin karşılaştırmalı durum çalışması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Can, H. (1997). *Organizasyon ve Yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demircioğlu, M., Şeker, Z., & Aker, A. T. (2019). Psikolojik İlk Yardım: Amaçları, Uygulanışı, Hassas Gruplar ve Uyulması Gereken Etik Kurallar. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(3), 351-362.
- Demirtaş, A. G. H., & İnönü Üniversitesi, E. F. İ. (2000). Kriz yönetimi. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 23(23), 353-373.
- Ceyhan, E. K. (2023). Afetlere Müdahalede Sosyal Hizmetin Çok Boyutlu Rolü. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 779-786.
- DURUEL, M. (2023). Sivil Toplum Kuruluşlarının Afet Yönetimindeki Rolü: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 1-18.
- Lassa, J. A. (2018). "Roles of Non-Government Organizations in Disaster Risk Reduction" *Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science*. 2(9), 212-224.
- Lena Dominelli. (2014). *Learning from our past: climate change and disaster interventions in practice*. *Glob Soc Work*. Sydney: Sydney University Press.
- Luna, E. M. (2014). "Community-Based Disaster Risk Reduction and Disaster Management". *Disaster Management*. Oxon: Routledge Press.
- Özbilgin, M., Erbil, C., Şimşek Demirbağ, K., Demirbağ, O. ve Tanrıverdi, V. (2023). Afet Yönetiminde Sorumluluğun Yeniden İnşası: Deprem, Sosyal Dramalar, Sosyal Politikalar. *Sosyal Mucit Academic Review*, 4(1), 71-112.
- Şahin, D., Zengin Demirebilek, E. (2023). Doğal Afet Ve Kriz Yönetiminde Sosyal Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Merkezli Deprem Felaketi Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 322-333.
- Yıldız, B., ve Akkoyun, A. Z. (2023). Deprem Sonrası Psikiyatrik Destek. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 817-820.

DEPREM GERÇEĞİNE İŞ AHLÂKI VE EĞİTİM PENCERESİNDEN BAKMAK

Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

İhmalkârlığın, tamahkârlığın, dilimiz varmasa da sahtekârlığın faturasını nice nice canlarla milletçe ödedik. Ödemeye de devam ediyoruz. Şimdi artık yaşanan deprem felaketinin bir yandan yaralarını sararken bir yandan da neden ve niçinler üzerinde derinlemesine analizler yapmak ve geleceği kurmaktır. Artık hepimiz biliyoruz ki deprem hepimizin yaşam gerçeklerinden birisidir. Bu gerçeği daima zihnimizde tutarak yaşamak ve şehirler inşa etmek zorundayız. Ayrıca, depremin acı sonuçlarına adeta davetiye çıkaran bu ihmaller zincirini en küçük noktasına kadar inceleyip dersler çıkarmamız gerekmektedir.

Deprem Gerçeği

Yaşam, özünde bir döngüden ibarettir. Yaratılan her şey bir biçimde devinimdedir. Kimisi büyür, kimisi döner, kimisi dönüşür... Ama bir biçimde hareket ve değişim doğanın ve canlıların asıl yaşam çizgisidir. Bu bağlamda ortak yaşam alanımız olan yerküre de her daim devinim ve döngü içerisinde. Bu döngünün doğal bir parçası da depremdir. Depremler, yerkürenin değişim ve dönüşüm işaretleridir. Bilim insanları, yerkürede yaşamın sürebilmesi için depremleri zorunluluk olarak görürler. Çünkü depremler, değişim ve

dönüşümü sağlayan en üst nitelikte yer hareketleridir. Yaşam döngüsünde tesadüfe yer yoktur; bu bağlamda depremlerin bizim bilemediğimiz hikmet ve faydaları da olabilir.

Depremler, doğal yaşamın bir parçası olarak her an varlığını hissettiren gerçeklerdir. Olmaya da devam edeceklerdir. Nitekim yerkürenin birçok yerinde hissedilen veya edilmeyen birçok hareketlilik devam edilmektedir. Bu gerçeği kabul edip ona göre yapılan ülkeler, bu sarsıntılardan en az hasarla çıkarken hazırlıksız ülkeler ise, maddi/manevi birçok kayba uğramaktadırlar. Önemli olan bu gerçeği kabullenip onunla uyumlu bir şekilde yaşamayı öğrenmektir.

Deprem konusunda araştırmalar yapan uzmanlar, depremlerle yaşama gerçeğine dikkat çekerken bir yandan da alınması gereken önlemleri sıralamaktadırlar. Onların ifadesince insanları öldüren gerçekte yapılar değil ihmallerdir, bilinçsizliktir, kültürsüzlüktür. Binaların zemininden tutunuz da mimari projeler, yapı malzemelerinin kısıtlı kullanımı, kolonların kesilmesi vb. birçok ihmal ve aymazlığın acı sonuçlarını hep birlikte yaşadık. Acılar küllenmiş olsa da yaşamaya devam ediyor.

İhmalkârlığın, tamahkârlığın, dilimiz varmasa da sahtekârlığın faturasını nice nice canlarla milletçe ödedik. Ödemeye de devam ediyoruz. Şimdi artık yaşanan deprem felaketinin bir yandan yaralarını sararken bir yandan da neden ve niçinler üzerinde derinlemesine analizler yapmak ve geleceği kurmaktır. Artık hepimiz biliyoruz ki deprem hepimizin yaşam gerçeklerinden birisidir. Bu gerçeği daima zihnimizde tutarak yaşamak ve şehirler inşa etmek zorundayız. Ayrıca, depremin acı sonuçlarına adeta davetiye çıkaran bu ihmaller zincirini en küçük noktasına kadar inceleyip dersler çıkarmamız gerekmektedir.

Depremin yol açtığı maddi/manevi sonuçları konusunda işin uzmanları çok sayıda tahlil ve değerlendirmeler yaptılar. Bu yazıda daha çok depremin yıkıntılarının sosyal sebepleri ve çözüm yolları üzerinde durulacaktır. Yaşanan deprem felaketi, yalnızca sarsıntı ve yıkıntılardan ibaret değildir. İşin arka planında yerle bir olan iş ahlakımız ve çöken değerlerimiz de vardır.

Gözümüzü para, mal-mülk hırsı neden ve ne zaman bu kadar bürüdü? Zemini uygun olmayan projelere kimler nasıl onay verdi? İnşaatlardan malzeme çalanlar nasıl rahat uyudular? Kolon kesenler vicdanlarını nerede nasıl avuttular?.. Ahlakımız hangi ara bu derece bozuldu? Sanıyorum artık yüzlerce üstün özelliğimiz yanında bozulan ahlakımıza ve özellikle iş ahlakımıza yeniden çekidüzen vermenin zamanı geldi!

Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı

Hayat, yaratılış kanunlarına uygun yaşandığında herkes için bir nimettir. Fıtrata ve hilkate uymayan bir hayatı sürdürmek ise, bir zaman sonra külfete dönüşür. Yüce Yaratıcı, insanlar huzur ve esenlik içinde yaşasınlar diye insanlık ve tüm canlılar için sayısız nimet ve ihsanda bulunmuştur. Ancak her insan bu nimetlere ulaşmak için yaratılış ve fitrat kanunlarına uygun biçimde yaşamak zorundadır. Aksi takdirde denge bozulur, düzen kaçar. Yaratılan hemen her insanın çalışması ve yararlı işler yapması temel öngörüdür. Ne var ki kimi zaman bu temel öngörüye aykırı davranışlar da görülmektedir. Sözü edilen denge ve düzenin korunması için iş hayatında belli kural ve prensipler benimsenmiştir. Çalışma hayatını düzenleyen bu kurallara genel anlamda **iş ahlakı** adı verilmektedir.

Çalışma hayatı esas itibarıyla yukarıda zikredilen iş ahlakı ve etik kurallar çerçevesinde yürüyen bir sisteme sahiptir. Nitekim mutlu ve huzurlu bir hayat, güzel ve başarılı bir gelecek için, öncelikle iş ahlakına ve etik değerlere sahip olmak ve yapılan işin hakkını vermek gerekiyor. Tembel ve sorumsuz bir insan, doğal olarak güzel ahlaklı değildir. Çalışkan bir insan da güzel ahlaklı ve sorumluluk sahibi değilse mutlu olamaz.

Bu noktada toplumun sağlığı, güvenliği ve huzuru için mesleki yeterlikler yanında ahlakı açıdan olgunlaşmış, işini ibadet aşkıyla yapan, dürüst ve hakkaniyetli, işine ve iş yerine sadakatli, sorumluluk duygusu yüksek, kurum kültürü bilinci kazanmış, uyumlu, disiplinli, düzenli ve gayretli vb. uzmanlara ihtiyaç vardır. Bütün bu beklentileri karşılamak üzere, mesleki eğitim aşamalarında; yalnızca teorik bilgi veya uygulamalarla yetiştirilen bireyler, yerine aynı zamanda ahlakı değerlerle ve etik ilkelerle donatılmış çalışanlar hepimiz için önemli bir güvencedir.

Önce Ahlak

İş hayatında başarılı olabilmek, yaptığımız işin hakkını verebilmek için güzel ahlaklı, dürüst ve asla yalan söylemeyen bir insan olmak ön koşuldur. Her şeyin

başı ahlâktır; nitekim yasalar yakalanan suçları cezalandırır. Oysa, ahlâki ve vicdani değerler insanı daima kontrol altında tutar. Atalarımız meslek öğretmeden önce insanlığı öğretmeyi yeğlemişlerdir. Çıraklık, kal-falık ve ustalık dönemlerini her şeyden önce bir olgun-laşma aşamaları olarak görmüşlerdir. Bu amaçla ahlâki değerleri önemseyen ahilik, yarenlik ve lonca gibi özel mesleki yapılar kurmuşlardır. Ahilik teşkilatının özün-de üç kavram vardır: **Ahlâk, disiplin ve dayanışma**... Konuyu daha somut ifade edecek olursak, hiç kimse iş yerinde yalancı, tembel, bencil, disiplinsiz, vefasız, sorumsuz, uyumsuz, geçimsiz... birini çalıştırmak istemez. Çalışanlar da böyle birisi ile aynı ortamda bu-lunmaktan haz duymazlar. Özetle bir toplumda herkes işini ve görevini hakkıyla yerine getirirse, orada asa-yiş sorunları azalır; sel deprem vb. doğal afetlerde can kaybı önlenir.

Yakın zamanlarda yaşadığımız deprem bize bir gerçeği gösterdi: Aslında can ve mal kayıplarına yol açan ger-çek sebep doğal afetlerden çok insanların tedbirsizliği, açgözlülüğü, tamahkârlığı, sorumsuzluğu, iş bilmezli-ği vb.leridir. Bu türden doğal afetlerde çöken aslında binalardan önce ahlâki seviyemizdir. Para kazanma hırslının insanlığı ne denli kuşattığını, ahlâksızlığın nice canlara mal olduğunu acı tecrübelerle gördük, yaşadık. Öyleyse yeniden kendimize dönüp bakmak, insan yetiştirme süreçlerimizi, eğitim modellerimizi gözden geçirmek artık bir zorunluluktur. Sorumluluk sahibi değerli insanlar yetiştirmek en asli amacımız ol-malıdır.

Değerler Eğitimi

Günümüz dünyasında yeni neslin ihtiyaç duyduğu en önemli şey değerlerdir. Kuşkusuz ki insana değer ka-tan en önemli değer imandır, o olmadan hiçbir değer in anlamı yoktur. Sonra ahlâk ve maneviyatı tamamlayan sorumluluk, duyarlılık, sevgi, saygı, dayanışma, ada-let, cesaret, mürüvvet, merhamet, doğruluk, vefa, iffet, hikmet, sabır, tutumluluk, yardımseverlik gibi değerler gelir. Bunlar geleceğimizin inşasında çok önemli para-metrelerdir.

Eğitim yalnızca bilgi aktarılan, beceri kazandırılan bir süreç değildir. Eğitimin nihai hedefi her yönüyle ol-

gun ve güvenilir insan yetiştirmektir. İş hayatına yeni başlayan çalışanlar; farkındalıklarını bilmeli, sebatkâr ve uyumlu tavırlar sergilemeli; sürekli öğrenmeli ve kendilerini geliştirmelidirler. Bunun yolu da eğitimidir. Yani, çalışanlar sürekli eğitilmelidir. Çalışanların eğiti-minin öncelikli amacı, çalışanın işini daha iyi yapma-sını sağlamaktır. Bunun için de değerler eğitimi konu-suna özel bir önem atfedilmelidir.

Yıllarımızı alan eğitim hayatının nihai amacı, arzu etti-gimiz bir iş yaşamına kavuşmaktır. İş yaşamındaki ba-şarı aldığımız eğitimler kadar, sahip olduğumuz kişilik ve karakterle de doğrudan ilişkilidir. Bireyin duygu, düşünce, bilgi ve beceri düzeyi, olumlu kişisel özel-likleriyle birleştiğinde çalışma hayatına hazır olduğu anlamına gelir.

Bu değerlerden yoksun bırakılan insanlar, ben-mer-kezci bir anlayışla hayatlarını sürdürürler. Attıkları ya da atacakları her adımda, çıkarlarının ne olduğuna bakarlar. Biz-merkezci bir yaklaşımın kıyısından geç-mezler. Toplumsal duyarlılıkları yoktur. Bu tür kişiler sadece et, kemik, kan ve sudan oluştuklarını düşünür-ler. Bakış açılarında bir derinlik, olayların ve olguların arka planını görebilme feraseti yoktur. Kalp-merkez-li bir bakış açısından, erdemli bir hayat anlayışından yoksundurlar.

Deprem Gerçeğinin Eğitim Temelleri

Türkiye'de kalkınma, gelişme, ilerleme dendiği zaman, genellikle, teknolojik buluşlar ve altyapı yatırımları anlaşılır. Yani, Türkiye'de kalkınmanın karşılığı yollar yapmaktır, fabrikalar yapmaktır, barajlar yapmaktır. Bu yanlış mıdır? Bir yönüyle doğrudur. Kalkınabilme-miz için bunlara ihtiyacımız vardır ama gerçekte bu yaklaşım, kalkınma kavramının % 50'sini oluşturuyor ancak. Asıl kalkınma, insanın ve toplumun iyi yetiştirilmesi ve geliştirilmesidir. İnsana yapılan yatırım her şeyin üzerindedir. Yollar, barajlar, fabrikalar kimin için yapılıyor? Biz insan için gerekli her türlü madde-yi düşündük ama toplum için gerekli ve önemli olan nitelikli insan kaynağı ile ilgili yatırımları ihmal ettik. Oysa insana sevginin, saygının, hoşgörünün, hakkani-yetin, ve sorumluluğun olmadığı bir yerde, kalkınma-dan söz edemezsiniz.

İnsan Yetiştirme Politikası

Bugün ülkenin en önemli sorunu işsizlik, ekonomi, terör vb. değildir. En önemli sorun, eğitimsizlik ve iletişimsizliktir. İnsanı ve toplumu iyi yetiştirmeden bu sorunu kökten çözemeyiz. Bunu yapabilmek için, ciddi bir “insan yetiştirme politikası” oluşturulmalıdır. Model insanlar doğru belirlenmeli ve doğru davranışlar üzerinde toplumca uzlaşma sağlanmalıdır. Bir-birimizle aynı dilden konuşuyoruz, aynı duygularla konuşmuyoruz.

Gönülleri fethetmeden gönül kalelerine giremezsiniz. Zira kaleler kapıları kırılarak fethedilirken gönül kaleleri kırılarak fethedilmez. Gönül kalelerine sevgiyle, saygıyla, güvenle girebilirsiniz. **Alçakgönüllü** bir insan, bildiklerini de bilmediklerini de rahatça ortaya koyar. Ön yargılı ve tepeden bakan bir tavır içinde olmadığından hata yapmış olsa bile, bunu düzeltebilecek imkân ve fırsatı bulabilir. “*İnsan, dilinin altında gizlidir*” demiş atalar. Konuşma, insanın iç dünyasına tutulmuş bir ayna gibidir. İçeride ne varsa, dışarıya o yansır. Bu itibarla işin özü; gönlümüzde, kalbimizde, duygu dünyamızda düğümleniyor.

Davranışları ve sözleriyle nazik ve sevimli olan bir insanın yapamayacağı, başaramayacağı hiçbir iş yoktur. Yeter ki kararlı ve mutlaka sabırlı olsun! Er geç etkilenme kapıları ona açılacaktır. Siz kapıyı çalmaya devam edin. Asla unutmayın ki kapıyı çalana, kapı açılır.

Türkiye’de gerçekten bir “**İnsan yetiştirme politikası**” ne yazık ki yoktur. Bu toplumun bireyleri çocuğuyla, eşiyile, arkadaşıyla mutlu olmak istiyor. Önce bunun yollarını öğretmek gerek. Mutlu insanlar, üretici olurlar. Mutsuz insanlar tüketiyorlar, çılgınca tüketiyoruz.

Yetişmiş İnsan Kaynağı

Bir toplumun gelişmişlik veya ilerlemişlik düzeyi belirlenirken genellikle ülkenin mevcut kapital stokları (altın, döviz vb.) esas alınır. Bu stoklar elbette zenginlik için bir gösterge kabul edilebilir. Ancak, zenginlik her zaman gelişmişlik anlamına gelmemektedir. Nitekim bazı ülkeler, kapital sermaye açısından zengin olmakla birlikte yetişmiş insan kaynağı açısından yetersiz ol-

dukları için gelişmiş ülkeler arasında kabul edilmezler.

Bir ülkenin gelişmişlik veya ilerlemişlik derecesi belirlenirken uygulanacak ana ölçüt uluslararası literatürde “beşeri sermaye” diye ifade edilen yetişmiş insan kaynağıdır. Bu sermaye türü doğrudan eğitilmiş ve yetişmiş insan kaynağının niteliğiyle ve niceliğiyle ilgilidir. Ülkede huzur ve refah içinde yaşamının, gelişme ve ilerlemenin en önemli göstergesi şüphesiz yetişmiş insan kaynağıdır. Yetişmiş insan kaynağı aynı zamanda toplumun enerjisini doğru yönde kullanmak anlamına da gelmektedir. Sorumluluk sahibi, işini en güzel şekilde yapan insanlar topluma hizmet eder; sel, yangın, deprem gibi büyük felaketlerden korurlar.

İnsan ve İman

İnsan, evrenin özüdür. Yüce Yaraticımızın Evrende var ettiği onca canlı ve cansız varlık içinde insanın yeri özel ve seçkindir. Çünkü insan düşünebilen ve muhakeme edebilen bir varlıktır. İnsan, bu özelliğiyle kendini ve Rabbini bilirse imanı yakalamış olur. Gerçek iman ise, insan için en yüksek huzur, mutluluk ve enerji kaynağıdır. İnsanoğlu, kendisine bahşedilen akılla gerçek imanı yakalarsa, hem bu dünyada hem de ebedî âlemde doğru yolu ve hayat enerjisini bulmuş olur. Doğadaki bütün enerji kaynakları insanın emrine sunulmuş olup onların nasıl kullanılacağı da yine insana bırakılmıştır. İlahi kudreti ve hikmeti yakalayamayan bir insan için her enerji kaynağı, yalnızca bir ihtiyaç maddesinden ibaret kalabilir. Oysa en başta insan ve diğer canlılar olmak üzere bütün mahlûkat, Yaratan-yaratılan ilişkisini anlamaya yöneltilmiştir. Bunun tek yolu da gerçek imandır.

İnsan ve Düşünce

İnsandan gerçek imanı çıkarıp alırsanız, geriye yalnızca kuru bir beden ve bilinçsiz bir varlık kalır. Bu şekilde insan, son derece zayıf, aciz ve güçsüzdür. Oysa insan, aklını ve izanını kullanarak hayatın ve varlığın sınırlarına vâkıf olabilir. Rabbine tüm kalbi, benliği ve bedeniyle bağlanan bir insan gerçek enerji kaynağına ulaşmış demektir. İnanmak, bağlanmak ve hayır aramak insana enerji bahşeder. Gerçek enerji kaynağına bağlanmayan insan ise, hayat mücadelesi içinde koşuş-

“Ülkede huzur ve refah içinde yaşamanın, gelişme ve ilerlemenin en önemli göstergesi şüphesiz yetişmiş insan kaynağıdır. Yetişmiş insan kaynağı aynı zamanda toplumun enerjisini doğru yönde kullanmak anlamına da gelmektedir. Sorumluluk sahibi, işini en güzel şekilde yapan insanlar topluma hizmet eder; sel, yangın, deprem gibi büyük felaketlerden korurlar.”

turup durur. Sonunda yorulur, hasta olur ve hâlâ gerçeği kavrayamaz. Gerekli enerjiyi ve çareyi hep dışarıda arar durur. Ta ki ebedî âlemin kapıları aralanıncaya kadar.

Hâlbuki insanın yücelmesi ve yükselmesi, kendisini ve Rabbini keşfetmesine bağlıdır. Eğitim-öğretim süreçlerinin en başta gelen gayesi, bu gerçeği kavratmak olmalıdır. Düşüncelerini yükseltenler, tevazu saraylarında huzur ve sağlık içinde yaşarken yükseltmeyenler dünyaya köle veya insanlara zalim olurlar. İnsan, nefsi ne ne derece hâkim olursa, o derece kendini yükseltir. Gurur ve kibir abidesi olanlar ise, alçaldıkça alçalırlar. Para ve mal-mülk edinme hırsıyla her türlü yolu dener; malzemededen çalar, olmaz işlere olur verebilirler. İşte bu anlayış depremden çok daha öldürücüdür.

İnsan yaşamı bütüncül olarak değerlendirildiğinde her şeyin kendi iradesine bırakılmış olduğu görülecektir. İnsan kendi kendini ya tahrip ya da inşa eder. Düşünen bir insan için saray da zindan da kendi elindedir. İnsan iyi düşüncelerle olgunluğun zirvesine tırmanabileceği gibi, kötü düşüncelerle de sefilliğin çukurlarına düşebilir. Oysa insan akıl ve kudret sahibidir.

Ona bahşedilen akıl, muhteşem bir enerji kaynağıdır. Önemli olan bu yüksek enerjiyi doğru, faydalı ve güzel işler için kullanabilmektir. İnsanın aklını kullanıp kullanmadığı, söylediği sözlerden yaptığı işlerden anlaşılır.

İnsan-Kalp İlişkisi

İnsandaki enerjinin maden ocağı kalptir. Bütün duygu ve düşünceler önce kalpte ortaya çıkar. Beyin ise, düşüncenin fabrikasıdır. Kalpten beyne ulaşan ve orada kök salan her duygu ve düşünce, er geç kendi meyvesini verir. Meyvenin cinsi, tohumun cinsine bağlıdır. İnsan beyni bir çeşmeye benzetilebilir. Çeşmenin kaynağı temizse, çeşmenin ağzından temiz sular akar. Tıpkı bunun gibi, kirli zihinlerden ancak kirli ifadeler çıkar. Öyleyse, öncelikle kalbi temizlemek gerekiyor. Kaynak temizse, sonuç güzel olur. İnsan, ruhunun her lekesini temizlemedikçe huzura kavuşamaz. İyiye karşı kötü, kötüye karşı iyi sonuç alınmaz. Halk arasında güzel bir söz vardır: “Ot, kökünün üstünde biter.”

Çağımız insanı kalbini unuttu, ısrarla ve fazlaca bedenini beslemekle meşguldür. Oysa kalbin manevi açıdan doğru beslenmesi çok daha önemlidir. Yüreğimizde kibir, kin, nefret, kırgınlık, ön yargı öfke ve hasetlik gibi duygular taşıyarak kendimize ne kadar zarar verdiğimiz farkında mıyız? Bunların yerine yüreğimizi alabildiği kadar sevgi, saygı, güven, hoşgörü, kanaat, yardımseverlik gibi duygularla doldurmak ve hayata güzel bakmak daha akılcı bir yöntemdir.

Ruh güzelliğine, uyum kabiliyetine sahip olabilmek için, işe yüreğimizi temizlemekle başlamak gerekiyor. İşin özü, zihnimizi bireysel ve toplumsal uyum için hazırlamaktır. Bireyler, zihniyet itibarıyla hazır hâle geldiğinde ve iç huzur sağlandığı zaman çok daha güçlü ve pozitif bir enerji ortaya çıkar. İnsanlara karşı, “katıksız sevgi, sonsuz saygı, herkese değer verme, ön yargısız bir yaklaşım ve saygıyla hizmet etme” ilkelerini düşünce planından çıkartıp uygulamaya koymak ve bunu topluma yaymak en güçlü enerjidir.

Sağduyu ve soğukkanlılık abidesi, uyumlu, vatansever, yüksek enerji sahibi insanlar öylesine güzel bir uyum ve denge içinde yaşarlar ki bizler onları âdeta kanatsız

birer melek gibi görürüz. İnsanlara her zaman pozitif bir enerji yansıtır ve büyük bir huzur ve mutluluk içinde aramızda yaşarlar. Böylesi meleksi insanların yürekleri gerçekten de olumsuz duygu ve düşüncelerden arınmıştır. Onlar kötü duygu, düşünce ve davranışlardan çok uzaklarda yaşarlar. Yüreklerindeki karşılıksız sevgi ve depolanmış pozitif enerji, hem kendilerini aydınlatır hem de karşılarındaki insanlara güneş misali ısı, ışık ve aydınlık saçar. Bakış açıları mükemmel ve geniştir. Dünya'ya açılan ayrı ve kocaman bir pencere-leri vardır. Bu pencere çok geniş bir bakış açısına sahiptir ve yüreklerinden dışarıya büyük bir sevgi seli akar durur.

Beynin Sırrı

Kalpten gelen duygu ve düşünceler, beyin fabrikasında imal edilip kullanıma sunulur. Bu açıdan bedenin idari merkezi beyindir ve doğru kullanılması çok önemlidir. Son yıllarda bilim insanları, insandaki enerji kaynağını keşfetmek üzere beyni daha iyi anlamaya çalışıyorlar. Bu gayretler doğrudur. Ancak; öncelikle yaratılışın sırlarını ve Yaraticının kudret ve hikmetini anlamak gerekir. Aksi takdirde, küllün bir cüzü kısmen çözümlür ki bu da tek başına çok bir işe yaramaz. Evveleminde, küllün çözülmesi ve anlaşılması için gayret etmek; en azından her işimizde küllü göz önünde bulundurmamak gerekir. Küll anlaşılırsa, cüzler kendiliğinden ortaya çıkar. Diğer türlü, bütün gayretlerimiz, bir yapboz önünde neyi tamamladığını bilmeyen çocuğun şaşkınlığına dönüşür. Sonuçsuz kalır.

Tam da bu noktada akla şu soru gelebilir: “*Peki de beynimizi nasıl zinde tutarız, geliştiririz ve doğru kullanırız?*” Bu soruya uzun uzun cevaplar verilebilir. Dünya'daki bütün enerji kaynakları elbette önemlidir. Bütün enerji kaynakları en başta insan olmak üzere canlılar için var edilmiştir. Kalbi, beyni, gözü doymayan insana, hiçbir enerji kaynağı yetmez. Bize bahşedilen enerji kaynaklarını doğru, yerinde ve amacına uygun olarak kullanabilmek için öncelikle, insanı merkeze almak, ona değer vermek, insanca bir bakış açısı kazanmak zorundayız. Yaratılışın sırrına mazhar olmak; huzurlu bireyler; vatanına ve milletine bağlı nesiller yetiştirmek; tüm insanlara, tüm canlı-

ra, doğaya değer vermek, çevre bilinci kazandırmak, sorumlu ve hakkaniyetli iş yapmak... işte gerçek yüksek enerji budur.

Sorumlu ve İlkelî İnsan

İnsan olarak yaratılmak bir yönüyle en büyük şerefe mazhariyet iken diğer yönüyle de ağır bir mesuliyettir. İnsanın insanlığı, biyolojik özelliklerinden çok; psikolojik, ruhî yönleriyle temayüz etmektedir. İşin özü, şeklen insan olmaktan ziyade ruhen ve davranış olarak bu farklılığı yakalayabilmekte yatmaktadır.

Sorumluluk, her insanda bulunması gereken üstün duygulardan birisidir. Her şeyden önce bizi yoktan var eden Yüce Mevlâ'ya, O'nun sevdiklerine, anne babamıza, kendimize, eşimize, çocuklarımıza, akrabalara, dostlara, arkadaşlarımıza ve işimize... karşı görev ve sorumluluklarımızı hakkıyla yerine getirmek zorundayız.

Sorumluluk duygusu, yüce ve yüksek bir bilinç gerektirir. Bu duygunun gereğini yerine getirmek, hem bizi hem de çevremizdekileri rahatlatır. Görev ve sorumluluk bilincine sahip olmakla kişi, kendi içinde ve başkaları nezdinde kendini rahat hisseder. Mutlu olmanın yollarından birisi de görev ve sorumluluklarımızı zamanında ve en güzel şekilde tamamlamaktır. Bilhassa yönetici konumda olanlar, örnek tutum ve davranışlarıyla sorumlulukları hususunda son derece titiz olmalıdırlar. Anne ve babalar, eşler, arkadaşlar bu konuda son derece hassas olmak zorundadırlar.

Sorumsuzluk, fena bir duygu ve davranıştır. Bu duygu ve davranış sahibini, hem başkaları önünde zelil ve zayıf düşürür hem de özgüvenine büyük zarar verir. Sorumsuzluk, işlerimizi aksatır, zamanımızı israf eder. Bizi, sık sık iletişim kazalarına sürükler. İnsanlarla aramıza gereksiz mesafeler koyar. Verilen sözü yerine getirmemek, alınan sorumluluğu tamamlamamak kişinin hem inanç noktasında hem de kişilik ve karakter açısından zafiyetine delalet eder.

Sorumluluk; bir zincir gibi birbirini takip eden birtakım halkalardan oluşmaktadır. En başta kendimiz olmak üzere, ailemize, çevremize, işimize, milletimize ve

bütün insanlığa karşı sorumluluklarımızı tam ve hakkıyla yap(a)mazsak, aksayan işler yüzünden biz veya çevremizdekiler zarar görecektir. Evrendeki kusursuz işleyişin devamı için sorumluluk zincirin doğru sürdürülmesi ve sorumlulukların devredilmemesi gerekir. Aksi hâlde sorumluluk paylaşımındaki dengesizlik; ruhumuzun, bedenimizin ve çevremizin dengesini de bozabilir.

Hem hayatta hem de iletişim ve insan ilişkilerinde huzurlu, mutlu ve başarılı olmak istiyorsak, işe bu duygu ve davranışımızı en üst noktaya çıkartarak başlayabiliriz. Üstlendiğimiz görev ve sorumluluklarımızı, zamanında ve başarıyla yapmayı alışkanlık hâline getirmek, çok önemli bir başlangıç olabilir. Kendimize, ailemize, çevremize, işimize ve zamana karşı sorumlu olduğumuzu, bu sorumlulukların zincirleme birbirine bağlı olduğunu asla unutmayalım!

Yakın zamanda yaşadığımız ve asrın felaketi olarak adlandırılan depremin aslında doğal depremlerden ziyade, insanların aymazlığı, sorumsuzluğu ve ihmalleri yüzünden çok büyük acılara yol açtığı bir gerçektir. İlkesiz, sorumsuz ve aymaz insanlar yüzünden nice canları kaybettik, nice maddi kayıplara uğradık. Sabah erken kalkanın kendisini usta diye takdim ettiği bir ortamda denetim eksikliğinin ne denli büyük bir felaket olduğunu çok acı tecrübelerle yaşadık, anladık, kabullendik!

İnsan, ilkeli olmalıdır!

Her insanın ilkeleri olmalıdır. Bu ilkeler, inancımıza, kişiliğimize, makam ve mevkimize, yaşımıza uygun olmak zorundadır. Bu ilkeler birçok başlıkta toplanabilir; bizce en önemli ilke, her insanın güzel ahlâklı ve özellikle sorumluluk sahibi olması en önemli ilkesi olsa gerektir. Güzel Ahlâk, Allah'ın varlığı gerçeğine uygun bir şekilde diğer insanlara ve varlıklara karşı iyi niyetli ve dürüst davranmaktır. Bunun açılımı ise, insanlar arası ilişkilerde güvenilirlik, sözünde durma, tutarlılık, karşılıksız sevgi, sonsuz saygı, fedakârlık, vefakârlık, samimiyet, kötü arzulardan uzak durma ve Allah'ın bütün yarattıklarına karşı merhametli olma vb. üstün özellikleri içermelidir.

Yukarıda sayılan üstün vasıfların her biri, başlı başına bir yazı konusu olabilecek kadar geniş ve kapsamlıdır. Güzel ahlâk, bütün bu üstün özelliklerin anası ve zemini olmakla öne çıkmaktadır. Bizleri bütün canlılar üzerine egemen kılan Yüce Yaratıcı, bahşettiği bu özellikler ve nimetler için bizden karşılık olarak ibadet yapmamızı istemektedir. İbadet, bir kulluk borcu olmak yanında, bence daha önemli olarak, kişinin kendini kontrolü ve ahlâkını güzelleştirmesi için önemli bir vasıta. Asıl amaç, ahlâken üstün bir mertebeyi yakalamaktır. İbadet ettiğimiz hâlde, ahlâkımız güzelleşmiyorsa, bir yerlerde ciddi hatalar yapıyoruz demektir!

İlkesizlik, insanı başıboş, hedefsiz, rotasız kılar. Bu durum ise, kişilik ve karakter zafiyetine yol açar. Her türlü çıkar uğruna, sık sık karar ve davranış değiştirenler kendi içlerinde de toplum nazarında da tutarsız ve itibarsız duruma düşerler. İlkesiz yaşayan bir kimse, hep başkalarının ilkelerine uymaya, başkalarının gölgesinde yaşamaya mecbur kalır. Unutmamak gerekir ki gölgede kalanın da gölgesi olmaz!

İnsan, erdemli olmalıdır!

İnsanın bu dünyada ulaşabileceği en üstün özelliklerden birisi de “erdemli insan” noktasıdır. Yaratıcımız, Sahibimiz ve O'nun kutsal elçisinin insanlığa çağrısı da “iyi insan” hedefi üzerine bina edilmiştir. İyi insan, erdemli bir kişi, sorumluluklarını yerine getiren kişidir. Sorumlulukları üstlenmek ve yerine getirmek, her şeyden önce insan olmakla doğrudan bağlantılıdır. İnsanın diyebilen herkes, öncelikle, insan olmanın gereği olarak ve Yüce Yaratıcı'ya karşı borcunu ifa edebilmek için, “kamil insan” zirvesine tırmanmanın gayretinde olmalıdır!

İnsan, insan olmalıdır!

İnsan, “yaratılmışların en şerefli” sıfatıyla birçok övgüye mazhurdur. Onun özünü sevgi, merhamet ve yardımlaşma duygusu oluşturur. İnsanlar, birbirlerine karşı merhametli ve yardımsever olmalıdır. Her insan, öncelikle kendi içinde tutarlı olmak ve kendisiyle barışık yaşamak zorundadır. Don Kişot misali kendi gölgesiyle savaşımlardan kendilerine de topluma da bir

yarar gelmez. Sevgi ise yaratanla yaratılan arasındaki ilişkinin özünü oluşturduğundan Yaratıcının, kullarını ve yarattıklarını sevmesi onun merhametinin bir gereğidir. Kullar ise ibadet ve ahlaki görevlerini yerine getirmekle ve de yaratılanları sevmekle bu yüce sevgiye karşılık vermiş olurlar.

İçinde yaşadığımız dünyayı ve hayatı yaşanılır hâle getirmek, huzur ve barışı tesis etmek, geleceğe daha umutla ve inançla bakabilmek için sorumluluklarımızın bilincinde olmamız gerekir. Sorumluluklarımız sadece kendimizle veya ailemizle sınırlı değildir. Çevremize, komşularımıza, milletimize ve bütün insanlığa karşı birtakım sorumluluklarımız vardır. Dünya, sorumluluklarını yerine getiren insanlar eliyle daha hoşgörülü, daha huzurlu ve daha emin olur. Sorumluluklarını yerine getiren toplumlar, ahlaki ilkeleri ve sevgiyi her şeyden üstün tutar. İnsanlar huzur, güven ve asayiş içinde yaşarlar.

Değerlendirme ve Sonuç

Yaşadığımız deprem felaketinden elbette hepimiz ders aldık ve birtakım sonuçlar çıkardık. Bu deprem bize çok önemli bir gerçeği tekrar hatırlattı. Dünyada para, mal-mülkten daha önemli şeyler var: İnsan, canlı, doğa... Sahip olduklarımız aslında bizim değildir! Onlar yalnızca birer emanettir! Aslolan insandır, candır. İnsanımızı ve canımızı korumak için eğitilmiş, liyakatli ve nitelikli insanlar yetiştirmek zorundayız. Yetişmiş, güvenilir, sorumlu ve hakkaniyetli insanlar ise, ancak kaliteli bir eğitim sürecinden geçirilerek topluma kazandırılabilir. Eğitimsiz, marifetsiz, ilkesiz insanlar ancak toplumun başına bela olurlar, felaketlere zemin hazırlarlar. Cehalet, liyakatsizlik ve eğitimsizlik can alır, öldürür; bilgi, eğitim ve akıl ise cana can katar, yaşatır.

Öyleyse görünür görünmez her türlü doğal ve toplumsal felaketlere hazırlıklı olabilmek için en önemli işimiz nitelikli eğitim vermek olmalıdır. İşini hakkıyla yapan bireyler, sorumlu bir şekilde hareket ederlerse felaketler en az kayıplarla atlatılır. Örneğin Japonya'da sıklıkla deprem yaşanır ama alınan önlemlerle pek kayıp yaşanmaz. Bizde de artık bu anlayışın hâkim olması kaçınılmazdır. Sellerden önce dere yataklarını,

depremden önce zemin etütlerini en güvenilir şekilde yapmak ve denetlemek zorundayız. Doğa olayları olmaya, felaketler yaşanmaya devam edecektir. Önemli olan yaşanmadan önce bilgiyi, eğitimi ve akla öne çıkarıp önlemler almaktır. Bu duygu ve anlayışı ancak güçlü bir eğitim sistemi verebilir.

Son söz olarak şunu ısrarla ifade etmek isteriz ki bilimsel yaklaşımlar, disiplinli bir eğitim, ahlâki kurallar ve etik ilkeler hepimiz için en vazgeçilmez güvencedir! Tüm topluma ahlâki ve etik ilkelere uyma noktasında bilinç kazandırmak ve bir iş etiği kültürü oluşturmak durumundayız. Bunlara itibar edilirse depremler de seller de yıkıcılığını kaybeder ve yalnızca bir doğal olay olarak kalırlar! Yaşadığımız büyük deprem başta olmak üzere, konuya artık bilim, eğitim ahlâk ve etik penceresinden bakmak en çıkar yol ve en güvenilir yöntemdir!

KAYNAKÇA

Can, Hüsnü; Özmen, Bülent, Türkiye'nin Deprem Gerçeği Paneli, Gazi Üniversitesi Deprem Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını Ankara, 2010.

Dursun, Şemsettin, Derin Medeniyet Sorumluluğumuz, İrfandunyamiz.com

Yaman, Ertuğrul, İnsan ve İletişim, Akçağ Kitabevi, Ankara, 2016.

_____, Değerler Eğitimi, 5.Baskı, Akçağ Yay., Ankara, 2016.

_____, Nasıl Bir Eğitim!, Anadolu Ay Yayınları, Ankara, 2022.

_____,Uzlaşma Kültürü Ortak Yaşama Sanatı, 3.Baskı, Akçağ Yay. Ankara, 2023.

DEPREM SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YÜRÜTMÜŞ OLDUĞU PSİKO-SOSYAL DESTEK SÜRECİ “ANADOLU ÇOCUK GELİŞİMİ ve EĞİTİMİ DERNEĞİ ÖRNEĞİ”

 Gamze ŞAHİN
Erciyes Üniversitesi Çocuk Eğitim Merkezi Öğretmeni

6 Şubat saat 04.17’de meydana gelen, merkezi Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesi olan, depremde; ülke oldukça üzücü zamanlar yaşandı. Birçok ilimiz, bu süreçte birçok yönden etkilendiler. Yıkımlar ve can kayıpları meydana geldi. Dolayısıyla yaşanan doğal afette, hem aileler hem de çocuklar psikolojik açıdan oldukça zarar gördüler. Evlerini kaybedenler depremden belirli bir süre sonra geçici olarak farklı şehirlere

ve yurtlara, konteynerlere yerleştirildiler. Kayseri’de ise, Kayseri Üniversitesi kampüsü içerisinde bulunan Yurt Müdürlüğüne aileler yerleştirilmişti. Birçok sayıda da farklı yaş grubundan çocuklar vardı. Depremde, en çok zararı ve etkiyi çocuklar gördükleri için psikolojik olarak desteğe ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle; çocuğun olduğu her yerde çalışan bütün gönüllü personellere ihtiyaç vardı.

Depremden kısa bir süre sonra, Anadolu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Derneği dernek üyesi Çocuk Gelişimi mezunları ve gönüllü olarak psiko-sosyal desteğe katkı sağlayabilecek kişilerin isimleri toplandı. Gönüllü eğitimciler grubu oluşturuldu ve bilgilendirmeler oradan sağlandı. Ardından uygun bir ortam ve materyal hazırlanması gerekiyordu. En kısa zaman içerisinde gerekli yazışmalar ve telefon görüşmeleri sağlanarak, Kayseri Üniversitesi kampüsü içerisindeki yurtta bir oyun ve psiko-sosyal destek odası ayarlandı. Toplantı yapıldı ve psiko-sosyal desteğe katılım sağlayacak olan personeller uygun gün ve saatlere dağılımları yapılarak haftalık takvim oluşturuldu. Gerekli duyurular yapılarak, gerekli materyaller temin (gerek yardımseverler gerek gönüllülerden) edildi.

Psiko-sosyal süreç, oyun üzerinden gideceği için, gönüllüler de uygulama yapmadan önce hazırlık yaparak uygulayacağı etkinlikleri tamamladılar. Çocukların okullarından da ayrı oldukları süreç göz önünde bulundurularak kendilerini hem bir sınıf ortamında hissetmeleri adına hem de dışarıdan ilgilerini çekmek adına kapı süslemeleri ve sınıf içerisindeki düzenlemeler ile hem sınıf ortamı hem de eğlenerek öğrenecekleri bir alan oluşturulmaya çalışıldı. Bu süreçte çocukların kendilerini rahat hissetmesi, kendilerini ifade etmesi (içe kapanma durumu yaşanmaması için), farklı yaş grubundan arkadaş edinmesi, depremden sonra yaşadığı süreci en hafif olumsuz sonuçlarla atlatabilmesi için bütün gönüllüler tarafından istikrarlı bir şekilde çalışıldı. Oyun terapisi şeklinde ilerlediği için, her yaş grubundan katılım vardı. Genel olarak yaş grubu ilköğretim ve ortaokul düzeyindeydi. Psiko-sosyal süreçte oyun terapisinin yanında, psikolojik olarak desteğe ihtiyacı olan çocuklar, gerekli yönlendirmeler için (psikolog) serbest olarak resim yapmaları da teşvik edildi. Yapılan resim hakkında konuşularak (çocukla birlikte) yönlendirilmesi gerekli görülen çocuklara yol (ailesine gerekli açıklama yapılarak) gösterildi. Her çocuğun yaptığı resimler sınıfın kapısına asılarak sergilendi.

Mesai saatleri içerisinde psiko-sosyal süreç devam ettirildi. Çocukların katılımları da arttıkça çok daha verimli şekilde bir süreç izlendi. Her gelen katılımcı

“ Her yerde depremin yaralarını sarmak adına birçok kurum ve kuruluş seferber olurken, Kayseri ili içerisinde haftanın 5 günü tam zamanlı çalışmalar yapmak, öncelikle çocukların daha sonrasında ailelerinin de kendilerini daha iyi hissetmeleri konusunda verimlilik sağlamıştır. ”

farklı bir oyun türü hazırladığı için, çocukların farklı türde oyunlar oynamaları sağlandı. İlk günlerde, çocukların kendilerini yalnız hissetmemeleri, gruptaki arkadaşlarını ve gönüllü katılımcıları da tanımaları açısından tanışma oyunları oynandı. Sürecin de aktif-pasif ilerlemesine dikkat edildi. Ardından geleneksel oyunlarla (mendil kapmaca, yağ satarım bal satarım gibi) devam ettirildi. Sadece oyunun yanı sıra, çocuklara Türkçe Dil Etkinlikleri (Hikaye okuma, hikaye tamamlama, parmak oyunu öğrenme gibi), Sanat Çalışmaları (Kağıt katlama, kağıt yuvarlama, el baskısı yapma gibi), Müzik Etkinlikleri (Yaratıcı olarak dans etme, ritim tutma gibi) ile süreç desteklendi. Zaman içerisinde, çocuklarda mutlu katılım sağladıkça, etkinlikler ve oyunlar da keyifli geçmeye başladı. Çocuklara hazırlanan hediyeler, ikramlıkların gün içerisinde verilmesine de özen gösterildi. Çocuklar sürprizlerden mutluluk duydukları için, her gün her çocuğa sürpriz yapmaya çalışıldı.

Zamanla çocukların kahvaltı sonrasında koşma koşma geldikleri sıcak bir ortam havasında günler ilerlemeye başladı. Kısa süre içerisinde yapılan çalışmalar diğer bloklarda kalan depremzedeler tarafından öğrenildikçe, tarafımızca oluşturulan Çocuk Eğitim Merkezi çok daha fazla çocuk tarafından tercih edilir duruma geldi. Gönüllü eğitimciler veliler tarafından tanındıkça, ço-

çocuklarının da kendilerini çok daha iyi hissettiklerini gözlemleyen veliler tarafından da başkalarına tavsiye edilir duruma geldi.

Her yerde depremin yaralarını sarmak adına birçok kurum ve kuruluş seferber olurken, Kayseri ili içerisinde haftanın 5 günü tam zamanlı çalışmalar yapmak, öncelikle çocukların daha sonrasında ailelerinin de kendilerini daha iyi hissetmeleri konusunda verimlilik sağlamıştır. Yapılan etkinlikler sonrasında ailelerden alınan olumlu geri dönüşler çalışmaların verimliliğini gözler önüne sermektedir. Burada en önemli ayrıntı "ÇOCUKLAR MUTLU AYRILIYOR" düşüncesinin biz eğitimcilerinde motivasyonunu ve daha fazla faydalı olma düşüncesini artırmıştır.

"DEPREM GELECEĞİMİZİ YIKMASIN" düşüncesi ile çıktığımız bu yolda geleceğimizin temelini oluşturan çocuklarımız için faydalı olmak adına bizlere görev alma şansını tanıyan başta; Kayseri Üniversitesi Yönetimine teşekkürü bir borç bilirim. Bu süreçte görev alan eğitimci arkadaşlarıma, yeni mezun olan arkadaşlarımıza, her türlü maddi ve manevi anlamda desteklerini sunan vatandaşlarımıza, farklı illerden depremzede çocuklarımız için oyuncaklarını gönderen sevgili çocuklarımıza sonsuz teşekkürlerimi iletmek istiyorum...

Bununla beraber yapılan eğitim çalışmalarının içeriğinde;

Eğitim ve Farkındalık Programları: Sivil toplum kuruluşları, deprem öncesi, sırası ve sonrasında çocuklara deprem konusunda eğitim ve farkındalık programları düzenleyebilirler. Bu programlar, çocuklara deprem riski, hazırlık ve güvenli davranışlar hakkında bilgi verir.

Simülasyonlar ve Tatbikatlar: Çocuklara deprem sırasında nasıl güvende kalacaklarını öğretmek amacıyla deprem tatbikatları ve simülasyonları düzenlenebilir. Bu tür etkinlikler, çocukların pratik deneyim kazanmalarına yardımcı olur.

Psikososyal Destek: Depremler çocuklarda psikolojik etkilere neden olabilir. Sivil toplum kuruluşları, dep-

rem mağduru çocuklara psiko-sosyal destek sunabilir ve travma sonrası stresle başa çıkmalarına yardımcı olabilir.

Temel İhtiyaçların Karşlanması: Deprem sonrası çocukların temel ihtiyaçlarına yönelik destek sağlanabilir. Bu, barınma, gıda, su, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi alanları içerebilir.

Oyun ve Sanat Terapisi: Çocuklar için oyun ve sanat terapisi gibi yaratıcı aktiviteler düzenlemek, duygusal iyiliklerine katkıda bulunabilir ve stresle başa çıkmasına yardımcı olabilir.

Ailelere Destek: Sivil toplum kuruluşları, çocukların ailelerine depreme hazırlık konusunda rehberlik edebilirler. Ailelerin çocuklarının güvenliği ve refahı konusunda bilinçlenmelerine yardımcı olabilirler.

Bu tür faaliyetler, deprem döneminde çocukların güvende kalmasına ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunabilir. Sivil toplum kuruluşlarının, yerel topluluklarla işbirliği yaparak bu tür programları hayata geçirmesi önemlidir.

Yer verilmiştir. Deprem Döneminde okul öncesi döneme yönelik olarak **Oyun Tabanlı Eğitim:** Çocuklar, deprem konusunda bilinçlenirken oyunlar aracılığıyla eğitilebilirler. Özellikle oyun tabanlı deprem tatbikatları, çocukların konuyu eğlenceli bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olabilir.

Şarkılar ve Hikayeler: Deprem konulu şarkılar ve hikayeler, çocukların konuya ilgi duymalarını ve kavramalarını kolaylaştırabilir. Bu materyaller, eğlenceli bir öğrenme deneyimi sunar.

Resim ve Sanat Faaliyetleri: Çocuklara deprem anında nasıl güvende kalacaklarını anlatan resimler çizebilirler veya basit bir afet çantası tasarlayabilirler. Bu tür sanatsal faaliyetler, öğrenmeyi pekiştirmeye yardımcı olur.

Hikaye Zamanı: Öğretmenler veya aileler, depreme ilgili kısa hikayeler anlatarak çocukların anlayışını artırabilirler. Bu hikayelerde deprem sırasında nasıl davranmaları gerektiği vurgulanmalıdır.

Acil Durum Planları: Okul öncesi çocuklar için basit ve anlaşılır acil durum planları oluşturulabilir. Bu planlar, çocuklara nerede buluşmaları gerektiğini ve kiminle iletişime geçmeleri gerektiğini öğretebilir.

Oyun Düzenlemeleri: Okul öncesi sınıflarda, deprem tatbikatları ve güvende kalma oyunları düzenlenerek çocuklar bu konuda pratiğe yönlendirilebilirler.

Duygusal Destek: Deprem anlarındaki duygusal tepkiler hakkında konuşmak ve çocukların endişelerini dinlemek önemlidir. Bu, çocukların duygusal olarak hazırlıklı olmalarına yardımcı olabilir.

Okul öncesi dönemde, çocukların deprem hazırlığına dair bilinçlenmelerini sağlamak için eğlenceli ve basit yaklaşımlar kullanılmalıdır. Bu tür faaliyetler, çocukların deprem anında daha güvende olmalarına ve paniklememelerine yardımcı olabilir.

Şekilde çalışmalara yer verilmiştir. Bunların yanında deprem konusunda farkındalık çalışması olarak ;

Bilinçlendirme ve Eğitim: Çocuklara, depremin ne olduğunu, risklerini ve güvende kalmak için ne yapmaları gerektiğini anlatan eğitim materyalleri ve programlar düzenlenmelidir. Bu eğitimler, okullarda veya topluluk merkezlerinde verilebilir.

Deprem Tatbikatları: Okullar ve aileler, çocukların deprem tatbikatlarına katılmasını sağlamalıdır. Bu tatbikatlar, deprem sırasında hangi güvenli bölgelere gidileceğini, nasıl saklanılacağını ve nasıl yardım çağrısı yapılacağını uygulamalı olarak öğretir.

Acil Durum Planları: Aileler, evde bir acil durum planı oluşturmalı ve çocuklara bu planı öğretmelidir. Bu plan, aile üyelerinin nerede buluşacaklarını ve iletişim kuracaklarını belirler.

Acil İletişim Bilgileri: Çocuklar, ailelerinin ve önemli kişilerin iletişim bilgilerini bilmelidir. Acil durumda aile üleriyle iletişim kurabilmek önemlidir.

Acil Durum Malzemeleri: Aileler, bir acil durum çantası veya kutusu hazırlamalıdır. Bu içerik, temel ihtiyaçları karşılayacak eşyaları içermelidir.

Güvende Kalma Becerileri: Çocuklar, deprem sırasında güvende kalma becerilerini öğrenmelidir. Örneğin, başlarını korumak için masanın altına saklanmayı, sallanan cisimlerden uzak durmayı ve sakin kalmayı öğrenmelidirler.

Duygusal Destek: Çocukların deprem sonrası duygusal ihtiyaçlarına dikkat edilmelidir. Onlara destek olmak ve endişelerini dinlemek önemlidir.

Toplumsal Katılım: Çocukların deprem hazırlığına katılmasına ve ailelerinin planlamasına dahil edilmeleri önemlidir. Onların fikirleri ve soruları önemsenmelidir. Çocuklara deprem hazırlığı, onların güvenliği ve psikolojik refahı için hayati öneme sahiptir. Bu çalışmaların düzenli olarak tekrarlanması ve güncellenmesi gerekmektedir. Bu süreçte çocuklara yönelik yürütülmüş olan çalışmalar bu şekilde özetlenebilmektedir. Milletimizin bir daha böyle acılar yaşamamasını temenni ediyorum.

DEPREM SÜRECİNDE YÜRÜTÜLEN ONLINE EĞİTİM FAALİYETLERİ: ACİL DURUMDA EĞİTİMİN DEVAMLILIĞI

Enver TÜRKSOY
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Öğretim Üyesi

“ Online eğitim süreci, öğrencilere esneklik sağlayarak kendi hızlarında öğrenme imkânı sunar. Ayrıca, uzaktan öğrenme becerilerini geliştirme fırsatı verir. Öğrenciler, bağımsız çalışmayı öğrenerek sorumluluk almayı ve kendilerini yönetmeyi öğrenirler.”

Bilindiği üzere 6 Şubat Kahramanmaraş depremi tüm ülkeyi etkilemiş bir afettir. Bu süreçte bu süreçte Birleşmiş Milletler tarafından tanımlanan temel haklardan biri olan eğitim öğretiminin aksaması amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı ve YÖK tarafından çeşitli kararlar alınmıştır. Alınan kararlar içerisinde tamamen uzaktan eğitime geçilmesi, devam eden süreçte de hibrit bir eğitim modelinin benimsenmesi YÖK tarafından ifade edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı ise yüz yüze yürütülebilmesi için çeşitli çalışmalar yapmıştır bu makale yaşanan afet sonrası ortaya çıkan durumun etkilerini en aza indirebilmek için alınan online eğitim kararını incelemek amacıyla yazılmıştır.

Giriş

Deprem, yer kabuğunda aniden meydana gelen enerji salınımıyla ortaya çıkan sismik bir olaydır. Bu olaylar, yer kabuğunun hareket etmesi sonucunda meydana gelir ve genellikle deprem fay hatları boyunca gerçekleşir. Depremler, dünya genelinde yaygın olarak görülen doğal afetlerdir ve büyük ölçekte can ve mal kaybına neden olabilirler. Depremlerin neden olduğu hasarın büyüklüğü, depremin büyüklüğü, fiziki alt yapı ve depremin derinliği gibi faktörlere bağlıdır. Asrın felaketi olarak nitelendirilen 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi, Kahramanmaraş dahil 11 ilde büyük çapta can ve mal kaybına sebep olmuştur (Türkan, 2023).

Ortaya çıkan afet, sebep olduğu kayıplarla beraber birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Özellikle okullar ve üniversiteler depremzedeler için kullanılmıştır. Bu süreçte Covid 19 pandemisinde edinilen tecrübelerle hızlı bir şekilde online eğitime geçilmiştir.

Bahsi geçen yıkım yalnızca konutlarda değil okullarda da yıkılma sebep olmuş ya da okulların ağır hasarla olmasına sebep olmuştur. Sürece yönelik çadır ve konteynir kentlerin kurulması başlatılmış devam eden süreçte de bina yapımı gerçekleşmiştir. 10 ilde meydana gelen bu deprem felaketi kitlesel hareketleri de tetiklemiştir(Erdoğan, 2023). Deprem bölgesinde yaşayan halk başka illerde yaşayan akrabaların yanına ya da buldukları şehirdeki müstakim evleri yerleşmişlerdir. Ortaya çıkan bu büyük hareketlilik eğitim süreçlerini de etkilemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstere okullar ve YÖK bünyesinde faaliyet gösteren üniversiteler de çeşitli tedbirler alınmıştır. Deprem nedeniyle üniversitelerin yurtları depremzedeler için konut olarak kullanılmış, deprem bölgesinde sağlam kalan okullar ise benzer şekilde Koordinasyon Merkezi olarak kullanılmıştır.

Ortaya çıkan afet, sebep olduğu kayıplarla beraber birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Özellikle okullar ve üniversiteler depremzedeler için kullanılmıştır. Bu süreçte Covid 19 pandemisinde edinilen tecrübelerle hızlı bir şekilde online eğitime geçilmiştir. Çevrimiçi eğitime geçiş süreci faydaları aşağıda genel hatlarıyla özetlenmiştir.

Öğrenci güvenliğini sağlamak önemli bir unsurdur. Dediği üzere 6 Şubat depremi sonrası artçı depremler uzun bir süre devam etmiştir ve etmektedir. Depremler, özellikle okullarda büyük panik ve kargaşaya neden olabilir. Öğrencilerin güvenliği en önemli önceliktir. Okulların kapatılması, öğrencilerin evlerine gitmeleri veya güvenli bir alana tahliye edilmeleri için bir fırsat sağlamaktadır(Telli &Altun, 2023).

Depremler, yapıların hasar görmesine ve hatta çökmesine yol açabilir. 6 Şubat depreminde yukarıda da belirtildiği gibi birçok şehir merkezinde özellikle Kahramanmaraş ve Hatay'da büyük bir yıkım meydana gelmiştir. Deprem bölgesinde yer alan 11 ilde toplam 11.699 kurum, eklentilerle birlikte 20.340 bağımsız bina yer almaktadır. Bölgesinde 16 üniversite yer almaktadır. Bu 16 üniversitede Hatay Üniversitesi Adıyaman Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi'nde 9 bina yıkılmış, tüm şehirlerde 111 bina ağır hasarlı belli bir

bina orta hasarlı ve 358 bina az hasarlıdır (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Okulların büyük bir kısmının yıkılmış yada ağır hasarlı olması, sağlam olan binaların ise depremzedelere yardım amacıyla kullanılması fiziki eğitim ortamının kullanılmamasını sebep olmuştur.

Bu yazının önceki kısımlarında depremin fiziki etkilere vurgulanmıştır. Buna karşın fiziki etkilerin yanı sıra psikolojik etkileri de oldukça önemlidir. Depremler, insanlar üzerinde büyük psikolojik etkiler bırakabilir (Bıçakçı & Okumuş, 2023; Taşçı & ÖZSOY, 2021). Özellikle çocuklar, deprem anında yaşadıkları korku ve kaygı nedeniyle uzun süreli travmalar yaşayabilirler. Okulların kapatılması, öğrencilerin bu stresli durumdan uzaklaşmalarını ve daha güvenli bir ortamda toparlanmalarını sağlar (Yamamoto & Altun, 2023)

Deprem anında ve sonrasında okullar acil durum merkezleri olarak hizmet vermiştir. Yukarıda verilen rakamlar dikkate alındığında deprem sonrası hasarlı binaların acil durum merkezi olarak kullanılması oldukça zordur. Okulların kapatılması, acil durum yönetimi ekiplerine ve diğer kurtarma ekiplerine hasarlı binalarda daha etkili bir şekilde çalışma imkânı sunar.

Depremler, toplumların sosyal yapısını derinden etkilemektedir. 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre bölgede yaklaşık 14.000.000 insan yaşamaktadır. Türkiye nüfusunu 85.000.000 olduğu düşünüldüğünde bırakan toplam nüfusun %16 sına tekabül etmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Depremzede olan 14.000.000 kişinin yaşadıkları maddi ve manevi kayıplar beraberinde ülkenin demografik ve sosyal yapısında etkilemektedir. Deprem sonrası toplumsal düzenin sağlanması ve iyileştirme çalışmalarının yapılması önemlidir (Yıldız & Akkoyun, 2023). Okulların kapatılması, bu süreçte toplumun ihtiyaçlarına odaklanmayı ve deprem sonrası toparlanmayı kolaylaştırabilir.

Deprem anında, ebeveynler çocuklarının güvende olmasını isterler. Okulların kapatılması, ebeveynlerin çocuklarının güvende olduğunu bilerek rahatlamala-

rını sağlar (Aral, 2023). Bu, deprem sonrası toplumsal huzurun sağlanması açısından da önemlidir.

Deprem anında öğretmenlerin öğrencileriyle birlikte güvende olması önemlidir. Okulların kapatılması, öğretmenlere deprem hazırlığı yapma ve acil durum yönetimi konusunda eğitim alma fırsatı sunar. Bu, öğretmenlerin deprem anında öğrencilerine liderlik edebilmeleri için önemli bir adımdır (Güler & Özer, 2023).

Deprem riski taşıyan bölgelerdeki okulların düzenli olarak altyapı denetimlerinden geçirilmesi önemlidir (Göver, 2023). Okulların kapatılması, hasarlı binaların tespit edilmesi ve gerekli onarımların yapılması için bir fırsat sunar. Bu da öğrencilerin daha güvenli bir öğrenme ortamına sahip olmalarını sağlar.

Deprem riski taşıyan bölgelerde okulların kapatılması, toplumda deprem bilincini artırmaya yönelik bir adımdır. Ebeveynler, öğretmenler ve öğrenciler, deprem hazırlığı ve güvenliğine dair bilinçlenir ve bu bilinçle deprem sonrası toparlanma sürecine daha etkin bir şekilde katkıda bulunurlar.

Yukarıda yaşanan depremin etkileri ve okulların kapatılmasının bu süreçte sağlayacağı katkılar genel hatlarıyla özetlenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı ve yükseköğretim kurumuna bağlı birçok binanın yıkılması yüz yüze eğitim sürecini engellemektedir. Yaşanan covid-19 pandemisi süre içinde deneyimlenen uzaktan eğitim, yeniden gündeme gelmiş ve alınan kararlarla hızlıca uygulamaya geçmiştir.

Depremde Online Eğitime Geçilmesi

Asrın felaketi olarak nitelendirilen Kahramanmaraş depremi sonrasında üniversitelerde online eğitime geçilmiş, deprem bölgesinde kalan öğrenciler için çadır ve konteyner okullar hizmet vermiştir. Yukarıda okulların kapatılmasının sağlayıcıya katkılar genel hatlarıyla ifade edilmiştir bu yazının devamında da online eğitime geçiş sürecinin sağlayacağı faydalardan bahsedilecektir.

Toplumsal güvenlik afet bölgelerinde yüksek öncelikli bir unsurdur. Depremler, özellikle deprem riski taşıyan bölgelerde büyük bir tehdit oluşturur. Deprem anında

güvenliğin sağlanması ve risklerin en aza indirilmesi önemlidir. Bu nedenle, deprem sürecinde online eğitime geçilmesi, öğrencilerin güvenliğini sağlama ve eğitimin kesintisiz devam etmesini sağlama amacıyla tercih edilen bir yöntemdir.

Toplum güvenliği ile birlikte Öğrenci Güvenliği önemli bir diğer unsurdur. Deprem anında, okullarda bulunan öğrenciler büyük bir tehlike altında olabilir. Yıkıcı etkileri olan depremler sonrası, okulların hasar görmesi veya güvenlik açısından riskli hale gelmesi mümkündür. Online eğitime geçilmesi, öğrencilerin güvenli bir şekilde evlerinde kalmasını ve deprem riski ortadan kalkana kadar eğitimlerine devam etmelerini sağlar.

Eğitim açısından oldukça önemli olan bir unsur ise Eğitimin Kesintisiz Devamıdır. Deprem süreci, okulların uzun süre kapanması veya eğitimin aksaması gibi sorunlara neden olmuştur. Ancak online eğitime geçilmesi sayesinde, eğitim süreci kısmen kesintisiz olarak devam etmiştir. Öğrenciler, evlerinde internet üzerinden derslere katılıp, öğrenme süreçlerini devam ettirmiştir.

Online eğitimin bir diğer faydası öğretim materyaline ulaşma kolaylığıdır. İnternet, bilgisayarlar, akıllı telefonlar ve diğer dijital araçlar, öğrencilerin derslere katılmasını ve eğitim materyallerine erişimini kolaylaştırır. Bu sayede, deprem sürecinde bile öğrencilerin eğitime devam etmesi mümkün hale gelir.

Online eğitim süreci, öğrencilere esneklik sağlayarak kendi hızlarında öğrenme imkânı sunar. Ayrıca, uzaktan öğrenme becerilerini geliştirme fırsatı verir. Öğrenciler, bağımsız çalışmayı öğrenerek sorumluluk almayı ve kendilerini yönetmeyi öğrenirler. Bu da onların gelecekteki eğitim ve iş hayatlarında avantaj sağlar (Yamamoto & Altun 2023).

MEB ve YÖK Tarafından Atılan Adımlar

6 Şubat tarihinde yaşanan depremin ardından Millî Eğitim Bakanlığı keşke önlemler almıştır. Depremden etkilenen şehirlerdeki Eğitim ve öğretimdeki, beslenme barınma ihtiyaçlarının tespitine kadar eğitim öğretime ara verilmiş olup Okulların 1 Mart 2023 itibarıyla başlatılmasını planlamıştır. Ayrıca olağanüstü hâl ilan edilen illerdeki ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik

ülke genelindeki pansiyonlarda yatılı olarak eğitim almalarına imkân vermiştir. Deprem sonrası ortaya çıkacak psikososyal problemleri ortadan kaldırmak için ülke genelinde psikososyal destek eylem planı hazırlanmıştır.

Yükseköğretim Kurulu başkanı Prof. Dr. Erol ÖZVAR 20 Şubat 2023 itibarıyla uzaktan eğitime geçilebileceğini belirtmiştir. Özar bu kararın eğitimde fırsat eşitliği sağlamak amacıyla yapıldığını ifade etmektedir. Bunlara ek olarak YÖK başkanı uzaktan eğitimin ardından yüz yüze eğitimin de bir arada kullanıldığı hibrit bir eğitim modeline geçilebileceğini vurgulamıştır (Euronews, 2023). Ayrıca OHAL Kapsamında yer alan üniversiteler ülke genelindeki üniversitelerle eşleştirilerek ve bu konuya yönelik akademik ve idari görevlendirmeler yapmak kaydıyla eğitim öğretmen aksamaması yönünde kararlar almıştır. Ayrıca deprem bölgesindeki mağduriyetleri ortadan kaldırmak için, deprem bölgesinde ikamet eden öğrencilere özel öğrencilik hakkı tanınarak eşdeğer bölümlerde eğitim alma fırsatı verilmiştir. Son olarak öğrenim ücretinde ödeme kolaylığı ve sınavlara katılmayan öğrenciler için çeşitli kolaylıklar tanınmıştır.

Online Eğitime Geçiş Sürecindeki Tepkiler

Daha önce yaşanan pandemi sürecinde üniversitelerde online eğitime geçilmesi konusunda birçok araştırmanın olduğu dikkat çekmektedir. Araştırmalarda ortaya çıkan en temel noktanın online eğitimin üniversite eğitimi açısından olumsuzluğu yönündedir (Karagöz, Ağadayı&başer, 2020). Özellikle uygulamalı alanlarda online eğitime geçilmesinin mesleki beceri açısından olumsuz etkilerinin olduğu vurgulanmaktadır. Bunlara ek olarak üniversitelerde öğrencilerin sosyalleşmenin ve farklı bakış açıları kazanmasının online eğitimle mümkün olmadığı vurgusu dikkat çekmektedir. Sivil toplum örgütleri ve dernekler tarafından yapılan açıklamalarda depremzedelerin yurtlara yerleştirilmesinin bir çözüm üretmeyeceğini fakat geçici kullanılabilirliği ifade etmektedir. Pandemi döneminde tecrübe edilen uzaktan eğitim sürecini kuramsal bilgi aktarımının yanında laboratuvar ve klinik eğitimler de aksamalara sebep oldu öğrencilerin hedeflenen düzeye erişeme-

diği noktada çekinceleri bulunmaktadır. Ayrıca internet altyapısı ve mobil cihaz kaynaklı problemlerin öğrencilerin teorik eğitimleri almasını da sorun oluşturabileceği belirtilmektedir. Bu durum eğitimde fırsat eşitliğinin önüne geçtiği konusunda yukarıda ifade edilen derneklerin ifadelerinde yer almaktadır. Ayrıca online eğitim sürecinde yapılacak olan sınavların güvenlik tedbirinin yeterince alınmayacağı ve bu durumun sağlıklı ölçme değerlendirme sağlayamayacağı ifade edilmektedir. Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı özellikle uygulamalı eğitim veren lisans eğitim kurumlarını yüz yüze eğitimden yana oldu görülmektedir.

Pandemi de yaşanan aksaklıklar nedeniyle deprem bölgesinde yer alan üniversitelerin büyük bir kısmı 2023-2024 yılında uygulamalı bilimler hala yüz yüze eğitim yapılmasına karar verdiği teorik alanlar için ise online eğitim sürecinin devam edeceği konusunda karar almıştır.

Öğrenciler açısından değerlendirildiğinde online eğitimin olumlu karşılanmadığı görülmektedir. Benzer şekilde bu durumun altında yatan sebebin geçmiş yıllarda yaşanan pandemi olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalarda ondan eğitim sürecinde öğrencilerin genel olarak mutsuz olduğu, derse yeterince adapte olamadığı, öğrenme içeriklerini gerçek anlamda edilemediği, dersler kapsamında üretilen materyallerin ya da ödevleri istenilen nitelikte olmadığı görülmektedir. Ayrıca online eğitim süreci öğrencilerin sosyalleşmesi nin önünde büyük bir engel oldu her ne kadar pandemi döneminde online eğitim istense de deprem sürecinde bu isteklilerin aynı coşkuyla devam etmediği görülmektedir. Online eğitim platformlarının daha çok içsel öğrenin tipine hitap etmesi; görsel ve dokunsal öğrencileri tam olarak kapsamaması bu sorunların altında yatan sebeplerdendir. Bir diğer husus yüz yüze eğitim sürecinde öğrencilerin mesai süreleri bellidir uzaktan eğitim sürecinde ders içeriklerinin yeniden incelenmesi öğrencilerin mesai algısının önüne geçmektedir. Bu durum beraberinde rahatlamayı ve eğitime verilen önemin azalmasını sebep (Bayındır & Kahraman 2023). Bir diğer hususta dijital okur yazarlığı bilgiye ulaşma konusundaki rolüdür. Öğrencilerin

içinde buldukları sosyokültürel ve ekonomik çevre dijital okuryazarlık üzerinde etkili oldu görülmektedir. Bu durum dijital okuryazarlık düzeyleri farklı olan öğrencilerin ders içeriklerini anlaşmalarında ve süreç yaratımı konusunda farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Son olarak aile yapısının online eğitimler üzerinde de etkisi olduğunu görülmektedir. Kalabalık ailelerde yer alan çocuk ders esnasında diğer aile bireyleri tarafından rahatsız edilmesi bu durumun nedenlerinden biridir. Ayrıca aileleri çocuklarının televizyon izliyormuş algısında olması, ders saatleri içerisinde çocuğa öğrencilik dışında başka misyonların yüklenmesi öğrenme sürecini ve öğretimin kalitesini olumsuz etkileyen unsurlardandır.

Sonuç

Deprem sürecinde tercih edilen online eğitim şüphesiz eğitimin kesintisiz devamlılığı için gerekli bir karardır. Pandemi döneminde online eğitim sürecinde yaşanan sıkıntılar büyük bir kısmının giderilmiş olması deprem sürecindeki online eğitim daha etkili bir şekilde yürütülmesine katkı sağlamıştır. Geçmiş dönemde yaşanan aksaklıkların deprem sürecinde de yaşanmaması amacıyla “deneyimlerden ders çıkararak” üniversitelerde hibrit eğitim modeli benimsenmiştir. Afet durumlarında ya da olağanüstü hallerde online eğitim bir alternatiftir fakat tam anlamıyla yüz yüze eğitimin yerini tutmamaktadır. Bu durumda teknolojik altyapı kaynaklı, ekonomik kaynaklı, sosyokültürel kaynaklı, öğretmen ya da eğitimcinin nitelikleri kaynaklı sorunlar bu duruma sebep olmaktadır. Bu makale genel olarak özetlenecek olursa online eğitim günümüz şartlarında eğitimde başvurulacak bir yöntem fakat sürdürülebilir bir yapıda değildir.

KAYNAKÇA

- ARAL, N. (2023). Depremin Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Journal of Child & Development (J-CAD)/Çocuk ve Gelişim Dergisi (ÇG-D)*, 6(11).
- Bayındır, G., & Kahraman, B. (2023). Eğitimde Zorunlu Dijitalleşme: Uzaktan/Online Eğitim Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar ve Sosyolojik Yansımaları. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 101-134.
- Bıçakçı, A. B. & Ergüney Okumuş, F. E. (2023). Depremin Psikolojik Etkileri ve Yardım Çalışanları. *Avrasya Dosyası*, 14 (1), 206-236. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/avrasyadosyasi/issue/78803/1308731>
- Türkan, H. K. (2023). Ozanların dilinden Kahramanmaraş merkezli depremler: Hatay örneği. *Asya Studies*, 7 (24), 153-180 . DOI: 10.31455/asya.1295450.
- Telli, S. G., & Altun, D. (2023). Türkiye’de Deprem Sonrası Çevrimiçi Öğrenmenin Vazgeçilmezliği. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 125-136.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>
- Yamamoto, G. T., & Altun, D. (2023). Türkiye’de Deprem Sonrası Çevrimiçi Öğrenmenin Vazgeçilmezliği. *Journal of University Research*, 6(2).
- Taşçı, G. A., & Özsoy, F. (2021). Deprem travmasının erken dönem psikolojik etkileri ve olası risk faktörleri. *Cukurova Medical Journal*, 46(2), 488-494.
- Yıldız, B., & Akkoyun, A. Z. (2023). Deprem Sonrası Psikiyatrik Destek. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 817-820.

- Güler, O. B. & Özer, B. (2023). Uzaktan eğitime yönelik öğrenci ve öğretmen tutumları üzerine bir meta sentez çalışması .*Akademik Hassasiyetler* , 10 (22) , 231-259 . DOI: 10.58884/akademik-hassasiyetler.1312654
- Göver, İ. H. (2023). *Türkiye'nin deprem gerçeğine sosyolojik bir bakış*. İKSAD
- Karagöz N., Ağadayı, E & Başer, D. A. (2020). *Bir Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Pandemide Uzaktan Eğitim İle İlgili Davranışları ve Sorunları Pandemi Sürecinde Tıp Eğitimi*. *JourTurkFamPhy* 11 (4): 149-158. Doi: 10.15511/tjtfp.20.00449.
- Erdoğan, B. (2023). Depremın Sosyolojisi: 6 Şubat Felaketinin Toplumsal ve Kültürel Boyutları. *TRT Akademi*, 8(18), 718-725.
- Euronews (2023). *YÖK Başkanı Erol Özvar, bahar döneminin 20 Şubat'ta uzaktan eğitimle başlatılabileceğini, nisan başı itibarıyla yüz yüze eğitimin de olduğu hibrit seçeneğin değerlendirileceğini açıkladı*. Erişim linki:<https://tr.euronews.com/2023/02/17/yok-baskanindan-deprem-sonrasi-universitelerle-ilgili-aciklama>
- Akbaş, A., & Çalışkan, Ö. (2023, March). Deprem etkisinde hasar alan betonarme yapıların düzensizlik türleri yönü ile incelenmesi. In *International Conference on Scientific and Academic Research* (Vol. 1, pp. 428-435).

DEPREMİN KÜÇÜK MAĞDURLARI ÇOCUKLAR VE AFET EĞİTİMİ

Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM
Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi

Deprem, insanlık tarihinin en ölümcül ve yıkıcı doğal afetidir. Sadece yer kabuğunun katmanlarında değil, ruhumuzda, kalbimizde ve zihnimizde de kırılmalar oluşturan, etkileri yüzyıllar boyu süren bir felaket. Ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve 11 ilde yıkıma neden olan deprem nedeniyle 50 binden fazla insanımız ne yazık ki hayatını kaybetti. Deprem yol açtığı maddi kayıpsa hala tam olarak hesaplanabilmiş değil. Ve bu yıkımın yaralarını sarmak, on yıllarca sürececek çok boyutlu bir mücadeleyi gerektirecek.

Afetler, insan ve toplum yaşamında zorluklara yol açan, çevreyi ve ekonomiyi olumsuz etkileyen tehlikeli durumlardır. Afetler jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, biyolojik ve teknolojik kökenli olabilir. Jeolojik afetler deprem, volkanik aktivite, heyelan, yüzey çökmeleri ve çamur akışları gibi jeofiziksel süreçleri içerir (United Nations International Strategy for Disaster Reduction Terminology [UNISDR], 2009). En fazla can ve mal kaybına yol açan jeolojik afet ise depremdir.

Yakın geçmişte meydana gelen bazı depremler incelendiğinde; Bam (İran) depreminde (2003) 26.000 in-

san, (Bouchon vd., 2006), Hint Okyanusu depreminde (2004) 283.000 insan (Spence, 2007), Haiti depreminde (2010) 316.000 insan (Daniell vd., 2013), Tohoku (Japonya) depreminde 15.894 insan (National Police Agency, 2018) ve Kahramanmaraş (Türkiye) depreminde (2023), 50.500 insan hayatını kaybetmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 1998-2017 yılları arasında depremler yüzünden 750.000 insan ölmüştür ve bu oran doğal afetler nedeniyle yaşanan ölüm oranlarının yarısından daha fazladır. Deprem nedeniyle

dünya genelinde 125 milyon insan yaralanmış, evsiz kalmış veya yaşadığı bölgeden ayrılmak zorunda kalmıştır (World Health Organization [WHO] ,2021).

Alp orojenik dağ kuşağında yer alan Türkiye, aktif tektoniğiyle, deprem sıklığı ve hasar riski yüksek ülkelerden biridir. Ülkemizin 20. yy' da yaşadığı, büyük can ve mal kayıplarına neden olan en büyük üç deprem; M7.2 büyüklüğündeki Erzincan depremi (1939), M7.4 büyüklüğündeki Marmara depremi (1999) ve M7.7 büyüklüğündeki Kahramanmaraş (2023) depremidir.

“  ocukların afetlerden etkilenme düzeyleri, yaşları ve gelişim düzeylerine, ciddi yaşam tehdidine maruz kalma derecelerine, ebeveynin veya önemli bir başkasının kaybedilmesi durumuna göre değişmektedir. Daha k c k çocuklar afet sonrasında, gerileme, geri çekilme, saldırgan ve eyleme dönük olumsuz davranışlar yansıtılabilirler. ”

Erzincan depreminde 32 bin 962, Marmara depreminde 17 bin 408 ve Kahramanmaraş depreminde 50 bin 500 can kaybı yaşanmıştır.

Türkiye’de 2000 yılında 3032 deprem meydana gelirken, 2022 yılında 20288 deprem meydana gelmiştir (Kandilli Rasathanesi, 2023). AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) tarafından yayımlanan istatistiklere göre 2022 yılında 21.054 deprem meydana gelmiştir (AFAD., 2023). Doğal afetlere ilişkin istatistikler, doğal afetlerin sayısında önemli artışlar yaşandığını göstermektedir. 2050 yılında doğal afetlerden iki milyar insanın etkileneceği tahmin edilmektedir (Adikari ve Yoshitani, 2009).

Depremlerin K c k Mağdurları: Çocuklar

Afetler, can kaybı, yaralanma, hastalık, sosyal refahın düşmesi, doğa ve kültür varlıklarının tahrip olması, alt yapı hizmetlerinin bozulması, sosyal, ekonomik ve çevresel bozulma gibi olumsuz etkilere sebep olabilir (UNISDR, 2009). Çocukların afetlerden etkilenme

düzeyleri, yaşları ve gelişim düzeylerine, ciddi yaşam tehdidine maruz kalma derecelerine, ebeveynin veya önemli bir başkasının kaybedilmesi durumuna göre değişmektedir. Daha k c k çocuklar afet sonrasında, gerileme, geri çekilme, saldırgan ve eyleme dönük olumsuz davranışlar yansıtılabilirler (New South Wales Health, 2012).

K c k  ocuklar doğal ve insan kaynaklı afetleri anlayabilir ve afetlerden hem duygusal olarak hem de psikolojik olarak etkilenebilirler (Osofsky ve Reuther, 2013). Farklı ülkelerde yaşanan depremler ve diğer doğal afetler sonrasında çocuklarda, enürezis, davranış bozukluğu, uyku bozukluğu (Deering, 2000), travma sonrası stres bozukluğu (Mahmoudi-Gharaei vd., 2006), davranış problemleri (Fujiwara vd., 2014), vücut kitle indekslerinde artış (Yokochi vd., 2016), intihar düşüncesi eğilimi (Fujiwara vd., 2017), dil ve erken okuryazarlık beceri düzeylerinde düşüş (Gomez ve Yoshikoma, 2016) gözlenmiştir.

Sapsağlam (2019) tarafından yapılan ve okul öncesi dönem çocuklarının doğal afetlere ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelendiği çalışmada çocukların deprem, sel, yangın, heyelan ve çığ gibi afetlerin nedenleri ve bu afetlerden herhangi birinin yaşaması halinde yapılması gerekenler hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Çocukların “Neden deprem olur?” Sorusuna ilişkin yanıtları; “Bilmiyorum (  yaş), Evleri sağlam yapmadıkları için (  yaş), Savaşlar yüzünden olur (dört yaş), Evlerin kırılması için olur (dört yaş), çocuklar çok koştuğu için (beş yaş), Yer sarsıldığı için (beş yaş)” şekindedir ve çocukların büyük çoğunluğunun depremin nedenleri hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Aynı araştırmada çocuklara sorulan “Deprem anında ne yapmamız gerekir?” sorusuna verdikleri yanıtlar ise şu şekildedir; “Bilmiyorum (  yaş), üzülürüm (  yaş), Kamamız gerekir (dört yaş), Evleri tamir etmek gerekir (dört yaş), Hemen dışarı çıkarız (beş yaş), Bilmiyorum (beş yaş)”. İlgili araştırma sonuçları incelendiğinde çocukların deprem anında yapılması gereken doğru davranışlar hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür.

Doğal Afetlerle Mücadele İçin: Afet Kültürü Oluşturmak

Doğal afetler, yaşam devam ettiği müddetçe var olmaya devam edecektir. Bu gerçeği kabul ederek doğal afetlerle yaşamayı öğrenmemiz ve doğal afetlere yönelik alternatif mücadele yöntemleri geliştirmemiz gerekmektedir. Deprem ve diğer doğal afetlere karşı afet öncesi mücadele, bilimsel ve ekonomik açıdan en avantajlı yöntem olmakla birlikte afet sonrası can ve mal kayıplarını önlemede en akılcı çözümdür. İnsanları bilişsel ve psikososyal açıdan afetlere hazırlamak ve afetlerle başa çıkmak için gerekli yaşam becerilerini kazandırmak afet eğitiminde temel önceliktir.

Deprem henüz gerçekleşmeden önce depreme yönelik eğitim, lojistik ve alt yapı güçlendirmesi gibi depreme hazırlık çalışmalarının yapılması, bir yandan deprem sonrası olası can ve mal kayıplarını azaltırken diğer yandan kamu kurumlarına daha ekonomik, daha insancıl ve etkili bir müdahale ve mücadele imkânı tanır. Bir toplumda depreme hazırlık kültürünün çocuklar yoluyla nesilden nesile aktarılması tartışmasız en etkili afetle mücadele yöntemidir. Depreme hazırlık ve depremle mücadele sürecini özetleyen görsel Şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1. Depremle Mücadele Süreci

Ronan ve Johnston (2001), çocuklara nitelikli bir eğitim verilmesi halinde afetlerin olumsuz etkilerinin önemli ölçüde azaltılabileceğini ve afet eğitimi ile çocukların afet farkındalığını artırılabileceğini belirtmektedir. Shaw vd. (2004), okullarda verilecek eğitimle çocuklarda “afetlere hazırlık kültürü” oluşturulabileceğini belirtmektedir.

UNICEF tarafından hazırlanan “Acil Durumlara Yönelik Hazırlanan Psikolojik Programların Değerlendirilmesi İçin Rehber” isimli çalışmada, çocuklara yönelik hazırlanan psikososyal programların, süreç olarak planlama, uygulama ve değerlendirme adımlarını, içerik olarak beceri ve bilgi, duygusal iyi oluş ve sosyal iyi oluş boyutlarını içermesi gerektiğini belirtmektedir (Unicef, 2009). Birleşmiş Milletler Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Programında çocukların ve gençlerin, toplumun dönüşümünde ve toplum güvenliğinin geliştirilmesinde “değişimin araçları” olduğu belirtilmektedir (United Nations [Un], 2015).

Depremle Mücadele Okulda Başlamalı ve Yaşam Boyu Sürmelidir

Eğitim, insanlık tarihi boyunca, sorunların çözümünde en sık başvurulan yöntem olmuştur. İnsan çevre duyarlılığı en yüksek varlıktır. Bir taraftan yaşadığı çevreden etkilenirken diğer yandan yaşadığı çevreyi etkilemektedir. Dolayısıyla insanın pozitif yönde değişimi yaşamın ve çevrenin olumlu yönde değişimi demektir. Bu olumlu değişimi başlatacak, sürdürece ve yaşatacak olan çocuklardır. Çünkü çocuklar, yaşamın ve değişimin nüvesi, başlatıcısı ve taşıyıcısıdır. Eğer bir afet bilinci ve kültürü oluşturulmak isteniyorsa, bu sürece çocuklara nitelikli bir afet eğitimi vererek başlanmalıdır.

Türkiye’de var olan mevcut durum ve eğitim programları, afet eğitimi bağlamında incelendiğinde; okul öncesi eğitim programında doğal afetlerle ilgili herhangi bir içerik bulunmamaktadır (MEB, 2013). Programda deprem ve diğer afetlerle ilgili eğitim içeriği olmamasına karşın okul öncesi eğitim kurumlarında belirli gün ve haftaların kutlanmasında afetlere yönelik çeşitli etkinlikler ve deprem tatbikatları yapılmaktadır.

Fakat, Doğan ve Kırkıncıoğlu (2020) bu eğitimlerin ve tatbikatların istenilen faydayı oluşturamadığını belirtmektedir. Okul öncesi eğitim programında deprem ve diğer afetlerle ilgili bir içerik olmamasının muhtemel nedeni çocukların yaşlarının küçük olmasıdır. Bununla birlikte yapılan araştırmalar, çocukların doğal afetlerin farkında olduklarını (Sapsağlam, 2019) göstermektedir.

2022-2023 yılı itibarıyla ilkököl müfredatında; 2. Sınıf Hayat Bilgisi (Yıldırım Yayınları), 3. Sınıf Hayat Bilgisi (Sevgi Yayınları) ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler (M.E.B. Yayınları) ders kitaplarında doğal afetler konusuna yer verilmektedir. Ortaokulda, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri ders programlarında afetler ve afet bilinci oluşturulmasına yönelik içeriklerin bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte, ders kitaplarının ciddi düzeyde iyileştirilmeye ihtiyacı olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Değirmenci, Kuzey ve Yetişensoy, 2019).

Eğitim programlarındaki ve ders kitaplarındaki içeriklere ilave olarak, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından afetlere yönelik okul tatbikatları; Dünya Afet Azaltma Günü (13 Ekim), Kızılay Haftası (29 Ekim-4 Kasım), Afet Eğitimi Hazırlık Günü (12 Kasım), Trafik ve İlk Yardım Haftası (Mayıs ayının ilk haftası) gibi belirli gün ve haftaların kutlanmasına yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı ile Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı arasında imzalanan “Okul Tabanlı Afet Eğitimi Projesi” afet eğitimine yönelik önemli projelerden biridir.

AFAD başta olmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı gibi çok sayıda kurum, afet eğitimiyle ilgili önemli çalışmalar ve projeler yürütmektedir. Bu konuda son yıllarda önemli projeler hayata geçirilmiş ve önemli adımlar atılmıştır. Fakat ülkemizin zaman kaybına tahammülü yoktur. Bir an önce okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar her eğitim kademesi için özel olarak geliştirilecek “Türkiye Ulusal Afet Eğitimi Programının” hazırlanması ve tüm örgün/yaygın eğitim kurumlarında uygulanması elzemdir.

Dünyada Uygulanan Afet Eğitimi Programları

Afet eğitimine yönelik olarak yurt dışında yapılan çalışmalar ve araştırmalar incelendiğinde, çalışmalarda 2000’li yıllardan sonra önemli bir artış yaşandığı görülmektedir. Hyogo Eylem Planı (HFA), Ocak 2005’te Birleşmiş Milletlere üye 168 devlet tarafından Dünya Afet Azaltma Konferansı’nda kabul edilen ve afet riskini azaltmayı amaçlayan on yıllık bir plan olup, eylem planının hedefi, 2015 yılına kadar üye ülkelerin afet kayıplarında önemli ölçüde azalma sağlayarak ülkelerin afetlere karşı dayanıklılığını artırmaktır. Plan beş önemli boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; (1) Yönetişim; organizasyonel, yasal ve politika çerçeveleri; (2) Risk belirleme, değerlendirme, izleme ve erken uyarı; (3) Bilgi yönetimi ve eğitim; (4) Afet risk faktörlerinin azaltılması; (5) Etkili müdahale ve iyileştirme için hazırlık. Türkiye’de ilgili eylem planının uygulandığı ülkelerden biridir.

Yılmaz (2014) tarafından yürütülen lisansüstü tez çalışmasında afet eğitimine yönelik dünyada uygulanan okul temelli yaklaşımlar incelenmiştir. İlgili araştırmaya göre; afet eğitimi bazı ülkelerde (Çek Cumhuriyeti, İran, Nepal, Rusya, Makedonya, Filipinler, Türkiye, ABD) farklı eğitim kademelerindeki mevcut öğretim programlarına entegre edilerek; bazı ülkelerde (Yeni Zelanda, İngiltere, Japonya) posterler, tatbikatlar, seminerler, saha gezileri ve müze ziyaretleri gibi müfredat içi ve müfredat dışı etkinlikler yoluyla; bazı ülkelerde ise (Hindistan, Japonya, Fransa) afetlerle ilgili farkındalığı artırmak için daha kapsamlı bilgi vermeyi amaçlayan özel kurslar yoluyla (Örneğin: Hindistan’da; “Sürdürülebilir Çevre ve Ekolojik Kalkınma”/ Japonya’da; “Çevre ve Afet Yönetimi Kursu”/Fransa’da; “Önleme-İlk Yardım Kursu) şeklinde eğitimlerle verilmektedir.

Afet eğitiminin okul müfredatlarında nasıl ele alındığıyla ilgili olarak 30 farklı ülkenin incelendiği bir çalışmada afet eğitiminde öne çıkan yaklaşımlar şu şekilde belirlenmiştir; (1) Ders kitabı temelli yaklaşım, (2) Proje temelli yaklaşım, (3) Merkezi yetkinliğe dayalı yaklaşım, (4) Özel konu/tema yaklaşımı, (5) Simbiyoz yaklaşımı (Selby ve Kawaga, 2012).

İnsan, deneyimler yoluyla bilinçlenen ve öğrenen bir varlıktır. Allah insana akıl, irade ve sorumluluk vermiştir. Yaşadığımız bu zor ve sıkıntılı günlerden gerekli dersleri çıkarmalı ve doğru politikalarla afetlere hazırlık yapmalıyız. Bugün yapılması gereken temel şey, okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite kademeleri için ayrı ayrı ve özel olarak geliştirilmiş; aile ve toplum katılımını içeren, “Türkiye Ulusal Afet Eğitim Programının” hazırlanması, tüm örgün/yaygın eğitim kurumlarında uygulanması ve yaşam boyu sürecek bir “Afetle Mücadele Kültürü” inşa edilmesidir.

Yazıma burada son verirken, Kahramanmaraş depreminde hayatını kaybedenlere Yüce Allah’tan rahmet, yaralı olanlara şifalar, sabırlar ve kolaylıklar dilerim. Çocuklarımız ve ülkemiz için, bıkmadan ve yorulmadan, çalışmaya, üretmeye devam edelim...

KAYNAKÇA

- Adikari, Y., & Yoshitani, Y. (2021). *Global trends in water-related disasters: An insight for policymakers*. Unesco. Org. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000181793%20adresinden%2005/01/2019> adresinden 15.01.2021 tarihinde erişilmiştir.
- AFAD. (2023). *2022 yılı doğa kaynaklı olay istatistikleri*. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Istatistikler/2022-Yili-Doga-Kaynakli-Olay-Istatistikleri.pdf adresinden 17.09.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Bouchon, M., Hatzfeld, D., Jackson, J. A., & Haghshenas, E. (2006). Some insight on why Bam (Iran) was destroyed by an earthquake of relatively moderate size. *Geophys. Res. Lett.* 33 (9), 1–4.
- Daniell, J. E., Khazai, B., & Wenzel, F. (2013). Uncovering the 2010 Haiti earthquake death toll. *Natural Hazards and Earth System Sciences Discussions*, 1 (3), 1913-1942.
- Deering, C. G. (2000). A cognitive developmental approach to understanding how children cope with disasters. *Journal of Child & Adolescent Psychiatric Nursing*, 13 (1), 7-16.
- Değirmenci, Y., Kuzey, M. & Yetişensoy, O. (2019). Sosyal bilgiler ders kitaplarında afet bilinci ve eğitimi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 6 (2), 33-46. DOI: 10.30900/kafkasegt.591345
- Doğan, F. & Kırkıncıoğlu, M. (2020). Okul  ncesi  ocuklarda (4-6 Yaş) deprem, yangın ve tahliye konusunda durum tespitinin yapılması. *İSG Akademik*, 2 (2), 145-159. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/isgakademik/issue/55804/821748>
- Fujiwara, T., Yagi, J., Homma, H., Mashiko, H., Nagao, K., & Okuyama, M. (2014). Clinically significant behavior problems among young children 2 years after the Great East Japan Earthquake. *PLoS One*, 9 (10), e109342.
- Fujiwara, T., Yagi, J., Homma, H., Mashiko, H., Nagao, K., & Okuyama, M. ...Children Study Team. (2017). Suicide risk among young children after the Great East Japan Earthquake: A follow-up study. *Psychiatry Research*, 253, 318-324.
- Gomez, C. J., & Yoshikawa, H. (2017). Earthquake effects: estimating the relationship between exposure to the 2010 Chilean earthquake and preschool children's early cognitive and executive function skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 38, 127-136.
- Kandilli Rasathanesi (2023). *Deprem verileri*. <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-verileri/yillik-deprem-haritalari/> adresinden 17.09.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Mahmoudi-Gharaei, J., Bina, M., Yasami, M. T., Emami, A., & Naderi, F. (2006). Group play therapy effect on Bam earthquake related emotional and behavioral symptoms in preschool children: a before-after trial. *Iranian Journal Of Pediatrics*, 16 (2), 137-142.
- National Police Agency. (2018). *Police measures and damage situation in 2011 Tohoku earthquake (As of 10th December 2018)*. Npa.Go.Jp. <http://www.npa.go.jp/archive/keibi/biki/higaijokyo.pdf> adresinden 19.01.2021 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2013). Okul  ncesi eğitimi programı. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> adresinden 17.09.2023 tarihinde erişilmiştir.
- New South Wales Health (2021). *New South Wales disaster mental health manual*. <https://www.health.nsw.gov.au/emergency-preparedness/mental/Documents/disaster-mental-health-manual.pdf> adresinden 23.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Osofsky, H. J., Osofsky, J. D., Kronenberg, M., Brennan, A., & Hansel, T. C. (2009). Posttraumatic stress symptoms in children after Hurricane Katrina: Predicting the need for mental health services. *American Journal of Orthopsychiatry*, 79, 212–220.
- Ronan, K. R., & Johnston, D. M. (2001). Correlates of hazard education programs for youth. *Risk Anal.*, 21, 1055–1064.
- Sapsağlam,  . (2019). Okul  ncesi dönem çocuklarında doğal afet farkındalığı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38 (1), 283-295. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuefd/issue/46119/517081>
- Shaw, R., Kobayashi, K. S. H., & Kobayashi, M. (2004). Linking experience, education, perception and earthquake preparedness. *Disaster Prevention and Management*, 13 (1), 39-49. <https://doi.org/10.1108/09653560410521689>
- Selby, D. & Kagawa, F. (2012). *Disaster risk reduction in school curricula: case studies from thirty countries*. UNESCO and UNICEF, Geneva, Switzerland.
- Spence, R. (2007). Saving lives in earthquakes: successes and failures in seismic protection since 1960. *Bull. Earthquake Eng.* 5 (2), 139–251. doi:10.1007/s10518-006-9028-8.
- UNICEF. (2009). *Guide to the evaluation of psychosocial programming in emergencies*. <http://www.cpcnetwork.org/wp-content/uploads/2014/04/UNICEF-Evaluation-of-Psychosocial-Programs-2009.pdf> adresinden 15.09.2023 tarihinde erişilmiştir.
- UNISDR. (2009). *Unisdr terminology on disaster reduction terminology*. https://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf adresinden 15.09.2023 tarihinde erişilmiştir.
- UN. (2015). *United Nations Sendai framework for disaster risk reduction 2015-2030*. <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030> adresinden 15.09.2023 tarihinde erişilmiştir.
- WHO. (2021). *Earthquakes*. https://www.who.int/health-topics/earthquakes#tab=tab_1 adresinden 18.09.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Yılmaz, E. (2014). *Okulda  retim programı ve program dış etkinlikler yoluyla afet eğitimi: Karşılaştırmalı  rnek olay  alışması*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

İNSAN HAKLARI İHLÂLLERİNİN VE YOKSULLUĞUN TEMEL SEBEPLERİ

Ramazan BALKİS
Gaziantep İl Millî Eğitim Şube Müdürü, Eğitim Bilim Uzmanı

Giriş

İnsan, düşünen ve düşünceleri doğrultusunda kararlarını verip uygulamaya geçen bir varlıktır. Düşünen bir varlık olarak insanın, mutlaka belirli haklara sahip olması gerekir. İnsanın sahip olduğu bu haklar, ona insan olma özelliğini kazandırmaktadır.

İnsan hakları, günümüzde en çok tartışılan kavramlardan biri haline gelmiştir. İnsanlığın 21. yüzyıla taşıdığı çok yüksek değerlerden biri insan hakları düşüncesi-

dir ve bu yüzyıla damgasını vuracaktır. İnsan hakları, insanın varoluşu ile başlayan dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte kişiliğe bağlı haklardır. İnsan haklarından vazgeçmek, insanlığımızdan yoksun kalmak anlamındadır. İnsan hakları bütün insanlar için ortak değerler, gerçekleştirilmesi beklenen ortak ideallerdir.

Gerek ülkemizde gerekse tüm dünyada son yıllarda “insan hak ve özgürlükleri” konusu giderek artan bir şekilde tüm kamuoyunun dikkatini çekmiş bulunmak-

tadır. Bugün “insan hakları” terimi, insanlığın belli bir gelişme çağında, teorik olarak bütün insanlara tanınması gereken ideal hakların tümünü ifade etmektedir. İnsan hakları denince, daha çok “olması gereken” ve insan hakları ile ilgili bildirimlerde “ulaşılacak hedefler” başlığı altında yer alan haklar akla gelmektedir. Hâlbuki insan hakları, insanların insan olarak taşıdıkları değerlerin sömürü, baskı, kırım ve her türlü doğal güç karşısında korunması isteğine dayanır. Bu haklar, temelde devlet gücünü sınırlar ve hem yasal hem de ahlakal düzenlemeleri ilgilendirir.

İnsan hakları ihlallerinin ve yoksulluğun temel sebeplerine geçmeden önce insan haklarının tarihsel gelişimine kısaca değinelim.

İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi

Tarih boyunca özgürlüklerini artırma, genişletme yönündeki sürekli mücadelelerin bir sonucu olarak, insan hakları tanımı giderek gelişmiş ve günümüzde toplumsal ve ulusal tanımlamaların ötesine geçerek evrensel bir boyut kazanmıştır. Fakat insan hakları düşüncesindeki gelişmelerin günümüze kadar gelmesi pek de kolay olamamıştır. Bu gelişme çeşitli zorluklar ve mücadeleler sonucu bugünkü seviyesine ulaşabilmiştir.

Uluslararası düzeyde insan hakları düşüncesi üç önemli aşamadan geçmiştir. Bu aşamalardan ikisi 1948 tarihli ‘İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin öncesine, üçüncü aşama ise söz konusu bildirdeden sonraya rastlamaktadır. Bu aşamalardan önce, insan hakları düşüncesi ilkçağ kültürlerinde de ortaya çıkmaktadır.

İnsan haklarına ilişkin görüşlere eski Yunan ve Roma felsefesinde de rastlanılmaktadır. Yunan sitelerinde, site vatandaşları seçme ve seçilme hakları ile yönetime katılmışlardır. Ancak kadınlar ve köleler bu haklardan yoksun bırakılmıştır. Eski Roma’daki uygulamalar da bundan farklı değildi. Her ikisinde de halk egemenliği bulunmuyordu. Bu yüzden ilkçağa ilişkin kayda değer gelişmelerden pek söz edilemez.

Ortaçağ’da az da olsa insan haklarını geliştirme çabaları sürmüştür. İnsan haklarının gelişmesi, 1215 tarihli

Magna Charta Libertatum (Büyük Hürriyet Fermanı), 1689 tarihli İngiliz Haklar Bildirisi, 1775 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve 1789 tarihli Fransız Vatanadaşlık ve İnsan Hakları Bildirgesi’nin yayınlanması ile hız kazanmıştır.

İnsan haklarının uluslararası alanda güvenceye kavuşması ise, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası örgütlerin konuya eğilmesiyle ivme kazanmıştır. İnsan haklarını uluslararası güvenceye kavuşturmaya yönelik ilk uluslararası belge 1948 tarihli ‘İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’dir. Ancak bildirinin insan haklarının güvenceye kavuşturmasında yeterince etkili olmadığını gören Avrupa Konseyi’ne ve Birleşmiş Milletlere üye devletler, insan haklarını güvence altına almaya yönelik ek sözleşmeler de oluşturmuşlardır. Bunların en önemlileri olan 1966 tarihli ‘Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi’ ile 1968 tarihli ‘Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’dir. Bu sözleşmeler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi metninde yer alan kısa ve ilkesel cümleler halinde ifade edilen hükümleri açmak ve söz konusu özgürlükleri uluslararası denetimle güvence altına almak amacıyla hazırlanıp imzalanmıştır. Bu kısa girişten sonra şimdi ana konuya geçelim.

İnsan Hakları İhlallerinin ve Yoksulluğun Temel Sebepleri

Bu yazıda, insan hakları ihlallerinin ve yoksulluğun temel sebepleri; dünya sistemi ve uygulamaları ile devletlerin içyapıları ve işleyişleri alt başlıkları altında incelenecektir.

Dünya Sistemi ve Uygulamaları

İnsan hakları ihlallerinin ve yoksulluğun temel sebepleri çoktur. İktisatçılar, sosyologlar, tarihçiler, din adamları vs. bu konuda farklı görüşler ileri sürmektedirler. Siyasetçiler de bu dönemlerde, insan hakları ihlalleri ile yoksullukla savaşmışlardır. Bu, tarih boyunca yapıla gelmiştir. Ne var ki bu çok yüzlü olgunun kaldırılması temelde bir dünya görüşüne dayanır. İşte yoksulluğu ve insan hakları ihlallerini üreten de budur. 16. ve 17. yüz yılda modern dünya görüşü inşa edilmeye başlar. Bu, bilime dayalı bir bakış açısı

sıdır. Copernicus, Kepler, Galileo, Newton gibi bilim adamları yeni bir dünya görüşü getirirler. Descartes, bunlara dayalı bir tabiat tasviri yapar. Bütün bu anlayışlar “aydınlanmayı” var eder. J. Locke, aydınlanmanın en önemli düşünürüdür. Onda esas olan bireydir. Toplumsal, bireysel davranışların bir uzantısıdır. Bütün bunlarla yapılan tabiatı okumaktır. Tabiatın dilini keşfetmektir. Bu dil niceliktir. Matematiktir, maddedir. Böylece varlık dünyayla sınırlandırılır. O zaman, başkaları bu hırsla hizmet ettikleri ölçüde dikkate alınır. Aksi halde onlar “cehennem” dir. Böylece aşkı, sevgisi, merhameti, olmayan bir insan, onun uzantısı bir toplum ve sistem var edilir. Bu bağlamda üretilen sömürüdür, başkalarını ezmedir, yok etmedir.

Böylece dünya kutsiyetini kaybeder. İnsan da tahtından indirilir. Artık yeryüzünde o Tanrı'nın temsilcisi değildir. Belki Tanrılaşma yolunda bir yaratıktır. Bugünümüzü hazırlayan işte bu anlayıştır. Böyle bir anlayışla kurulan dünyada bu gün hâkim olan güçtür, ergdir, sömürüdür ve çağı, Garaudy'nin deyimıyla “kuvvet, korku ve şiddet” karakterize etmektedir.

Bugün de bu çark kırılmış değildir. Hâlâ dünyamıza farklı biçimlerde hükmetmektedir. Eğer sömürülen ülkeden çekilmek gerekirse, bu daha kârlıysa, bu sefer bu ülkeler yıllarca süren ihtilaflara, çekişmelere, savaşlara itilir. Silah mı satılacak yahut bunların maddi ve manevi stoklarına mı el konulacak, iktisadi bir mesele mi halledilecek, bu garipler derhal kendilerini bir savaşın içinde ve bir diktatörün elinin altında bulunurlar.

Günümüzde de insanlık devasa boyutlarda bir insan hakları ihlâliyle karşı karşıyadır. Dünya nüfusunun önemli bir kısmı, bırakın insanca yaşama koşullarına sahip olmayı, en temel haklarını bile koruyamamakta. Her yıl on milyonlarca insan açlık, yoksulluk ve kötü beslenmeden mütevelli hastalıklar yüzünden yaşamını yitirmektedir. Dünya nüfusunun üçte ikisi yoksulluk sınırına dayanmış bulunmaktadır. Kitlesele imha silahları yeryüzünde yaşayan insanların onlarca katını yok edebilecek boyutlara ulaşmış; çıkan savaşlarda, şehirler topyekûn bütün canlılarla birlikte yok edilebilir hale gelmiştir.

“ Bugün “insan hakları” terimi, insanlığın belli bir gelişme çağında, teorik olarak bütün insanlara tanınması gereken ideal hakların tümünü ifade etmektedir. İnsan hakları denince, daha çok “olması gereken” ve insan hakları ile ilgili bildirilerde “ulaşılacak hedefler” başlığı altında yer alan haklar akla gelmektedir. Hâlbuki insan hakları, insanların insan olarak taşıdıkları değerlerin sömürü, baskı, kıyım ve her türlü doğal güç karşısında korunması isteğine dayanır. Bu haklar, temelde devlet gücünü sınırlar ve hem yasal hem de ahlâksal düzenlemeleri ilgilendirir. ”

Yine modern zamanlara ait bir illet olan ırkçılık, trendini günbegün artırmaya başlamış, yükselen ırkî fanatizm, kadın, çocuk ayırmaksızın kendi dışındakileri topyekûn imhaya yönelmiştir. Dünya modern devletleri, insanların cinsel yaşamı dâhil, müdahale etmediği hiçbir mahrem alan bırakmamış; eğitimden sağlığa, sosyal güvenlikle ekonomiye, yaşamın her alanında devlete bağımlı olan birey, sosyal bir kukla gibi merkezden yönetilir hale gelmiştir. Modern devlet, total yapısı gereği kendi ideolojik ve kültürel tercihlerinin dışında kalan kesimleri kamusal alandan tecride yönelmiş ve bundan dolayı da insan hakları ihlâlleri daha da sistematik bir hal almıştır.

İnsan hakları ihlâlleri ile sadece geri kalmış ülkelerin insanları karşı karşıya değildir. Aynı şekilde batılı egemen devletler de kendi toplumlarını helâke götürüyorlar. Nitekim Batı'da günbegün artan şiddet, cinsel sap-

malar, aile kurumunun çökmesi, toplumsal çözülme, uyuşturucu kullanımının ve intiharın yaygınlaşması bunun apaçık göstergesidir. Ayrıca, batılı ülkelerin uyguladığı politikaların kendilerine “terör” olarak yansımaları da çabası.

Kısacası, modern zamanlarda insan hakları düşüncesinin rahminde şekillendiği dünya görüşünün bizzat kendisi, insan hakları ihlalleri üreten bir aygıt dönüşmüştür. Daha açık söylersek, dinden ve ahlaktan yoksun olarak tasarlanan insan hak ve özgürlükleri, insanın fitratını tahribe yönelmiş, fitratı tahrip edilmiş olan insan da insan haklarını yok eden bir makine haline almıştır.

Devletlerin İç Yapıları ve İşleyişleri

Bütün insanlık tarihi boyunca en büyük problem kaynaklarından birisini ve hatta çok kere birincisini oluşturan zenginliklerin üretimi ve dağıtımını konusu, birçok yüksek insanlık ideallerinin görünürde büyük revaçlar bulduğu çağımızda daha adil çözümlere kavuş(turul)mak yerine, gitgide daha gayr-i adil biçimlere dönüşme istidadı göstermektedir. 1960'da Marshall McLuhan'ın “Understanding Media: The Extensions of Man” isimli eserinde zikrettiği “Küresel Köy” (Global Village) teriminin bütün dünya da yarattığı romantik hülya, çok geçmeden gerçek yüzünü göstererek, saldırgan küreselleşme'ye dönüşmesi sonucunda “Küresel Yağma” (Global Pillage) şekline tahvil olmuş bulunmaktadır. Nitekim birçok düşünür tarafından “Kolonializm Metamorfozu” olarak adlandırılan Küreselleşme'nin yol açmış olduğu en büyük insanlık felaketlerinden ve suçlarından birisi, sürekli olarak zenginlerin lehine ve fakirlerin aleyhine çalışan kültürel ve siyasi bir baskı mekanizmasının olmasının yanında ve ona paralel bütünleyici olarak, yoksulu daha yoksul, zengini daha zengin ve dünyanın belirli bölgelerindeki servetleri transfer eden bir prosedür geliştirmiş olmasıdır.

Bütün dünyanın karşı-karşıya bulunduğu ve bir geri kalmışlık, bir sömürgeleşme problemi olan Küresel Yoksulluk'un en temel ve belirleyici harici sebebi, Kolonializm çağından itibaren düzenli ve sistematik bir şekilde arzın geçirmekte olduğu ve Küreselleşme çağı ile birlikte de “küresel” bir mahiyet kazanan adaletsizlik sürecidir. Bu bakımdan Küreselleşme çağı, bütün

tarihi boyunca arzın tanıdığı en adaletsiz dönemlerden birini ve hatta birincisini yaşamaktadır; çünkü Küreselleşme, artık mazlumlar için hiç bu kadar daralmadığı, hiç bu kadar hicret edilecek bir yer bulunmadığı, hiçbir hürriyet alanının kalmadığı bir çağ anlamına gelmektedir. Her ne kadar adı yeni olsa da, Küreselleşme, çok da yeni ve tamamıyla orijinal, örneksiz ve modelsiz bir insanlık durumu olmayıp, Kolonializm'in II. Dünya Harbi'nden sonra ve bahusus Soğuk Savaş döneminin nihayete ermesini müteakip almış olduğu radikal şekildir.

Yukarıda iktibastan da anlaşılacağı gibi, ister açıkça ilan etsin isterse sıklıkla yapıldığı gibi tam da Batı'ya özgü ikiyüzlülükle maskelensin, Hakk'ı, Güç ile aynıleştiren, gücü olanın yettiği her şeyde hakkı da olduğuna iman eden bu zihniyetin sebep olacağı vahim sonuç, dünyanın hegemonik bir kıskaca alınmasından ve yağmalamasından başka bir şey olmayacaktır. İşte bugünkü vaziyet de bundan ibarettir.

Yine sanayi devrimi ile başlayan sürecin sonunda tabii denge alt üst olmuş, kirlenen çevre tüm canlı türlerinin yaşamını tehlikeye sokmuştur. Hiroşima'lar, Nagazaki'ler, Halepçe'ler, Çernobil'ler, yaşanmaz hale gelen denizler, çölleşen araziler, yok edilen ormanlar, alt üst olan mevsimler, kirlenen hava, delinen ozon tabakası, sakat doğan çocuklar, açlıktan ölen insanlar, ırkçılık, soykırım, şiddet, cinsel sapmalar, toplu katliamlar... Çoğu, önemli ölçüde modern dönemlerin ürünüdür. Kısacası bugün gelinen noktada insanlık top yekûn bir helak ile karşı karşıyadır. Zaten insan hakları taleplerinin bu denli artması da bunu teyit etmektedir.

İnsan hakları ihlallerinin küresel boyutlara ulaştığı ve dolayısıyla devletler ötesi bir ilgiye mahzar olduğu bir dönemde yaşıyoruz. Fiili durumun vahameti, kavramın kültürel arka plânını örtmekte/gizlemekte ve en azından sağlıklı bir vasatta tartışılmasını engellemektedir. İnsanoğlu, tarihin hiçbir döneminde bu denli yaygın ve sistematik bir hak ihlaline maruz kalmamıştır. Sadece bir yıl içerisinde 80 milyon insan açlık ve kötü beslenme yüzünden yaşamını yitiriyorsa, dünyanın üçte ikisi açlık ya da gizli açlık sorunuyla karşı karşıya ise, egemen devletler dünya nüfusunun on beş

katını, yani 70 milyar insan yok edebilecek silah sto-
kuna sahipse, bu ilacın, tedavi etmekten öte hastalığı
daha da artırdığını anlamak için çok zeki olmak ge-
rekmiyor belki; ama bunu söyleyebilmenin az da olsa
cesaret istediği ortadadır.

Çağımızda korkunç vahşet, istila, sömürü, bölüp-par-
çalama her türlü gayr-i insani uygulama en güçlü dev-
letlerce yürütülür. Savaş, onların planı, onayı ve teşvi-
kiyle icra edilir. Pazar ekonomisinin temel dinamiği
savaşa endekslenir. Barıştan dem vuran güçlü devlet-
ler, pratikte savaşı temel bir hayat prensibi olarak işle-
tirler. Başka milletlerin, halkların ezilip-yok olmaları,
sefaletleri üzerine refaha ulaştır, gelişirler.

Üçüncü dünya ülkelerinin aydınları bu gerçeği idrak
etmiş değillerdir. Bu yüzden savaş senaryoları hep
onların üzerine kurulur. Yıllar, yüzyıllar geçtikçe bun-
lardan sadece sefaletleri artar. Batılı güçlü devletlerin
sınırsız bir otorite olarak görülmeleri, biraz da bu ger-
çeğe dayanır. Sömürü, başkalarını tâbi kılma güce bağ-
lıdır. Gücün kanun ve meşruiyet tanımadan kullanı-
mına bağlıdır. Öyleyse devlet sınırsız bir şekilde güç-
lenmeli, âdetâ “Tanrılaşmalıdır”. Bu anlayış Hegel’de
en uç noktaya varır. Fert, hukuk, an’ane, akıl devlette
erir. Hegelci totalitarizm, şiddette dayalı birçok devlet
anlayışına, rejime kaynaklık eder. Komünizm, faşizm,
vs. hep temellinde Hegelci anlayışı bulur. Neticede
devlet cezalandıran, mükâfatlandıran istikamet gös-
teren, buyuran bir güç olur. Bu modernlik, anayasal
olma, kanuni olma, parlamentarizme dayanma vs. gibi
iddialarına rağmen, günümüz devlet anlayışı ve uygu-
lamaları kendisini bundan arındıramaz. Devlet bir şa-
hısla, sülaleyle, ırkla, sınıfla, vs. aynileştirilir ve alanını
sürekli genişletir. Hatta Weber’in deyimiyle şiddeti
meşrulaştırmaya kadar varır. Böylece toplumu, ferdi
ve tüm hayatı kontrol etme, yönlendirme aygıtı, gayri
insani bir işleyişe çeker. Giderek fertlerin, grupların ve
toplumların kin ve şiddetini davet eder.

Bütün bunlar kısaca özetlenecek olursak; Bu gün dün-
yamız aşağıdaki gibi pek çok kötü durumlarla karşı
karşıyadır:

- 1 milyardan fazla insan yoksulluk içinde yaşamak-
tadır.

- 20. yüzyıl içinde 100 milyondan fazla insan savaş
mağduru olmuştur.
- Dünyanın birçok yerinde açlık kronik bir hal al-
mıştır.
- İşkence çok yaygındır.
- Az gelişmiş ülkelerde 12–17 yaş grubu erkeklerin
yarısı okullaştırılmışken, bu çağ grubundaki kızlar-
nın ¼ ünden azı okullaştırılabilmektedir.
- Dünya da dört yetişkinden biri okuma yazma bil-
memektedir.
- Dünya da haktan, eşit bölüşümden, hürriyetten zi-
yade gücün hâkimiyeti ve yönlendirilmesi söz ko-
nusudur.

Sonuç

Yukarıda sözü edilen tarihsel gelişmelere, belgelere ve
etkinliklere rağmen, insan hakları alanında hâlâ ist-
tenilen seviyeye gelinememiştir. Bugün yeraltı ve yer
üstü zenginlikler uğruna (Özellikle Üçüncü Dünya
Ülkeleri’nde) yapılan savaşlar, işgaller ve kıyımlar bu
durumun en somut örnekleridir. İşin en ilginç tarafı
da; bu yapılanların güya çağdaş, gelişmiş ve ilerici ül-
keler tarafından, demokrasi, barış ve çağdaşlık adına
yapılıyor olmasıdır. Ne var ki, söz konusu ülkelerin
gerçek niyetleri ortaya çıktıkça, ne kadar vahşi, barbar,
gaddar ve insan düşmanı oldukları da gözler önüne
serilmektedir. Bütün bu yapılanlar ortada iken, gerek
dünyada gerekse ülkemizde hâlâ birtakım mihrakların
yapılanları doğru okuyamadığı ve yapılanları sadece
seyrettikleri görülmektedir.

Bu kaostan kurtulmak; dünyada cereyan eden olayla-
rın doğru okunması ve toplumun insan hakları konu-
sunda bilinçlenmesinden geçer. Toplum bilgilendir-
mek; ötekileştirmeye, işgale, sömürüye, şiddete, vahşe-
te, ırkçılığa ve fanatizme karşı ortak ve onurlu bir tavır
sergilemek, “bana dokunmayan yılan bin yaşasın” an-
layışından kesinlikle vazgeçmek gerekir.

Bugün dünyanın çeşitli ülkelerinde başkalarının ya-
şadığı acılara, açlığa, sömürüye, yoksulluğa, hak ih-
lallerine, ölümlere, soykırımlara sesimizi çıkarmazsak

TARİHSEL SÜREÇTE DEPREMİN DERİN İZLERİ VE EĞİTİME YANSIMASI

 Neslihan TUFAN
Tarihçi / Araştırmacı

Deprem; Yerkürenin sarsılması, titremesi, göçmesi, yükselmesi ve oynamasından meydana gelen, yer kabuğunun ani hareketidir. Deprem, yerküre içerisinde biriken elastik deformasyon enerjisinin plakaların (kayaçların) kırılma direncini aşması sonucunda plakaların kırılması ve bu kırılmanın meydana getirdiği dalgaların yeryüzünde oluşturduğu titreşim hareketidir.

Depremler şiddetine göre derecelendirilir. Büyük depremlerden önce oluşan küçük sarsıntılara “öncü deprem” denir. Büyük depremlerden sonra oluşan sarsıntılara “artçı deprem” denir.

İnsanoğlunun en tehlikeli düşmanı olan depremler insanların uzun zaman ilgisini üzerine çeken bir konu olmuştur. Depremle ilgilenen ilk ülke Çindir. Çinliler en basit depremleri haber veren (sismographes) aletini icat etmişlerdir. Çinlilerden sonra sismograf aleti 1841 yılında İtalya’da icat edilmiştir. Sismigrofların kağıt üzerine yazıldığı çizgilere sismogram denir.

Depremın şiddet cetveline bakıldığında;

1-) DUYULMAYAN

2-) İKİ ÇOK HAFİF

3-) ÇOK HAFİF

4-) ORTA ŞİDDETLİ

5-) ŞİDDETLİ

6-) ÇOK ŞİDDETLİ

7-) HASAR YAPICI

8-) YIKICI

9-) ÇOK YAKICI

10-) AĞIR YIKICI

11-) ÇOK AĞIR YIKICI

12-) YOK EDİCİ (bu gibi depremlere manzara değiştirme denir)

Depremın yapılar üzerinde etkilerine bakıldığında; yer sarsılmaya başladığı zaman binalar her yöne doğ-

ru dengesiz bir şekilde sallanır. Şiddetli bir deprem sırasında çöken duvarlar, çatılar ve bacalardan kopan tuğlalar beton blokları ve kırılan camlar büyük bir gürültüyle çevreye saçılır. Çelik iskeletli yapılarda deformasyona rastlanılsa da yapı çökmez. Betonarme yapılar depreme iyi dayanan yapılardır, ancak üst yapının, temelin ve zeminin yetersizliği nedeniyle önemli hasarlara uğradıkları da bir gerçektir. ( )

Deprem Nasıl Oluşur

Deprem, yer kabuğunda “ fay” adı verilen kırıklarda meydana gelir. Faylar kırılma özelliği sahip olmasından dolayı basınç (gerilme, sıkışma veya bükülme) altında kalması kırılması ile oluşur. Gerilme, levhaların kademeli hareketi sonucunda yer kabuğunun değişik noktalarında meydana gelir. Depremler, kayalık bir alanda oluşan gerilmenin ani harekete yol açacak kadar yükselmesi ile olur. Bu hareket, kayanın en zayıf noktasında kırılmasıyla yeni bir fay oluşturabilir ya da kaya var olan fay boyunca kayabilir. Bunun sonucunda gerilmenin boşalmasıyla olağanüstü büyük bir boyutta enerji açığa çıkar. Oluşan bu enerji çevredeki kaya kütlelerinde oluşturduğu titreşim depremi deprem yaratır.

Deprem sırasında yer kabuğunda esnek olmayan bölümleri kırılır ve fay oluşur. Faylar yeri kabuğu içinde yatay ve düşey yöndeki süreksizlikler olarak belirlenir. Faylar yer kabuğundaki biçim değiştirme enerjisinin artmasıyla depremin oluşumunu hazırlayan kayaçların kırılarak yer değiştirmesi ile sonuçlanan yerinden oynamalarına fayda edilmektedir. Genellikle blokları iki yana açılıp yeryüzündeki varlıkları yutan bir olgu gibi yanlış algılanmaktadır. Bu tür olaylar ancak depremlerin heyelan, kayma, çökme gibi yan etkilerden kaynaklanabilir.

Olası Bir Depremi Engellemek İçin Bir Öneri

“Fayları patlatarak boşaltmak...”

Depremi durdurmak mümkün olmasa da bazı ülkelerde denetimli deprem yaratma örnekleri görülmektedir. ABD ve Rusya’da bu konuda denemeler yapılmıştır. ABD’de kimyasal atıkları depolamak için açılan

petrol kuyularından yerin altına yağ pompalanarak, fay zonu yağlandırılmakta ve suni depremler oluşturulmaktadır.

Gözenek basıncı arttırıldığında kayaçların daha çabuk kırılmasını sağlamaktadır. Bu gerçekten yola çıkan Dokuz Eylül Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Jeofizik Bölümü Başkanı Profesör Doktor Atilla Uluğ, Marmara Denizi'nde de boşalacak enerjinin uzun yıllar bekleyerek büyük bir doğal afet yaratmadan kontrollü bir biçimde açığa çıkmasını sağlamanın mümkün olabileceğini savunuyor.

DÜNYAMIZDA DEPREMLERLE İLGİLİ YAPILAN İLK ÇALIŞMALAR

İlk kültürlerde, depremler için yapılan öngörüler diğer doğal afetler için yapılanlar ile neredeyse aynıydı ve depremleri Tanrıların öfkelenildiği zaman bunu gösterme yöntemi olarak kabul ediyorlardı. Avrupada bu düşünce 18. yüzyıla kadar bilimsel tartışmalarda yer almıştır, fakat çağdaşlaşma öncesi Çinli ve Yunan araştırmacılar yerin sarsılması ile ilgili doğal açıklamalar geliştirdiler. Yunan düşünürleri depremlerin oluşumu ile ilgili çeşitli sebep önerdiler bu düşüncelerin etkili olanı Aristoteles (M.Ö 330) in önerisiydi. Aristoteles depremleri bir " soluk alışverişi " olarak nitelendirmiş ve yer altında boşluklarda esen rüzgarlara bağlamıştır.

Hem İslam hem de Avrupa ülkelerinde Orta Çağ döneminde depremlerle ilgili olarak Aristo mantığı yaklaşımı ile ileri sürülen görüşler, ilkel teori olarak kaldı. Avrupa'nın çağdaşlaşması döneminin başlangıcında Aristo mantığının gerilemesiyle farklı fikirler ileri sürüldüyse de yazarın çoğu Avrupa Kıtasının kuzeyinde idi ve bu nedenle Yunanlıların aksine depremler hakkında çok az doğrudan bilgiliydiler.

DEPREMİN TAHMİNİ ÖNCE DEN MÜMKÜN MÜDÜR?

Depremi önceden tahmin etmenin kesin bir yöntemi henüz bulunabilmiş değildir. Tarihte ilk kez Çinliler 4 Şubat 1975'te depremi önceden tahmin etmeyi başardılar. Büyük depremlerin çoğunun öncesinde görülen kimi işaretlerin ne yazık ki deprem habercisi olduğu

ancak depremden sonra anlaşılabilir. Çünkü bunlar sadece bir deprem öncesinde meydana gelebilen olaylar değildir. Başka nedenlere de dayandırılabilirler. Bugün depremi tahmin etmenin iki bilimsel yolu vardır.

1) Belirli bir yerde meydana gelmiş depremlerin tarihleri incelenir ve o fayda stresin hangi aralıklarda biriktiği saptanmaya çalışılır.

2) Deprem tahmininin ikinci yolu; stresin bir fayda hangi hızla biriktiğini kavramaktan geçer. Yer kabuğundaki levhaların hareketi stresi kritik noktaya çıkarttığına kaya gerilmiş bir lastik bant gibi aniden kırılacak ve sonra yeni bir konuma yerleşip sessizleşecektir.

OSMANLIDAN GÜNÜMÜZE KADAR OLAN EN YIKICI DEPREMLER

Depremler geçmişten günümüze insanları en çok etkileyen afetlerin başına gelmektedir. Toplum hafızasında derin bir iz bırakmıştır. Osmanlı döneminde deprem olayını oluş anında izleyebilme yöntemi 1900'lerden sonra gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti zamanında tabii olaylarla ilgili günümüz gözlemcilerinin yaptıklarına eş değer gözlem örnekleri vardır. Bu gözlemlerle ilgili belgelerin sadece belirli bir kısmının değerlendirilmiş bulunması, ülkemizdeki tabii olaylara olaylarla ilgili temel kaynak kitaplarının olmayışı ve 1839 yılından önce Osmanlı ülkesine bu konuda araştırma yapacak yabancıların sokulmamış oluşu meseleye yaklaşımı olumsuz etkilemiştir. Osmanlı devletinin bulunduğu Coğrafi bölgeler Balkanlar, Anadolu, Kafkaslar, Ortadoğu ve Afrika topraklarıdır. Bu kadar geniş bir araziye sahip bir kara parçasında tabii olarak depremlerin çokluğu dikkatlerden kaçmaz.

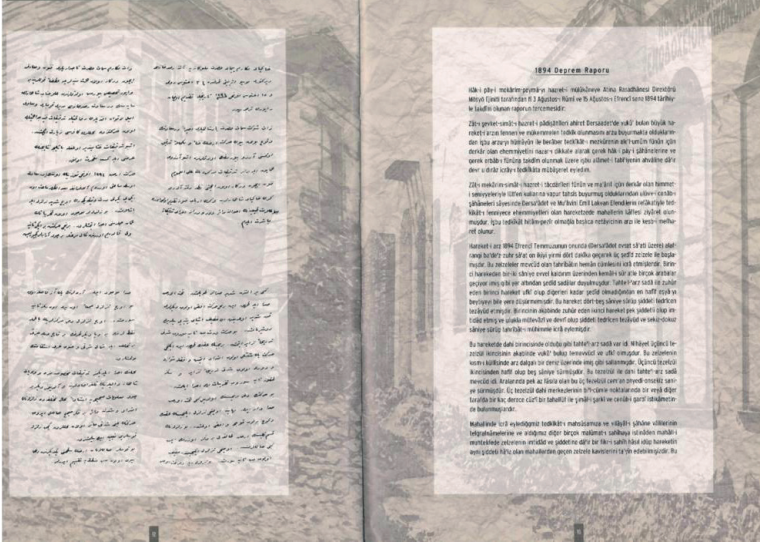
“Tarihte 1752 yılında yaşanan depremlerde insanların hafızasında yer edinmiştir. Edirne’de Yaşanan bu depremden dolayı “Zelzele-i Azime” denilmiştir. Bundan önceki 1509’daki büyük İstanbul depremine de “kıyameti suğra” denilmiştir.

Tarihte 1752 yılında yaşanan depremlerde insanların hafızasında yer edinmiştir. Edirne’de Yaşanan bu depremden dolayı “Zelzele-i Azime” denilmiştir. Bundan önceki 1509’daki büyük İstanbul depremine de “kıyameti suğra” denilmiştir. Yaşanan bu “küçük kıyamet” ile ilgili pek çok belge ve kayıt bulunmaktadır. İstanbul’un fethinden sonra olan büyük depremler II. Beyazıt Hükümdarlığı döneminde 1509 yılında sarsılan İstanbul 1556, 1766 ve 1894 deprem depremlerinde de büyük hasar görmüştür.

II. Beyazıt Kıyamet-i Suğra olarak adlandırılan depremden sonra Edirne’ye gitti. 1509 yılında II. Beyazıt tahtta iken yaşanan depreme dair arşivde fazla kayıt bulunmamaktadır. Bulunan kayıtlar da ikincil kaynaklardır. Bu depremden dolayı birçok yer hasar görüp yıkılmıştır. Bunlardan biri de Topkapı Sarayı’nda II.Beyazıt’ın yatak odasıdır. Bu depremde Osmanlı’nın genel ahşap yapılaşmasından ötürü en büyük hasarı camiler, tarihi surlar, bugünkü adıyla sur içindeki birçok yapı almıştır. İstanbul’un fethinden sonra Ayasofya Camisi’ne yapılan minare yıkılmıştır.

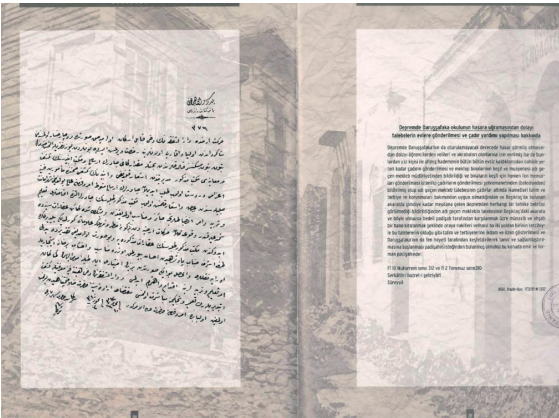
10 Temmuz 1894 depremi Ezani veya diğer ismi ile Alaturka saatle 04:37 sularında bir de öğlen vakti 12:19 sularında ve öğle ezanı esnasında muazzam bir gürültüyle deprem meydana geldi. Eginitis’in raporunda yer verdiği ve depremi yaşayanların ifadeleri doğrultusunda tasvir ettiği bu gürültü kaldırım üzerinden aynı anda birçok arabanın geçmesine benzemektedir. İngiliz sefaretinde görevli olarak bulunan George H. Clifton’un kızı Neave, deprem sırasındaki dehşet anlarını şu cümlelerle anlatır. “Tüm zamanların en şiddetli sarsıntısıyla duvarlar çatlıyor, biblolar aşağı düşüyor, tablolar çiviler sökülüyor ve her yandan canhıraş kadın

çığıllıkları yükseliyordu... deprem insanları işlerinin başında alışverişte, yolda, okulda, camide hamamda kısaca günlük hayatların içinde yakaladı bazıları deprem sırasında yere düşenin bir daha kalkamayacağına dair inanç ve sebepleri ile hemen oldukları yere çömeldi. Zelzele okul gibi kalabalık yerlerde izdihama neden oldu ve okulların boşaltılması esnasında öğrencilerin birbirlerini ezmesine neden oldu.”

“Depremler geçmişten günümüze insanları en çok etkileyen afetlerin başına gelmektedir. Toplum hafızasında derin bir iz bırakmıştır. Osmanlı döneminde deprem olayını oluş anında izleyebilme yöntemi 1900’lerden sonra gerçekleşmiştir.”

Yıldız sarayında da benzer sahneler yaşanır. Mabeyn başkâtibinde katip olan Mehmet Tevfik Bey ifadesine göre deprem önce hafif bir sarsıntı ile başlar, o sırada dairede bulunanlar bunun ara sıra meydana gelen sarsıntılardan zanneder, fakat depremin şiddeti artınca dönemin padişahı II. Abdülhamit bulunduğu zemin kattaki odadan bahçeye atlar. Deprem yangınların çıkmasına neden olur, Fatih, Hoca Hayrettin Mahallesi’nde Şekerci Handa yangın çıkar. Öte yandan Maltepe’de bulunan üç ahşap konak çıkan yangınlar yüzünden kül olur. Böylece bir yanda depremin yarattığı yıkım ve travma diğer yanda depremin sebebiyet verdiği yangınlar 1894 depremini büyük bir trajediye dönüştürmüştür.

Rasathanenin Düzenlenmesi

10 Temmuz 1894 depreminin imparatorluğun başkentinde yarattığı yıkım, İstanbul Rasathanesi'nin geliştirilmesi açısından da bir dönüm noktasıdır. Modern alet ve edevatın eksikliği anlaşıldığından vakit kaybetmeden rasathanenin ihyasına çalışıldı. Bütün depremler sonrası şehrin yeniden yapılması için imparatorluk genel seferberlik ilan etmiştir. Divan-ı hümayunda alınan kararlarda halktan ek vergi alınmasına karar verilmiştir. Hane başı 22 akçe ek vergi toplanmıştır. Yıkılan yerlerin yeniden inşası ve onarımı için Anadolu'dan ve Rumeli'den ustalar getirtilmiştir.

Deprem Öncesi Nasıl Bir Önlem Alınmalı ve Dünya Üzerindeki Örnekler

Öncelikle depreme dayanıklı yapılar inşa edip yaşam alanlarımızda depreme dayanıklı sağlam binaları tercih etmeliyiz. Alabileceğimiz en büyük önlem budur. Bir ev bir bina satın alırken özellikle zemin araştırması yapıp yapılmadığına bakılmalı zemin raporları kontrol edilmelidir. Yumuşak zemindeki binanın takviyeye ihtiyacı vardır. Zemin takviyeleri yapıldıktan sonra uygun yapı ve tasarımları deprem tehlikesini de dikkate alan yapı teknikleri ile binalar güçlendirilmeli ya da baştan inşa edilmelidir. Depreme dayanıksız yapıların mutlak suretle yıkılması ya da en iyi şekilde güçlendirilmesi gerekir. Deprem öncesinde, deprem sırasında ve deprem sonrasında olmak üzere deprem durum planı yapmalıyız. Deprem başladığında nasıl hareket edeceğimizi ve nerelerde saklanacağımızı önceden planlamalı, bulunduğumuz mekanları acil tahliye durumlarında en hızlı ve en kolay terk edecek şekilde düzenlemeli, kaçış yolu üzerinde bize engel olacak şekilde sandalye, masa, saksı, tabure gibi eşyalar bulundurulmamalı, en önemlisi dışarı çıktığımızda nerede bekleyeceğimizi ve toplanacağımızı önceden belirlemeli, yaşadığımız çevreyi depreme göre düzenlemeli, mutlaka bilinçli bir şekilde ilk yardım eğitimi gibi temel eğitimleri almamız.

DEPREMİN EĞİTİME ETKİSİ

Türkiye sıklıkla deprem yaşayan bir ülkedir. Çocuklar deprem esnasında ve sonrasında yoğun duygu deği-

şimleri yaşayabilirler. Bu duygu değişimleri çocuğu ileri yaşlarına kadar ruhsal yönden etkileyebilir. Bu durumu en aza indirebilmek için çocukların bu ortandan uzak tutularak psikolojik ve ruhsal olarak en iyi şekilde desteklenip rutin hayatlarına dönmeleri sağlanmalıdır. Deprem sonrası travma ve stres bozukluğu yaşayan çocuklar normal ortama alışma süreleri biraz zaman alabilir. Deprem sonrası travma, öfkeyi dışavurma, okula gitme isteği olmaması, dikkat dağınıklığı gibi durumlar yaşanabilir. Eğer ki çocukların yüz yüze eğitim alması gerekiyorsa veliler tarafından çocukların deprem kaygılarını gidermek için okulun güvenilir ve sağlam bir yer olduğunun hissettirilmesiyle destek olunabilir. Deprem olduğu bölgelerde çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını doğrudan etkilenmektedir. Deprem içeriklerine erişim sınırlandırılarak çocukların bu psikolojiden çıkmalarına yardımcı olunmalıdır. Bireylerin deprem öncesi ve deprem anı ve sonrasında nasıl davrandıklarına odaklanıp gerekli araştırmalar yapılarak bu afetin sonuçlarının öğretmen ve öğrencilere nasıl yansıdığına yakından bakılmalıdır. Eğitim sırasında zaman zaman depremi konuşmak sağlıklı bir süreçtir. Çocuklar deprem hakkında konuşmak istediğinde konu değiştirilmemeli ve öğrencinin depremi anlamlandırmasına destek olunmalıdır.

Deprem Sonrası Okula Dönüş Zorluk ve Aşma Yolları

Deprem sonrası, öncelikli olarak öğrencilerin sağlıklı olmasını sağlayacak önlemlerin alınması sınıf ortamlarının hasar durumunu belirleyip gerekli önlemler alındıktan sonra uygun ortamda eğitim öğretime devam edilmelidir. Okul çalışanları, öğrenciler ve veliler için ilk yardım eğitimlerinin düzenlenmesi ve bunun eğitimi okul öncesinden Yüksek Öğretime kadar devam ettirilmelidir. Hatta yaşam boyu deprem bilinci ile yaşamak eğitim ve öğretim faaliyetlerinin deprem odaklı planlanması ve sürdürülmesiyle doğrudan ilişkilidir.

Deprem hayatın tüm yönünü etkilediği gibi eğitimi de etkilemiştir. Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen eğitime devam etme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Türki-

ye'de 2023 Kahramanmaraş depreminin ardından tüm her şey olumsuz etkilendiği gibi eğitim öğretimi de olumsuz yönde etkilemiştir. 6 Şubat 2023 depreminin ardından 2022 - 2023 bahar yarıyılında uzaktan eğitim kararı alınması birçok öğrenci ve ailenin tepkisine neden olmuştur, fakat acil durumda kesintisiz eğitim sağlayan acil durum, uzaktan eğitimin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır; ancak konunun geliştirilmesi, sadece acil durum olarak görülmemesi, eğitim sisteminin kritik unsuru olan uzaktan eğitimdeki ön yargı ve hataların değerlendirilmesi ve yaygınlaşan çevrimiçi öğrenmede başarılı uygulamalar için gerekli olan faktörleri ele almak gerekir. Deprem sonrası dönemde uzaktan eğitime ilişkin geçmişte yapılan ön yargıların ve yapılan hataların aşılması için somut adımlar atılmasını ve eğitim sisteminin öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda yeniden değerlendirmesini önermektedir. Amaç eğitimde sürdürülebilirlik ve afet durumunda eğitimin önemi ve eğitimin devamının önemi esastır.

Yaşanan felaketin ardından, ülkemizde uzaktan eğitim konusu tekrar gündeme gelmiştir. Depremi ardından birçok insan evinden işinden eğitimden olmuştur. İnsanların barınmalarını sağlamaları için çadır ve konteyner kentler kurulmuştur, fakat bu ortamlarda eğitim her ne kadar zor olsa da devam ettirilmeye çalışılmıştır. Mekânsal çözüm sağlanınca öğrencilerin eğitim hayatlarını hızlı bir şekilde devam ettirebilmeleri için en etkin yöntem uzaktan eğitim seçeneği kaçınılmaz hale gelmiştir. Tabi ki uzaktan eğitime kesintisiz ulaşabilmek için bir takım koşullara ihtiyaç vardı. Bunlar;

- 1) Altyapı
- 2) Sistem
- 3) İşleyiş
- 4) Müfredat
- 5) Öğretim elemanları
- 6) Materyal
- 7) Öğrenci

Türkiye'de çevrimiçi öğrenme uygulamalarının hızla artması bazı kurumların yanlış ve bilinçsiz uygulama-

lar yapmasına neden olmuştur. Çevrimiçi öğrenme uygulamalarında doğru yöntemlerin kullanılması çevrimiçi öğrenmeden maksimum fayda sağlamak için önemlidir. Öğretim elemanlarının çevrimiçi öğrenme süreci için yeterli bir eğitim almaları gerekmektedir. Derslerin içeriği doğru bir şekilde hazırlanmalı, öğrencilerin öğrenme ihtiyaçları karşılanmalı ve öğrencilerin çevrimiçi derslerden yeterince faydalanmaları sağlanmalıdır. Öğrencilerin dikkatini çekmek için farklı öğretim yöntemleri kullanılmalıdır.

Deprem sonrası dönemde çevrimiçi yöntemi öğrencilerin eğitim süreçlerine kesintisiz devam etmeleri için önemli bir araçtır.

DEPREM SONRASI OKUL EĞİTİMİNDE ÇEVİRİMİÇİ YÖNTEME YURT DIŞINDAN ÖRNEKLER

Japonya, deprem riskinin en yüksek olduğu ülkelerden biridir. Japon hükümeti deprem ve doğal afetlerin yol açtığı tahribatın en aza indirilebilmesi için sıkı bir hazırlık süreci yürütmektedir. Japon hükümeti deprem nedeniyle uzaktan eğitim yöntemine başvurmuştur. Bu sebeple eğitimde aksaklığın en aza indirilmesini sağlamaktadır. ABD'de deprem riski yüksek olan bir ülkedir. Ülkede doğal afetlere karşı hazırlıklı olmak için uzaktan eğitim yöntemlerine başvurulmuştur. Deprem riskinin en yüksek olduğu Kaliforniya eyaletinde uzaktan eğitim yaygın olarak görülmektedir. Bununla birlikte ABD'de deprem sonrası uzaktan eğitim uygulamalarında bazı zorluklar yaşanmıştır. Özellikle çevrimiçi öğrenmede teknik sorunlar öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle olan etkileşiminin azalması gibi sorunlar ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak; deprem sonrası dönemde çevrimiçi öğrenme ile ilgili ön yargıların ve geçmişte yapılan hataların üstesinden gelmek için somut adımlar atılmalıdır. Eğitim sisteminin sürdürülebilirliği önemli olup çevrimiçi öğrenmede öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarına uygun şekilde hızlı ve etkin bir şekilde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Etkili çevrimiçi öğrenme sağlamak için yenilikçi öğretim yöntemlerinin benimsenmesi ve e-öğrenme ve mobil öğrenme gibi teknolojik gelişmelerden yararlanılması esastır. Depremden sonra uzaktan eğitimin önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı deprem bilgisi / 1999 Tuğgeneral Halil Şimşek sayfa: (9-29)

Boyut Bilim Kitapları sayfa:132

(Deprem Bilimi) BÜYÜKSARAÇ Aydın, SAYIL Nilgün, BEKTAŞ Özcan, Özgenç AKIN basım yılı 2018 (97-102)

www.deprem.gov.tr

Boyut Bilim Kitapları Basım Yılı 2000 sayfa:33

(DEPREM BİLİMİ) BÜYÜKSARAÇ Aydın, SAYIL Nilgün, BEKTAŞ Özcan, ALUN Özgenç, Basım Yılı (2018) sayfa: (97-98)

Boyut Bilim Kitapları Yeryüzü ve Deprem sayfa: 44 Bsm. 200

Osmanlı Tarihinde Tabii Afetler sayfa: 29

Millet gazetesi 2011 basım

ÖZKILIÇ KÜÇÜKALIOĞLU Sema, 1894 Depremi ve İstanbul, Türkiye İş Bankası/2015 sayfa:17

ÖZKILIÇ KÜÇÜKALIOĞLU Sema, 1894 Depremi ve İstanbul, Türkiye İş Bankası/2015 sayfa: 120

(egitim.com)

YALMAN Neslihan, YALMAN Yıldray, Atlas dergisi 5 (17) (140-145)

Üniversite Araştırma dergisi 2023, Cilt 6, sayı 2, sayfa 125-136
Araştırma Makaleleri, YAMAMOTO TELLİ Gonca, ALTUN Deniz

Telli / Altun 2021 Suzan Dabner Ayebi - Arthur 2020

YAMAMOTO TELLİ Gonca, ALTUN Deniz, Türkiye Deprem Sonrası Çevrimiçi Öğrenmenin Vazgeçilmezliği, Araştırma Makalesi 2023

6 ŞUBAT DEPREMLERİNİN EĞİTİME ETKİSİ

Sümeyye Ayyüce ŞAHİN DEMİR
Übeyit Berk DEMİR

Türkiye 6 Şubat 2023 tarihinde etkisinin çok ağır olduğu Kahramanmaraş merkezli iki adet deprem yaşamıştır. İlki 7,7'lik olan ve 4.17'de meydana gelen depremin ardından aynı gün saat 1.24'te 7,6'lık ikinci bir deprem meydana gelmiştir. Öncelikli olarak deprem neticesinde 10 ilin etkilendiği belirtilse de sonrasında İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada 11 il üzerinden depremin etkilendiği alan "afet bölgesi" olarak ilan edilmiştir (TRT, 2023).

Yaşanılan afetlerin ardından pek çok alan olumsuz etkilenmektedir. Bu durumda yaşanan afetin boyutu, etki alanı ve büyüklüğüne göre pek çok sektör sekteye uğramakta ya da durma noktasına gelmektedir. Türkiye'de yaşanan bu büyük depremlerin ardından önce Türkiye'de eğitim bir süre sekteye uğramış ardından "afet bölgesi" üzerinden eğitim süreçlerine ara verilmiştir. Depremin boyutu itibarıyla özellikle okul binalarının etkilenmiş, öğretmen ve öğrencilerin yerinden

“ Afet dönemlerinde eğitime devam edilmesi konusunda uluslararası kuruluşların önemli çalışmaları bulunmaktadır (INEE, 2012; UNESCO, 2003, UNDRR, 2020). UNESCO, Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE), United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR), Theirworld gibi uluslararası kuruluşlar sel, deprem, savaş, göç gibi afetler sonrasında çocukların eğitimlerine hızlı bir biçimde dönülmesi gerektiğini ifade etmektedir. ”

edilmesi nedeniyle eğitim faaliyetleri sekteye uğrayabilmekte ya da durmaktadır (Ünsal ve Koyuncu, 2023).

Milli Eğitim Bakanlığı bu süreçte ilk andan itibaren açıklamalar yaparak eğitim öğretim süreçlerine dair açıklamalarda bulunmuştur. 6 Şubat tarihinde Bakanlık tarafından yapılan ilk açıklamada depremin en çok etkilediği Kahramanmaraş, Hatay ve Adıyaman illerinde iki hafta, Diyarbakır, Kilis, Adana Şanlıurfa, Gaziantep ve Osmaniye illerinde eğitim öğretime bir hafta ara verildiği açıklanmıştır (MEB, 2023a). Ardından 7 Şubat 2023 tarihinde depremin etki alanının daha büyük olması ve temel yaşam koşullarının da sekteye uğraması sebebiyle eğitim öğretim faaliyetlerine tüm Türkiye genelinde bir hafta afet bölgesinde ise iki hafta ara verildiği açıklanmıştır (MEB, 2023b). Sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı eğitim öğretim faaliyetleri-

ne ilişkin özellikle afet bölgesini kapsayan bir eğitim planı oluşturmuştur. Bu plan dahilinde eğitim faaliyetlerinin üç şekilde değerlendirildiği ifade edilmiştir. Birinci kategori altında depremin etkisinin diğer illere göre en az hissedildiği ve etki alanının da daha az olduğu Kilis, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde eğitim öğretime 1 Mart tarihinde başlanacağı, ikinci kategoride bulunan ve depremden etkisinin birinci kategoride bulunan illere göre nispeten daha fazla olduğu iller olan Adana, Osmaniye ve Gaziantep'te eğitim öğretim faaliyetlerine 13 Mart itibarıyla başlanacağı, üçüncü ve son kategoride ise depremin etkilerinin en ağır bir şekilde hissedildiği Adıyaman, Hatay ve Malatya'da ise kademeli bir biçimde eğitim öğretim faaliyetlerine başlanacağı ifade edildi (MEB, 2023c).

Yükseköğretim alanına bakıldığında da ilk günden itibaren eğitim öğretim faaliyetlerine yönelik açıklamalar yapılmıştır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) depremin ilk günü depremden etkilenen on ilde bir sonraki açıklamaya kadar eğitime ara verildiğini belirtmişlerdir (YÖK, 2023). Sonrasında ise 2022/23 bahar döneminde bu iller eğitim faaliyetlerine ara vermişlerdir.

Depremin etki alanının büyük olması nedeniyle eğitim faaliyetleri deprem bölgesinde bazı illerde sekteye uğramış bazı illerde ise durma noktasına gelmiştir. Depremin okullarda etki alanına bakıldığında afet bölgesinde bulunan MEB'e bağlı 20 bin 340 eğitim binasından 8 bin 162'si incelendiğinde 72 binanın yıkıldığı 504 binanın da ağır hasarlı olduğu görülmektedir. Ayrıca üniversite binalarına bakıldığında da Adıyaman ve Malatya'da yıkılmış üniversite binalarının olduğu görülmektedir (TCSBB, 2023).

Afet dönemlerinde eğitime devam edilmesi konusunda uluslararası kuruluşların önemli çalışmaları bulunmaktadır (INEE, 2012; UNESCO, 2003, UNDRR, 2020). UNESCO, Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE), United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR), Theirworld gibi uluslararası kuruluşlar sel, deprem, savaş, göç gibi afetler sonrasında çocukların eğitimlerine hızlı bir biçimde dönülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Afetler

dünyada ciddi boyutta artmakta ve her yıl yaklaşık 75 milyon öğrenci afetlerden etkilenerek okullardan uzak kalmaktadır (TheirWorld, 2018). Bu kadar fazla çocuğun eğitim hayatından uzak kalması beraberinde ciddi riskleri de getirmektedir. Eğitimden uzak kalmamak, ve hızlı bir biçimde eğitim faaliyetlerine dönüşmesinin önemli boyutları da vardır. İlk olarak öğrenciler gündelik rutinlerine devam ettikleri ve okul ortamının sosyalleştirme özelliğinden faydalandıkları için afet tehlikesi yaşadıklarında psikososyal açıdan yaşadıkları travmatik etkilerin daha da azalttığı görülmektedir (UNDRR, 2020). Ayrıca öğrenciler okuldaki eğitim öğretim faaliyetlerinden de uzak kalmaktadırlar. 2020 yılında tüm Dünyada yaşanan koronavirüs salgını sonrası okuldaki uzak kalan öğrencilere bakıldığında en önemli hususun yaşadıkları öğrenme kayıpları olduğu görülmektedir (Reimers ve Schleicher, 2020). Dahası öğrencilerin koronavirüs sürecinde yaşadıkları problemler, travmatik durumlar ve okuldaki uzak kaldıkları için sosyalleşme sürecinde eksik kalmaları öğrenciler açısından öğrenme kayıplarını artırmaktadır (Çelik, 2020; Şahin, 2020; Çelik

ve Şahin 2020; Eğitim-Bir-Sen, 2020). Bu nedenle acil durumlarda okuldaki uzak kalmanın öğrencilere öğrenme kayıpları açısından da ciddi etkileri bulunmaktadır. Ayrıca eğitim faaliyetlerine devam etmek ve öğrencilerin eğitim süreçlerinden uzak kalmamasını sağlamak uzun vadede ülkelerin ekonomik kalkınmaları ve gelişmişlik süreçleri için olumlu bir nokta olarak görülmektedir (UNDRR, 2020).

Afet süreçlerinde eğitim süreçlerinden uzak kalmanın çeşitli etkileri bulunmaktadır. Doğal afetlerin hem öğrenciler hem de öğretmenler düzeyinde çeşitli etkileri ve riskleri bulunmaktadır. Öğrenciler için afet döneminde en ciddi risk öğrencilerin yaşamış oldukları travmatik durumlardır. Doğal afetlerden sonra pek çok öğrenci üzerinde psikolojik problemler olduğu ve travmatik etkilerin devam edildiği görülmektedir (Keskinen-Rosenqvist ve ark. 2011). Örneğin 2009 yılında İtalya'da meydana gelen L'Aquila depreminin ardından kişiler üzerinden sağlık durumlarının takip edilmesi üzerine yapılan bir çalışmada önemli psikolojik sorunların olduğu ve bir süre devam ettiği görülmektedir (Di Castelnuovo ve ark. 2013). Diğer bir

boyut ise yaşanan öğrenme kayıpları sonrası akademik başarının da olumsuz bir biçimde etkilenmesidir. Doğal afetlerin eğitim üzerindeki çalışmalarına ve spesifik olarak akademik başarıya etkisine odaklanılan çalışmalarda öğrencilerin akademik başarısına doğal afetlerin okuldan kopuşların yaşandığı takdirde olumsuz etkileri olduğu görülmektedir (Alderman, Hoddinott ve Kinsey 2006). Dahası öğrencilere yönelik risklere ve olumsuz durumlara bakıldığında öğrencilerin önemli ölçüde yoksulluk ile karşı karşıya kaldıkları ve bunun sonucunda okul terki riski olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir (UNESCO, 2003). Eğitime erişim probleminin aylarca hatta yıllarca devam etmesi çocukları eğitim haklarından mahrum bırakmakta dolayısıyla çocukların savunmasız ya da risk altında olmasına neden olmaktadır (Moriarty, 2018).

Afet süreçlerinin öğretmenler üzerine de etkileri bulunmaktadır. Öğretmenler de yaşanan doğal afetlerin yıkıcı etkisi sonucunda psikososyal açıdan olumsuz deneyimler yaşamaktadırlar. Örneğin 1999 yılında Türkiye’de gerçekleşen depremde okul müdürleri üzerinde yapılan görüşmelerde okul müdürleri şok, kaygı, panik, stres, aşırı teyakkuz, travma sonrası stres ve depresyon yaşadıklarını belirtmişlerdir (Akbaba-Altun 2005). Dahası öğretmenlerin yaşadıkları psikososyal olumsuz süreçlere destek verilmediği takdirde duygusal tükenmişlik yaşadıkları ve mesleklerine devam etmede zorluk yaşadıkları belirtilmektedir (O’Toole ve Friesen 2016). Daha açık bir ifade ile öğretmenlerin de duygusal ve fiziksel açıdan sağlık yönünden yaşadıkları problemlere yönelik çalışmalar yapılmadığında, öğretmenler üzerinde olan duygusal tükenmişlik sonucunda öğretmenlerin okula ve mesleğe devam etmeyi isteme hususunda sorun yaşadıkları ve mesleği bırakma eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu durumda yaşanan afetlerin eğitim öğretim faaliyetleri açısından oluşturulduğu bir etkidir.

SONUÇ

Doğal afetler yaşamın pek çok alanında çeşitli etkiler oluşturmaktadır. Temel yaşam ihtiyaçları sağlandıktan sonra uluslararası kuruluşlar çok hızlı bir biçimde eğitim öğretim faaliyetlerine dönülmesi gerekti-

ğini belirtmektedirler (INEE, 2012; UNESCO, 2003, UNDRR, 2021). Böylece eğitimin bireyler ve toplumsal düzeyde etkilerinin hafifletilmesi ve özellikle öğrenciler açısından olumsuz deneyimlerin azaltılması hedeflenmektedir. “Acil Durumlarda Eğitim” çeşitli aşamalar sağlandıktan sonra uygulanmalıdır (INEE, 2012). Özellikle Dünyada doğal afetlerin artması ve öğrencilerin uzun süreli okullardan uzak kalması nedeniyle acil durumlarda eğitim kavramı da literatürde sık sık kullanılan bir ifade olmaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları psikososyal açıdan travmatik deneyimlerin azaltılması, okul terki riskinin azaltılması, öğrencilerin akademik başarılarının düşmemesi için sel, savaş, pandemi, göç, deprem, kasırga gibi afetlerden sonra eğitime hızlı bir biçimde dönülmelidir. Buna ilaveten öğretmenler de eğitim alanında en önemli aktörlerdendir. Öğretmenlerin de bu süreçte yaşadıkları deneyimler tükenmişliklerine ve mesleklerine devam etme noktasında problemlere yol açmaktadır (O’Toole ve Friesen 2016). Bu nedenle öğretmenler açısından da öğretmenlere yönelik destek mekanizmaları kurularak eğitim öğretim faaliyetleri devam ettirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Alderman, H., J. Hoddinott, and B. Kinsey. (2006). Long term consequences of early childhood malnutrition. *Oxford Economic Papers* 58 (3): 450–474. doi: 10.1093/oepl/gpl008
- Akbaba-Altun, S. (2005). Turkish school principals' earthquake experiences and reactions. *International Journal of Educational Management*, 19(4), 307–317.
- Çelik, Z. (2020, Ağustos). *Covid-19 salgınının gölgesinde eğitim: Riskler ve öneriler*. (Odak Analiz No. 5). Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi
- Çelik Z. ve Şahin, S.A. (2020). *Pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde eğitimsel eşitsizliklerin yeniden üretimi*. Fatih Kaleci ve Emrah Başaran (Ed.), *Pandemi sürecinde sosyoekonomik değişim ve dönüşümler: Fırsatlar, tehditler ve öneriler* (587-623ss). Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınevi.
- Di Castelnuovo, A., Di Pietro, N., Di Tomo, P., Di Silvestre, S., Pipino, C., Nenna, G., ... & Pandolfi, A. (2013). Metabolic syndrome in survivors from the 2009 earthquake in Italy. *Nutrition, Metabolism and Cardiovascular Diseases*, 23(1), e5-e8.
- Eğitim-Bir-Sen. (2020). *Pandemi sürecinde okul-ları güvenle açmak: Öğretmen ve veli araştır-ması*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- INEE. (2012). Eğitimde asgari standartlar: Hazırlık, müdahale, toparlanma. INEE.
- Keskinen-Rosenqvist, R., Michelsen, H., Shculhan, A., ve Wahlström, L. (2011). Physical symptoms 14 months after a natural disaster in individuals with or without injury are associated with different types of exposure. *Journal of Psychosomatic Research* Sep;71(3):180-7. doi: 10.1016/j.jpsychores.2011.01.015.
- MEB. (2023a). Bakan özer, depremden etkilenen 10 ildeki okullara ilişkin bilgi verdi. MEB. <https://www.meb.gov.tr/bakan-ozet-depremden-etkilenen-10-ildeki-okullara-iliskin-bilgi-verdi/haber/28943/tr3>
- MEB. (2023b). Tüm türkiyede eğitim öğretime 13 şubat'a kadar ara verildi. MEB. <https://www.meb.gov.tr/tum-turkiyede-egitim-ogretime-13-subata-kadar-ara-verildi/haber/28950/tr>
- MEB. (2023c). Depremden en çok etkilenen 4 ilde eğitim öğretime kademeli olarak başlanacak. MEB. <https://www.meb.gov.tr/depremden-en-cok-etkilenen-4-ilde-egitim-ogretime-kademeli-olarak-baslanacak/haber/29406/tr>
- Moriarty, K. (2018). *Safe Schools: the Hidden Crisis. A framework for Action to deliver Safe, Non-Violent, Inclusive and Effective Learning Environments*. Theirworld. <https://theirworld.org/resources/safe-schools-the-hidden-crisis/>
- O'Toole, V. M., & Friesen, M. D. (2016). Teachers as first responders in tragedy: The role of emotion in teacher adjustment eighteen months post-earthquake. *Teaching and Teacher Education*, 59, 57–67. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.05.012>
- Reimers, F. M. ve Schleicher, A. (2020). *A fra-mework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020*. OECD.
- Their World. (2018) *Safe schools: The hidden crisis*. Their World.
- TRT. (2023). Elazığ, 11'inci il olarak afet bölgesi olarak değerlendirilecek. TRT. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/elazig-11inci-il-olarak-afet-bolgesi-olarak-degerlendirilecek-746577.html3>
- TCSBB (2023). *Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu*. Türkiye Cumhuriyeti Strateji Bütçe Başkanlığı.
- UNESCO. (2003). *Education in situations of emergency, crisis and reconstruction: UNESCO strategy; working paper*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000132305>
- UNDRR. (2020). *The human cost of disasters: an overview of the last 20 years (2000-2019)*. United Nations Office for Disaster Risk Reduction.
- Uysal-Ünsal, Emel ve Koyuncu, F. (2023). *Afet sonrası okul ve eğitim*. Sağlık ve Eğitim Vakfı.
- YÖK. (2023). Basın açıklaması. YÖK. <https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/BasinAciklamasi/2023/kahramanmaras-depremine-iliskin-basin-aciklamasi.pdf>

MEHMET AKİF İNAN'IN NAATI: OLAĞANÜSTÜLER

 Hıdır YILDIRIM
Mehmet Akif İnan Vakfı Başkanı

Mehmet Akif İnan, dünyevi pek çok güzel vasfının yanında hem dünyevi hem de uhrevi hayata müteallik güzel bir vasfın da sahibidir: O, güzel bir mü'mindir. Mehmet Akif İnan, hayatını ilk gençlik çağlarından itibaren bir mü'min şuuruyla, yalpalamadan yaşamış, ilişkilerini, bulunuşluklarını ona göre geliştirmiş, hayatı boyunca, iman sahibi olmayı imkan sahibi olmaya tercih etmiş, dünyevi mevki, makam ve zenginlik peşine düşmemiş, ardında da hayırla anılan bir addan başka dünyevi bir varlık bırakmadan "Bitirip şu kuru kara ekmeği / Göç etsem diyorum yâr ellerine" dizelerinde dile getirdiği özlemine kavuşmuş bir medeniyet öncüsüdür.

Mehmet Akif İnan, İslam kültür ve medeniyetiyle hem aile hem de çevre itibarıyla çok küçük yaşlarda karşılaşmıştır. Ailesi İslam kültürünün teneffüs edildiği bir aile, dünyaya geldiği Şanlıurfa, sokaklarında, caddelerinde İslam kültürünün görünür olduğu bir şehirdir. İnan, bu kültürle yoğrularak yetişmiş, hayatını ve sanatını da bu kültür üzerine inşa etmiştir.

Mehmet Akif İnan, 20'li yaşlarının başında üniversite öğrenimi için Ankara'ya gelmiş, burada cemiyetle karşılaşmış, İslam kültür ve medeniyetinin cemiyet şeklinde savunulduğu yapıların içerisinde yer almış, mücadelenin en zorlu sürecinde, tam merkezinde yer

olarak gençliğinin hızlı çağlarında enerjisini dergicilik, yayıncılık, cemiyet yöneticiliği, öğretmenlik gibi meşgalelerle toplumun hizmetine sarf etmiştir.

Mehmet Akif İnan, 40 yaşında hayatını bütünüyle etkileyen bir sürece girmiştir. 40 yaş, İslam kültüründe önem atfedilen bir yaştır. Ayette geçen "Nihayet çocuk olgunluğuna ulaşır kırk yaşına girince.." ibaresi 40 yaşın bir dönüşüm zamanı olduğuna işaret etmektedir. Mehmet Akif İnan için de 40 yaş, tasavvufi bir ilginin oluştuğu, bu ilginin bağlılığa dönüştüğü, bu bağlılığın hayatında bir durulma, yavaşlama, sorgulama, içe dönüş olarak değişime yol açtığı, sanatında ise tıpkı divan şiirinde olduğu gibi tasavvufi bir bakışla yorumlanması gereken bir muhtevaya yöneldiği dönemin başlangıcı olmuştur.

Mehmet Akif İnan'ın hayatının ve sanatının olgunluğa eriştiği son döneminde ise, yeniden bir dışa dönük uğraşı içerisinde bulunduğu, manevi yönelişi ile eriştiği kemalin sendika önderi vasfıyla cemiyete tesir etme veçhesine büründüğü görülmektedir. İnan, son sekiz yılında, sendikayı insana dokunmanın bir imkanı olarak görmüş, medeniyetimize hizmet etmenin bir vasıtasının neşv ü nema buluşuna, durulmuş, süzölmüş, kamil bir münevver olarak öncülük etmiştir.

Mehmet Akif İnan'da Peygamber Sevgisi

Mehmet Akif İnan bir ehl-i sünnet Müslümanıdır. İslam'ı Hz. Peygamber'in anlattığı gibi anlar, yaşadığı gibi yaşamaya gayret eder, anlattığı gibi anlatır. Mehmet Akif İnan, Hz. Peygamber'i her eylemde örnek ve önder olarak görür. İnan, "İnsana, insanlığa örnek ve önder. Onun yaşadığı gibi, onun buyurduğu gibi yaşamaktır Müslümanın işi." der. Ona göre, "Peygamberimizin hayatı, Allah'ın hükümlerinin, bir mekân ve zaman içinde topluma nakşedilmesinin, yani İslâm cemiyetini kurmanın örneğidir. Her Müslüman da sürekli olarak Peygamber'in davranışlarını Peygamber'e göre düzenlemenin işçisidir. (...) Kur'an bir yasadır, temel yasa, onun uygulanması ve yorumu ise

“İnan, son sekiz yılında, sendikayı insana dokunmanın bir imkanı olarak görmüş, medeniyetimize hizmet etmenin bir vasıtasının neşv ü nema buluşuna, durulmuş, süzölmüş, kamil bir münevver olarak öncülük etmiştir.”

M. AKİF İNAN

OLAĞANÜSTÜLER

Gelip düste onu mustuladılar
En ulu insana yüküsin diye
Yıkılan burçların sönen atesin
Kuruyan save'nin haberci dili
Yıldızlar billurdan avize gibi
Bir ev nur merkezi geldiğin gece
Vakti yenileyen sen ey hoş geldin
İbrahim duası İsa müjdesi
Başında bir gölge altın çocuğun
Onu korumaman dipsiz imgesi
Alımp oyundan nurdan neşterle
Ayıklar içini bir melek doktor
Sütanne evine dolan bereket
Seven bir çehreye güllüğüdür
Anaya babaya yük olmamanın
Anıtını diktin ey büyük yetim
Çorak vadiler doyar yağmura
Elinden tutulup yalvarılınca
Bir emin çobanlık dağda ve çölde
Devlet yönetimi hazırlığıdır
En büyük kadının seçtiği olmak
En büyük erliğin hediyesidir
Çöller bir hayattır mağara fikir
Rüyalar gerçeğin kesin haberi
İnsanlar çevrende bir renkli fanus
Yansır bitmeyen ışınlarını
En yırtıcı insan en adil olur
Ellerin boş dönmez dilediğinden
Köleler beylerle eşitlenmiştir
Bağlılık yığıtlık aşk yarışında
Dost olmayanlara salar korkuyu
Başında aslanlar ejderler bekçi
Bir çul parçasıyla kestini kavgayı
Oturtun yerine en kutsal taşı
Çağrıya uyarak yarar da yeri
Yürür gelir ağaç işaretinle
Senden güçlüsünü görmedi evren
Yenersin ard arda dev pehlivanı
Yoluna dikenler döken ellerin
Gün gelir görülür hep kurduğuşu
Çölleri bir yel gibi aşan süvari
Atının ayağı gömülür kuma
Ardından düşmanca iz sürenlere
Örümcek ve kuşlar örür engeli
Çağlardan çağlara yürüyen sırı
Fısladın mağra arkadaşına
Güneş geri gelir battığı yerden
Vaktinde yönelsin dost hakka diye
Felekler seninçin var oldu yine
Geceler boyunca alın yeredir
Ay iki bölünür gelir önünde
Onaylar sesiyle ululuğunu
Bir anda çıktığın sonsuz yolculuk
Hayalin meleğin yandığı nokta
Çeşme parmağından içer suyunu
Ölümsüz çağrının savaşçıları
Elin erişince kısıt koyundan
Kaseler dolusu sütler süzülür
Ülkeler kapısı bir bir açılır
Kazmalar inince kaya üstüne
Gözlerin uyur da kalbin uyumaz
Sevgili gönlünden çıkmıyor diye.

Peygamberimizin söz ve davranışlarında, yani sünnetinde tezahür etmiştir. Peygamber'in sünneti, Allah'ın verdiği ilme dayanılarak, bu yasayı açan, yorumlayan ve uygulamadaki problemlere çözümler getiren temel ve model örnek ve yasalar topluluğudur. Beliren bir olayı çözümlmek için inmiş birçok ayet, yani temel yasa hükmü olmakla birlikte, Kur'an daha çok genel hükümler topluluğudur ve onu yorum ve çözümde ilk ve asıl kaynak hadislerdir."

Mehmet Akif İnan, "Önderi, peygamberdir her alanda Müslümanın. Peygamber'in de görevi "tebliğ"dir. İnancının yayılması yolunda yürüyecektir Müslüman." diyerek bütün Müslümanların Hz. Peygamber'in tebliğ metoduna bağlı kalmak yükü altında olduklarını ifade eder. Mehmet Akif İnan'ın yazılarında en çok kullandığı kelimelerden birisidir "tebliğ". O inandığı gibi yaşayan, yaşadığı gibi inanan bir Müslüman'dır. Tebliğin özünü de "Bir Müslüman için en iyi tebliğ, inancını yaşamasıdır" şeklinde dile getirir. "Yaşamaktır tamamlayan tebliği." der. İnan'a göre, sözü olan, davası olan, taşıdığı gerçeğe inanan ve güvenen adamın yöntemi, yani tebliğ usulü için örnek ise Peygamberdir. Mehmet Akif İnan'ın cemiyetçi olarak temayüz edişinin gayesini ve cemiyetçi davranışlarının kaynağını da bu vazifede örnek ve önder kabul ettiği Hz. Peygamber'in davranışlarında aramak gerekir.

Mehmet Akif İnan, Peygamber sevgisinin ölçüsünü ise bir yazısında şöyle dile getirir: "Her şeyin sınırı çizilmiştir bizim inancımızda. Sahabe sevgisi, Peygamber sevgisinin, o da Allah sevgisinin sınırını aşamaz."

Olağanüstüler

Mehmet Akif İnan'ın Hz. Peygamber sevgisini bir naat formunda dile getirdiği şiirinin adı "Olağanüstüler"dir. Olağanüstüler, Mehmet Akif İnan'ın en uzun şiiridir. Toplam 31 beyittir. Mehmet Akif İnan'ın sağlığında yayımlanan iki şiir kitabı olan Hicret ve Tenha Sözler'de yer alan şiirlerinin toplamı 55 adettir. Bu şiirlerin çoğu 6, 7, 8 beyitlik şiirlerdir. Yalnız Kaside 25 beyit, Zaman ise 21 beyittir.

Olağanüstüler, 11'li hece ölçüsüyle, beyit esasıyla yazılmış bir şiirdir. Beyitlerin birbirinden bağımsız bir

yapıda örüldüğü, birbirleriyle bir kafiye örgüsü içerisinde bulunmadıkları görülmektedir.

Şiirin adı “Olağanüstüler”, ilk etapta şiirde Hz. Peygamber’in mucizelerinin ele alındığı düşüncesi doğurmaktadır. Ancak şiir, mucize olarak ifade edilen olağanüstülükleri ifade yahut telmih olarak dile getirmekle birlikte Hz. Peygamber’in üstün vasıflarını da dile getirmektedir.

Şiirin ilk beyti, Hz. Peygamber’in doğumunun annesi Âmine’ye müjdelenişini dile getirmektedir. Takip eden iki beyit ise doğumu sırasında meydana gelen mucizevi hadiseleri dile getirmektedir. Bu beyitlerde, Mecusilerin bin yıldır yanan ateşinin sönmesi ve Save gölünün kuruması hadisesi ile doğum sırasında Âmine’nin evinin büyük bir nûr ile nurlandığını görmesi ifade edilmektedir. Yine bu bölümdeki son beyitte Hz. Peygamber’in dünyaya gelişinin Hz. İbrahim’in duası ve Hz. İsa’nın müjdesi oluşuna telmih vardır.

Şiirin 5. ve 10. beyitlerini de içine alan bölümde Hz. Peygamberin çocukluğu dile getirilmektedir. Bu bölümdeki 6 beyitte, Hz. Peygamber’in çocukluğunda başında bir gölgenin onunla birlikte hareket edişi, göğsünün melekler tarafından açılıp kalbinin üstün niteliklerle bezenmesi, süt anneye verilmesi ve o eve bereket getirişi, yetim ve öksüz oluşu, yağmur duasına götürülerek temiz yüzü suyu hürmetine yağmur istenmesi ile dağda, çölde çobanlık yapışı ele alınmaktadır.

Şiirin 11. beytinde Hz. Peygamber’in Hz. Hatice ile evliliği dile getirilmektedir. 12. beyitten itibaren ise peygamberlik görevinin verilmesi, İslam’ın kişi ve toplum üzerinde meydana getirdiği değişiklikler ele alınmaktadır. Şiirin 17. beytinde Hz. Peygamber’in Kabe hakemliği ve Hacerü’l-Esved’in yerine yerleştirilmesi meselesini çözümü ele alınmaktadır. Kaynaklar, bu hadisenin Hz. Peygamber’e peygamberlik görevinin verilmesinden önce gerçekleştiğini belirtmektedirler. Dolayısıyla bu beytin kronolojik olarak 12. beyitten önce bir yerde yer alması gerektiği düşünülebilir.

Şiirin 18. beytinden itibaren Hz. Peygamber’in çağrısına uyarak ağacın, sağa ve sola meylederek köklerini yerden çıkarıp huzuruna gelişi mucizesi, Hz.

Peygamber’in güreşçiliği, Ebu Leheb’in ölümü ve Hz. Peygamber’e yönelik eziyetlerine telmihi ele alan üç beyit yer almaktadır. Şiirin 21, 22 ve 23. beyitleri Hicret’e dairdir. Hicret yolunda Süraka’nın takibi ve atının ayağının kuma gömülüşü, örümcek ve kuşların Sevr Mağarası’nda hicret yolcularını saklayışları ve Hz. Peygamber’in yol arkadaşı Hz. Ebubekir’in endişelenmesi üzerine ona “Korkma, Allah bizimle beraberdir” deyişi dile getirilmektedir.

Şiirde, 24. beyitten itibaren, Hz. Ali’nin, Hz. Peygamber’in dizinde yatması nedeniyle ikinci namazını kılamadığı, Hz. Peygamber’in duasıyla güneşin tekrar geriye doğmasıyla namazını kılışı, “Sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım” hitabına mazhar olmasına rağmen, geceleri mübarek ayakları şişinceye kadar namaz kılmakla meşgul oluşu, Ay’ın dolunay halinde iken bir gece Hz. Peygamber’in işaretleriyle ikiye ayrılması, Mirac’a yükselişi ve Sidretü’l-Münthâya erişmesi, parmaklarından su akması ve sahabenin bu sudan içmesi, kısır ve hasta bir koyundan süt sağması, Hendek Savaşı sırasında hendek kazılırken kırılmayan çok büyük ve sert bir kayayı Hz. Peygamber’in üç vuruşta kırarak her vuruşta mü’minlere büyük müjdelere vermesi, “Benim gözüm uyur, kalbim uyumaz.” hadisi muktezasınca Hz. Peygamber’in gözlerinin uyuması ancak kalbinin ‘sevgilinin gönlünden çıkmaması nedeniyle’ uyuması her bir beyitte dile getirilmektedir.

Sonuç

Mehmet Akif İnan, Hz. Peygamber’in hayatını, mucizelerini, İslam Tarihi’ni çok iyi bilen bir şairdir. İslam kültür ve medeniyetinin tüm bir birikimine vakıftır. Bunlar aynı zamanda Divan şiirinin de en önemli kaynaklarıdır. Eski şiiri çok yakından bilen ve bu şiirin bir taklitçisi değil ama bir çağdaş yorumcusu olarak görebileceğimiz Mehmet Akif İnan’ın bu şiirin genel tarzına uygun olarak bir ‘naat’ meydana getirmiş olması onun şiir anlayışı ve kişiliğiyle son derece uyumlu görünmektedir.

“Olağanüstüler” şiiri ilk olarak, Mehmet Akif İnan’ın tasavvufa yönelmesinden çok önce, Edebiyat dergisinin, Haziran 1973 tarihli 4. dönem, 3. sayısında yayımlanmıştır. Şiir, Mehmet Akif İnan’ın 1974 yılında

Edebiyat Dergisi Yayınları arasında çıkan Hicret adlı ilk şiir kitabında da yer almıştır. Şiir daha sonra Yeni Devir'in 23 Mayıs 1977 tarihli nüshasında, 28 Mayıs 1987 tarihli nüshasında ve 6 Eylül 1986 tarihli nüshasında (13 beyti çıkarılarak) yayımlanmıştır. Şiir, Millî Gazete'nin 25 Kasım 1985 tarihli nüshasında ise "Kâinatın Varoluş Sebebi İçin" üst başlığıyla yayımlanmıştır.

Olağanüstüler şiiri, telmihlerle bütün bir "Siyer-i Nebi"yi işaret etmektedir. 31 beyit olan şiirin Bedir Gazası, Uhud Savaşı, Hudeybiye Anlaşması, Mekke'nin Fethi, Veda Haccı, Hz. Peygamber'in vefatı gibi önemli başlıklara da yönelmesi durumunda 40 beyite ulaşabileceği düşünülmektedir. Mehmet Akif İnan, şiirleri üzerinde çalışmayı sürdüren, kelimeler ekleyen ya da çıkararak, şiirlerinin kendi içerisinde ve şiirleri arasında mısralar, beyitler taşıyan bir çalışma tarzına sahiptir. Bu çerçevede Olağanüstüler üzerinde de çalışma yapmayı düşünebileceği ancak, Olağanüstüler'in, ilk yayımlandığı 1973 yılından Mehmet Akif İnan'ın vefat ettiği 2000 yılına kadar herhangi bir değişikliğe uğramadığı görülmektedir.

İkinci Eğitim Yapılan Eğitim Kurumlarında Çalışan
Memur ve Yardımcı Hizmetlilere

4 KAT Artırmalı
Fazla Çalışma Ücreti KAZANDIK

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

TOPLU SÖZLEŞME İKRAMİYESİ
HER AY ÖDENECEK

Toplu Sözleşme İkramiyesinin
707 gösterge rakamının
Memur Aylık Katsayısıyla Çarpımı Tutarında
AYLIK OLARAK ÖDENMESİNİ SAĞLADIK

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

Öğretim yılına
hazırık ödenegini
GÖSTERGE RAKAMINA BAĞLAYARAK
Artışın sürekliliğini sağladık

Öğretim yılına hazırık ödenegi,
4500 gösterge rakamının
memur aylık katsayısıyla çarpımı
tutarında ödenecek

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
KADROLARINDA BULUNANLARA

Geliştirme Ödeneginin
İlave **10 PUAN** Daha
Artırılarak

70 ORANINDA

20 PUAN ARTIRILARAK

Ödenmesini Sağladık

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

ŞUBE MÜDÜRÜ VE SAYMAN
Kadrolarında Bulunanların
Özel Hizmet Tazminatı Oranlarının
20 PUAN
Artırılmasını Sağladık

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

Destekleme ve Yetiştirme Kurslarında Görev Alan
MEMUR ve HİZMETLİLERE

FAZLA ÇALIŞMA ÜCRETİNİN
BİR KAT DAHA ARTIRILARAK
BEŞ KAT
ARTIRIMLI
ÖDENMESİNİ SAĞLADIK

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

ŞEF KADROLARINDA BULUNAN PERSONELİN
Özel Hizmet Tazminatı Oranlarındaki Artışı
12 Puan Daha Artırarak
22 Puan Çıkarılmasını Sağladık

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

Teknik Hizmetler Sınıfına Dahil
Mimar ve Mühendis
Kadrolarında Bulunanların
EK ÖDEME ORANLARINDA
20 PUAN
Tekniker ve Teknisyen
Kadrolarında Bulunanların
EK ÖDEME ORANLARINDA
5 PUAN
Artış Yapılmasını Sağladık

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

ÖĞRETİM ELEMANLARINA
ÖDENMEKTE OLAN
Eğitim Öğretim Ödenegini
1 KAT
Artırmalı Ödenmesini Sağladık

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

Geliştirme Ödeneginin
2024 VE 2025
yıllarında da
Ödenmesini Sağladık

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

Üniversite Yurtlarında Görev Alan Personele
Fazla Çalışma Ücretinin
1 KAT
ARTIRILARAK
5 KAT ARTIRIMLI
Ödenmesini Sağladık

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

Genel Sekreter Yardımcısı
Fakülte-Enstitü
Yükseköğül Sekreteri
Şube Müdürü ve Sayman
Kadrolarında Bulunanların
ÖZEL HİZMET TAZMİNATI ORANLARINI
20 PUAN ARTIRDIK

"Yetkide İstikrar Sendikacılığında İtibar"

EĞİTİMDEN BİR KARE

FOTOĞRAF YARIŞMASI 6

Son Başvuru
1 Aralık 2023

www.egitimdenbirkare.org

